KATOLIČKI LIST.

Broj 13. U Zagrebu, 29. ožujka 1877. **Tečaj XXVIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu.

Moderna nevjera.

Isus Krist, sin Boga živoga i Bog sam, jest istina, i tko tu istinu čvrsto ne vjeruje, tko nju slobodno ne izpovieda taj ne može biti kršćanin. Ovo je temeljna istina kršćanstva. Ovu temeljnu istinu morao bi svaki imati uviek u pameti, a osobito u sadanje vrieme. Ima danas skoro više nego ikada ljudi, koji se zovu i rado se zovu kršćani. Nu težko da je ikada bilo više takovih kršćana, koji su kršćani samo na rieči, dočim im srce ni ne zna za ni jednu vjeru. Premnogi ovakovi kršćani neće ništa da znaju ob osobnom Bogu, o iztočnom griehu o spasenju. Preziru oni onaj božanski izvor, iz koga izvire sve što je dobro, plemenito i liepo. Kršćani se oni zovu, a nevjernici su. Ima ih pako svake dobe, svakoga spola, svakoga striša, ima ih u svakom narodu. I jako se brzo šire. Odkud to? Što je uzrok toj strahovitoj sljepoti? Na ovo pitanje odgovara vrlo liepo i vrlo umno biskup breslavski u svojoj ljetošnjoj korizmenoj poslanici. Nevjernici, odgovara biskup, drže, da je nevjera mudrost, a najveća je ludost; misle, da je nevjera kriepost, a nije nego najveći grieh; nevjeru zovu nevjernici srećom, dočim je ona najveća nesreća. Umno dokazivanje biskupovo priobćiti ćemo mi našim štiocem.

Što je našemu tjelesnomu životu zrak, to je duševnomu vjera. Gdje je vjera mrtva, mrtav je i duševni život. Ljudi bi dakle bez dvojbe prezirali nevjeru, oni bi ju od sebe odbacili, kad zastupnici njezini ne bi bili lukavi. Oni ju urese mudrimi imeni, a vremena, u kojih je vjera cvala orišu što mogu gore. Onda je, vele oni, svjetlo našega razuma jedva svjetlucalo, onda su traci pravoga živovanja bili skoro utrnuli, onda je duhove ovila noć i tama. Veliko junačtvo i požrtvovnost prvih kršćanskih stoljeća, čemu se mi divimo, ovim je ljudem sljepota i prećeranot. Uzvišena djela srednjega vieka, njegovi zapisi to im je praznovjerno i glupo. A svi oni, koji ne mogu pojmiti prosvjete, koju nevjera širi, svi ti su mračnjaci i ludjaci. Da vidimo mi gdje je mračnjačtvo gdje-li ludost! Zašto nevjernik odbacuje vjeru, koju je Bog i čovjek kao najveći dar nebeski ostavio krvju svojom odkupljenomu čovječanstvu? Valjda za to, što ili dvoji, da-li je ona istinita, ili jer misli, da je osvjedočen, da je ona lažna. Bilo jedno ili drugo nevjera je uviek ludost. Dvoji-li: što mislite o čovjeku jako bolestnu, koj ne traži lječnika, jer dvoji, da-li će mu on pomoći? Nećete-li o njem reći, da nije pri posve zdravoj pameti, kad se poradi one dvojbe i ruga lječničtvu? A nevjerniku je u pogibelji ne zdravlje tiela, nego spas njegove duše. Nevjernik je pred tamnom i tajinstvenom budućnošću, pa u nju hrli bez ikakove brige, pred njom se dapače igra. A kad mu se ta budućnost ukaže onakovom, kakovu nam pokazuje svjetlo vjere kršćanske? Kad se iz grobova ustane, što je u njih počivalo? Kad će angjeli sakupiti oko priestola božjega sve što je živjelo a Isus Krist, koga su nevjernici nijekali, pokazati se u svojoj moći i slavi, te zapitati: zašto si ti prezirao crkvu, o kojoj sam s tisuću čudesa dokazao, da je od Boga? zašto si prezirao moj nauk, o kom ti je saviest tvoja dokazivala, da su u njem nebeske istine? zašto si prezirao moja sredstva za spas, o kojih sam ti zapovjedio, da ih nikada ne prepuštaš? zašto si prezirao svoj vlastiti život, koj sam ti svojom krvju odkupio? Gle, ja sam te zvao, a ti me nisi slušao. Ja sam pružio ruke svoje, a to ih nisi prihvatio. Ja sam ti podao svoje rame, a ti si se od mene odkrenuo. Sad je prošlo tvoje vrieme došao je dan odplate. Što si sijao, to ćeš i žeti. Kako će onda, molim vas, biti nevjerniku pri duši? Recite samo, da-li je mudro, ili nije-li najveća ludost, izlagat se takovoj budućnosti?

Ima nevjernika, koji kažu: ja ne dvojim, ja sam posve osvjedočen, da je kršćanstvo i kršćanska crkva lažna. Uzmimo, da je njetko sbilja tako osvjedočen, pita se: odkud takovo osvjedočenje? da-li je nadošlo samo o sebi, bez ikakova iztraživanja? Onda bi ono bilo ludost, jer što može biti zdravomu razumu više protivno, nego nastojati, da je čovjek osvjedočen o nječem, čega ne zna, te u stvari, gdje je neizvjestnost tako pogibeljna, zavezanih očiju ići prama vječnomu ponoru? A ipak je žalostna istina, da tako radi većina naših nevjernika. U svjetskih stvarih oni su vrlo vješti i izkusni, ali o crkvi i njezinu nauku ne znaju ništa. Ono malo katekizma, što su za mlada naučili već su davno zaboravili. Spisa kršćanske starine nikada nisu čitali. Bajke i mythe poganske znadu mnogo bolje nego evangjeoski nauk vjere i ćudoredja. Oni ne znaju ništa, osim što su naučili od drugih slobodoumnika i bezbožnika, i za tom mudrosti idu tim revnije, čiim laglje se tako svietu pokažu kao naobraženi i prosvietljeni.

Ali ima i takovih, koji kažu mi smo iztraživali, dugo i mnogo smo iztraživali, pa iztražujuć došli smo do toga, da ne možemo vjerovati. I ovdje nam je popitati: a što su iztraživali? Da-li su iztraživali sv. pismo: iztraživali ga ponizna i pobožna srca, a prije si pribavili k tomu potrebna znanja i kod takova su iztraživanja izgubili vjeru? Ili su iztraživali sv. oce, njihova obsežna djela i kršćanske predaje, pa su uz to izgubili vjeru? Ili su iztraživali poviest crkvenu i zaključke sabora, to su kraj toga vjeru izgubili? Jesu-li izpitivali svoj vlastiti život, pa kraj toga uvidjeli, da se bez vjere živi mudrije, da se u svjetlu razuma jasnije vidi, nego u svjetlu crkve, koju je duh sveti prosvietljio i toliki vriedni muževi svjetovali? Na ova pitanja svak' si može lasno odgovoriti, a mi ćemo dodati, kako je to, da su neki iztraživali, pa nisu mogli vjere naći? Oni nisu tražili, da nadju, nego su tražili, da ne nadju nisu iztraživali da grade, nego da ruše, odtud neuspjeh. A to je opet znak, kamo pojedinac može doći iztražujuć o višem svietu, a ne vodi ga ruka njegove majke crkve. A kako iztražuju i izpituju naši nevjernici? Novine to im je biblija, iz koje crpe svoju vjeroizpoviest; pisci romana i kojekakvi pjesnici, to su im crkveni oci, iz njih oni uzimaju predaje; kazališti, plesovi, pijankami udesuju svoj način života; dokazi, kojimi brane ono što su pronašli to je ruganje, psovanje i zlobne dosjetke; oni će kupiti dokaze odsvuda, i mi se u ime čovječnosti moramo zastiditi, kad vidimo i čujemo, što je sve danas mudrost i prosvjeta, te koji su plodovi toj mudrosti i prosvjeti već do sada i koji će još biti.

A nevjernici ne zovu se samo mudrimi, nego se hvališu, da su oni dobri i pravedni, a kršćanstvo i crkvu kršćansku okrivljuju, da ona vodi do odviše mystičnih krieposti, koje čovjeku uzimlju liepu ravnotežu u životu, koje ga čine oholim, neustrpljivim, fanatičnim, koje uništuju jednostavne naravne krieposti a vjeru čine smjesom pukih obreda i mračna priegaranja. Da uvidimo, koliko je istine u svem ovom potražimo izvor nevjeri ljudskoj. Uzrok nevjeri ovoj mnogo češće je ćudoredna pokvarenost, nego bludnja uma. Za to i zove sv. Ambroz korjenom nevjere grieh. Dok su bili pobožni, čisti, nevini, da-li su u srcu podvojili o Bogu, Isusu Kristu spasitelju našem, o crkvi našoj voditeljici na putu spasa, o njenih propisih, činih i običajih? Nisu-li im istine kršćanske, obredi crkveni, blagoslovine i utjehe, ta sredstva spasa, bile liepe i uzvišene, doklegod su kriepostni bili? Nije-li im pogled tek onda potamnio i pomeo se, kad su se u njih uzbudile nečiste pohote, neplemenite želje, žestoke strasti, kad se je, kako apostol kaže, podigla pùt proti tielu? Rieč Spasiteljeva: Blaženi čista srca, jer će Boga viditi, ta rieč ne ide samo na budućnost, ovdje već gleda djetinja pobožna ćud u jednostavnosti svojoj ono, što razumnici svieta ovoga u svojoj mudrosti nikada viditi neće. Otud ona preznamenita i duboka rieč sv. Pavla: Gledajte, braćo! na svoje zvanje; ne mnogi mudraci po pùti, ne mnogi mogućnici, ne mnogi ugledni (su pozvani), nego što je pred svietom budalasto, odabrao je Bog, da mudrace posrami; i što je pred svietom slabo, odabrao je Bog, da jake posrami; i maleno pred svietom i prezirano, što nije ništa, odabrao je Bog, da ono, što jest nješto, učini ništa.

Pa ako i uzmemo, da kod mnogih nije nevjeri ovako nizak uzrok, to nas je i sam Krist učio, da upoznajemo cienu stvari po njenih plodovih. Pogledajte sviet i popitajte život, pa kažite, kakovim plodom rodi nevjera. Gdje se dižu proti Bogu, njegovim zakonom i namjeram, da-li služeć vjeri, ili je to djelo nevjere? Gdje preziru crkvu, njezin nauk zabacuju, njenih zapovjedi ne štuju, da-li služeć vjeri ili je to djelo nevjere? Gdje se poglavari i oblasti ponizuju, granice poredku ruše, stega i ćudorednost nogama gaze, da-li služeć vjeri ili je to djelo nevjere? Gdje se uništuje svetost ženitbe, trgaju vezi obiteljskoga života, putenim nagonom žrtvuju sve više dužnosti, da-li služeć vjeri ili je to djelo nevjere? Bilo je doduše grieha i zločina i u ona

vremena, koja su pobožnosti i vjeri odanija bila, jer je neprijatelj svuda medju pšenicu posijao kukolja, i jer je uviek bilo srdaca, u koje vjera nije mogla unići ili je u njih umrla. Ali kada je bogogrdje tako slobodno i smjelo glavu podiglo ili podići smjelo? Kad se je tako bezsramno i drzovito proti crkvi spasitelja svieta griešilo ili griešiti smjelo? Kad se je tako obćenito proti božjemu i gradjanskomu poredku podiglo? ženitba i obiteljski život tako obćenito ponizio? sa zavjeti se i drugimi svetinjami tako obćenito igralo? mjesta nećudorednosti i neumjerenosti po ulicah podigla, kako je to u naše dane nevjere? Mogu-li ovako zli plodovi od drugud doći van od zla drva?

Nu čemu trošiti toliko rieči? Da-li je nevjera po sebi što drugo van grieh? I to veliki i težki grieh? Nije-li to, odricati se Boga? Ne znači-li to, prekinuti sve s nebom? oprostiti se s vječnošću? A kad se ozbiljno promišlja, kako je taj grieh sve teži! Druge zablude, bile ma kako težke, mogu se izpričati, može se krivnja ublažiti radi ljudske slabosti, radi časovite naglosti, prežestoke strasti. Ali nevjera je samosvjestna, promišljena, uztrajna pobuna proti Najvišemu, radi čega i veli Krist o nevjerniku, da je već sudjen. Kažu mnogi: kako mi se može nevjera uzeti u grieh, kad ja ne mogu vjerovati, kad je proti tomu moja ciela narav! Nu izgovor ovaj vrlo je plitak. Čovjek je tako stvoren za vjeru kako ptica za letenje. Tko traži kakav savez, moli kakovu pomoć, pripravlja se za kakav posao, zašto to čini? Jer vjeruje u kriepost jednoga, sposobnost drugoga, na uspjeh svoga napora. Dà, vjera daje umu ljudskomu polet, da se uzdigne nad ono, što je u sjetilnom svietu nizko i prolazno k onomu što je božansko i vječno. Pitajte nevjernike, koji nam se onako izgovaraju, da-li su ikada tražili Boga? da-li su ga tražili ozbiljno? da-li su ga tražili uz crkvu i onimi pomoćnimi sredstvi, koja im je dao Bog? Nisu-li oni nevjerom svojom počinili grieh proti duhu svetomu, koga je Isus već osudio?

A što se brinu naši nevjernici za grieh proti duhu svetomu i za njegovu osudu? Oni se toga ne boje, dapače oni uzdižu sreću svoju, jer da su se opet popeli do visine dugo već zaboravljena dostojanstva ljudskoga, da su zadobili opet slobodnu porabu davno već potištenih čovječjih prava. Oni nose svoga Boga u sebi. Njihova slobodna volja, to im je zakon. Veselje i užitak, to im je život, koga ne smetaju nikakove babje priče iz djetinstva. Drugi neka i na dalje živu pod jarmom svojih zastarjelih već predsuda, neka prignu svoju glavu pod tiranstvo papino i njegovih sluga, popova, neka se, kako su siromašna duha i priprosta srca, u nesgodah zemaljskih nadaju odplati u budućem životu za svoj sadanji pun bieda život, iz koga bi oni tako rado htjeli spasiti svoju nesrećnu braću; oni sami lete slobodno, oholo i srećno kao orao prama sunčanomu svjetlu. Samo šteta što taj visoki let nije dugotrajan, što i orao mora natrag u dubinu, što će i on napokon biti prah crvom. Zato promatrajmo sreću nevjernika s bližega!

Pomislite si nevjernika pod najsretnijim podnebjem, što ga ima na zemlji, gdje je ljubežljiva narav oko njega razširila sve svoje blago i svoje ljepote. Neka mu svietli proljeće s veličanstvenim svojim cviećem, ili ljeto neka mu sjaji s svojom krasotom ili jesen neka ga blaži s osobitim svojim blagoslovom; neka mu se nasmješkuje okolica u jutarnjem, ili mu razvija svoje dražesti u veselom večernjem svjetlu, ili sjajna noć razkriljuje nad njim svoj veliki zvjezdoviti plašt: njemu nebo ne pripovieda slavu božju, obzor mu ne oglašuje djelo njegovih ruku! i gdje vjerni pogled u svakoj kapljici rose naslućuje viši život, i svaki mu poljski cvietak oglašuje mudrost i ljubav božju, tu je bezvjerskomu srcu sve niemo i mrtvo, jer njemu je iz stvorova ne stalo oživljujuće duše.

Dajte takovu čovjeku sva dobra, veselje i užitke, koje zemaljska sreća običaje davati svojim odabranikom: darove duševne, svjetsko bogatstvo, častno mjesto, moć i slavu; neka mu ništa ne manjka, što može udovoljiti njegovu oholost, njegovu požudu, njegovo puteno veselje. Priznajem, da će ga ova dobra neko vrieme zabavljati i veseliti, kako smo se mi kao djeca zabavljali i veselili igračkami, koje smo na badnjak dobili, ali će mu se na skoro pokazati, kako su ona nedostatna i ništetna. Darovi njegovi zahtievati će, da im se zadovolji, što je u granicah ove siromašne zemlje nemoguće. Blago i posjedi donesti će mu briga, za koje siromak ne zna, a neće mu pripraviti veselja i mira, do koga i siromak može. Naslovi, dostojanstva i časti čim ih dulje bude imao sve će više gubiti onaj sjaj, kojim su mu svietljile prije nego-li ih je imao, pa kad mu dosade, samomu sebi pričinit će se tim manji, čim će više danomice uvidjeti, kako je ništetno sve, što ga s vana čini velikim. Slava njegova pričiniti će mu se kao dim, koj napuhne srce, ali ga ne zadovolji, uzbudi nov ponor, ali ga ne utiša, čini ga nemirnim, ali ne srećnim. Dajte, da mu život paše vez ljubavi te prijateljstva; što je, molim vas, prijateljstvo, što je ljubav, koja ne izvire na nebu, i koja po-

bracenih duša ne vodi u nebo, te koja, ako ne prije, a to u grobu ugasne. Eto vam sreće nevjernika.

A napokon, ako ga ne promatramo u zemaljskoj sreći, nego kako je nesrećan i izkušavan u ovom prolaznom životu, on koj ne pozna višega pomoćnika, koj bi mu očinsku svoju ruku u tamnih burah pružio, on, koj ne ima nebeske manne, kojom Gospodin oslabljene hodočastnike na putu kroz pustinju u obećanu zemlju jači i kriepi; gdje će on naći pravu utjehu? On ne zna, kako sladko kriepi pobožnost, kako jači nebeska molitva, srce je njegovo za to mrtvo. Kuća gospodinova i zajednička služba božja njega ne diže; to mu pokazuje samo, kako je srce njegovo prazno. U žrtveniku ne ima za nj ništa, hladni mramor sjeća ga samo, kako je hladno njegovo srce. Smrt uzimlje od njega za uviek suprugu, diete, prijatelja, posljednjom grudom zemlje, posljednjom suzom žalobnicom kaže im za uviek s bogom. Njegov vlastiti grob nije za nj izgubio žalca, on je razbojnik svih njegovih dobara i radosti. Tako nalazi on svagdje bol, neutjehu i bezkonačnu noć. Za vrieme može on na to sve otvrdnuti, zaniemiti, za uviek on toga ne može, pače ni za dugo ne, medju ure i dane njegove muke i napora utišče se kao kakova sablazan osjećaj zapuštenosti i nutarnje praznine, ako se možda posve ne podigne probudjena sviest, koja ga dovodi u sdvojnost: sve veći broj samoubojstva naših dana svjedoči nam to.

Pogledajmo samo na naše vrieme i njegove pojave! Promatrajmo razvraćenost ideja, pometnju pojmova, tu oprieku mnienja, kako se ruši a ne gradi, uzima a ne daje, kako se za svakim sredstvom siže, kako je posvuda velik nerazbor! I to je mudrost nevjere.

Pogledajmo samo na naše vrieme i njegove pojave! Kako je mladež zabludila, ženitbe su nemirne, starost se ne štuje, svako dostojanstvo i odnošaji se preziru, ne staje svakoga straha i počitanja, sve veći je broj zločinaca počam od najnižjih kradja preko varanja svake ruke do grabeža po žrtvenicih, dà do ubijanja ljudi i poglavara! I to je kriepost nevjere.

Pogledajmo na vrieme i njegove pojave. Promatrajmo, kako je ćutljivost sve manja, kako je svakoga suglasja ne stalo, nepouzdanje kako raste, siromaštvo je sve veće, nužda se širi, u veselju ovladala je surovost, u boli sdvojnost, sadašnjost puna bieda vrlo tišti, a tjeskoba sbog nesrećne budućnosti! I to je sreća nevjere!

Gdje je pomoć proti takovoj mudrosti, takovoj krieposti, takovoj sreći? U crkvi božjoj i po crkvi božjoj. I za to nam je svim nastojati, da se prekinu one verige, koje joj prieče raditi, moliti Boga, da joj dade novih apoštola, kako joj je davao za najljepših njenih vremena, kad se je širilo njegovo evangjelje. U tom da smo svi jedno srce, jedna duša. A. J.

Razprava o noveli ženitbenoga zakona u gospodskoj kući carevinskoga vieća.

(Konac.)

Grof Leo Thun zagovarao je dugim krasnim govorom jednostavni predlog na dnevni red. Kad bi nam prostor dopustio, priobćili bi cio njegov govor od rieči do rieči; ovako pako evo samo znamenitijih njegovih izreka: Grof pobija izjavu jednoga predgovornika, da ženitbe medju židovi i kršćani nebi imale tako zlih posljedica, kad bi biskupi htjeli nastojati, da i u tom odnošaju čuvaju mir. On je uvjeren, da nijedan biskup, ako imade posla s takovim odnošajem, nikada neće pustiti s oka dužnosti svoje službe, da unapredjuje mir duša. Imadu-li rieči predgovornika taj smisao, da biskupi takov odnošaj imadu smatrati valjanom ženitbom i stranci te ženitbe, koja je bila kršćanska, preporučati ili samo dopustiti, da taj savez smatra pravom ženitbom, trajnom obvezom, to mora on priznati, da bi on pojmio kad bi takove zahtjeve stavio atheista ili materialista ili inače koji zabludivši duh, koji neima nikakovog pojma o kršćansko-katoličkoj crkvi, ali njemu je psyhologična zagonetka, kako mogu taj zahtjev postaviti visoko naobraženi muževi, koji su katolici i hoće biti katolici. Sa svih strana — nastavlja on — a i od samog gospodina govornika, koji je govorio u pravcu, koj se posvema protivi mojim nazorom, bilo je priznato, da je obitelj, i osobito kršćanska obitelj, jer počiva na kršćanskoj ženitbi, temelj ćudorednoga reda ljudskoga družtva. Na tom je temelju kršćanstvo gradjansko družtvo podiglo do ćudorednoga dostojanstva, do koga predkršćansko doba nije moglo nikada doći. U onoj mjeri u kojoj se ljudske misli ne slagahu s tim načelom, nastupilo je stanje polaganoga razpadanja družtva, i samo katolička se vjera do sada čvrsto držala toga načela. Ako i je protestantskih zemljah gradjansko zakonodavstvo prigrli misao o razlučivosti ženitbe, to ipak ovo nije nikako razlog za katoličke zemlje, da sliede taj primjer; u ženidbenom zakonodavstvu paritet se neda provesti. Kano što u zemljah, u kojih je većina pučanstva protestantska, pri grljuje protestantska misao, isto bi tako u zemljah, koj je pučanstvo u ogromnoj većini katoličko, vlada i zakonodavstvo morali smatrati prirodnim, da katoličkomu pučanstvu ne nalažu načela, koje se opire katoličkom uvjerenju. Kod nas u Austriji došlo se žalibože tamo, se skoro nepristojnim smatra, ako Austrija izpovieda on što jest prema svomu pučanstvu. Tako moramo mi ka tolici promatrati stvar, pa ako već u velikih grado imade katolika, kod kojih je nepojmljivim načinom

stalo toga nazora, to ipak ne smijemo zaboraviti, da imademo zemalja, u kojih to uvjerenje nepomućeno čvrsto stoji. A ozbiljno je pitanje, je-li u interesu vlade, je-li u interesu Austrije, da se takove okolnosti uvažavaju i da se radi po stanovitih doktrinarnih idejah, za koje je zauzet samo mali dio pučanstva, a da se ne uvažavaju odnošaji.

Isti govornik, na kojega dokazivanja sam se osvrnuo, natuknuo je, da je svakako bolje, da se djeca odgoje u kojoj vjeri, nego da budu bezvjerska. Ja i svi moji jednomišljenici slažemo se s tim nazorom. Sigurno je bolje, da se djeca odgojivaju u jednoj od onih vjera, za koje je u Austriji priznato, da po pravu postoje, nego li u obitelji, gdje roditelji ne pripadaju k nijednoj od zakonom priznatih vjerskih družba. Ali odtud sliedi samo, da se absolutno ne može prihvatiti misao, da se o pitanjih, koja se odnose na takove stvari, stvaraju zakoni, a da se ne uvaže religiozni odnošaji. U onoj mjeri pak, u kojoj budete na tom putu dalje stupali, izhoditi ćete samo, da pučanstvo i osobito mladež padne u podpuno bezvjerstvo.

Stvorio se zakon o tom, što se imade raditi, ako osobe, koje iz nutra ne pripadaju k nijednoj vjeri, žele utemeljiti obitelj. Ako taj zakon zlorabe osobe, da obidju drugi zakon, to sliedi odtud po mom mišljenju, da nije bilo nikakovog razloga stvarati takov zakon, i da je bila pogrieška, ako je ipak izdan bio. Zakon nije stvoren zato, da se ljudem dade povod, da licumjerno izjave, da ne pripadaju k nijednoj vjeri, dočim oni pravo rekuć samo zato iz crkve izlaze, da se nakon obavljenoga vienčanja opet vrate u istu. Ja upozorujem onoga gospodina govornika, na čiji sam se govor obazro, na to, da on pozivajuć biskupe, da oni uzdrže mir, i u tu cienu da imadu ljubežljivim srcem takovu ženitbu odobriti, stavlja zahtjev, koji se absolutno ne može izpuniti. Pa ako se danas tako govorilo, kano da stoji jednostavno od volje biskupa, da prihvate ženitbu medju kršćani i židovi, to moram pitati: Zar ne znadu katolici, kakav je ustav katoličke crkve? Zar se ne zna, da se nijedan biskup ne može udaljiti od odredaba katoličke crkve, jer inače gubi svoju čast? Biskupi neka se ne dovode u položaj, da ženitbu, koju je država proglasila valjanom, moraju označiti griešnim odnošajem. Ja se ne upuštam u pitanje gradjanske ženitbe. *To nije prva točka, već pitanje o razlučivosti ili nerazlučivosti ženitbe. Gradjanska ženitba sa bezuvjetnom nerazlučivosti nebi bila ništa nemogućega; ja barem tako stvar shvaćam, pa i ovdje podvrgavam svoj sud sudu biskupâ.*

U doba reformacije razširile su se u Europi starije ideje, njim se popustilo pogledom na stališ misli [illegible] protestantizma. Taj okoliš misli nije ni u katoličkih zemljah ostao bez upliva. Ali s vremenom se je [illegible] religiozni sadržaj, dogmatički sadržaj protestantizma sve više i više izhlapio i napredni muževi protestantizma dovikuju svojim suvjerenikom: Mi nismo više nikakovi kršćani i imamo srce očitovati, da više nismo nikakovi kršćani. Moja gospodo! Kraj takovih okolnosti ne mogu ja primiti zahtjeva, da se sliedi ono, što se kraj sasvim drugih odnošaja u pogledu ženitbenoga zakonodavstva čini u protestantskih zemljah. Jedan od gospode predgovornika spomenuo je, da u protestantskih zemljah ima manje razstava ženitbe, nego u katoličkih; to ja pako dobro dokučujem, ne razstavlja se, već se skroz razluči ženitba i sklopi druga. To je mnogo sgodniji način za ljudsku strast. Nije takodjer nikakva tajna, da se baš sada medju samimi protestanti u Njemačkoj podižu težke tužbe, kako se sve više slabi vez ženitbe i kako izčezava u pučanstvu kršćanska misao o ženitbi. To pitanje ne može se prosudjivati sa stanovišta prispodabljanja sa drugimi zemljami, već samo sa stanovišta, da-li se zakonodavstvo po sebi, koje za tim ide, da oslabi ženitbeni vez, može preporučiti ili ne.

Moja gospodo! Vrlo je opasna stvar sve više i više drmati postojeće odnošaje načinom, koji je uperen proti nerazlučivosti ženitbe. Pitanje o razstavi kršćansko-katoličke ženitbe jest svjetsko pitanje. Ako se sada može reći, da je i u Austriji, zemlji, koja je u svih velikih pokretih Europe stvar reda i stvar crkve branila, napuštena misao nerazriešivosti, onda je Austrija svoj upliv metnula na vagu duhova, koji su poduzeli u čitavom svietu razoriti kršćansko-ćudoredni red. Ali načelo razriešivosti biti će onda tim opasnije, ako ideja razstave prodre do dalnjih narodnih razreda; ako vi svojim zakonodavstvom dotle dovedete, da u najnižih narodnih razredih sklapanje ženitbe ne bude vezano na nikakov religiozni zakon; ako ne bude crkva već država davala pravila pod kojimi se ćudorednimi uvjeti može sklopiti ženitba, i pravila o tom, je-li ona razlučiva ili ne, onda država neće imati nikakvoga pozitivnoga temelja, koji joj stavlja granice glede koncesija pohlepnosti ljudske strasti. Onda istom neka se o tih pitanjih stvaraju zakoni, kada bude pregledano čitavo područje i kada sami sobom dodjete podpuno na čisto glede duboko zasiecajućih načela. U pogledu rezultata, do koga će se pri tom doći, mnienja će dakako biti vrlo razna; ali meni se čini, da je to za nas sve razlog, koji treba vrlo mnogo uvaženja, da-li je kraj sadanjih odnošaja shodno napredovati u pravcu razklimanja doživotno sklopljene ženitbe.

Iza nekoliko manje važnih opazaka učinjenih sa više strana, prešlo se je na glasovanje. Najprije glasovalo se je o predlogu Kutschkerovu, koj je pao. Zatim glasovalo se je o predlogu kneza Lichtensteina. Nu prije ovoga glasovanja izjavio je nadbiskup Kutschker, da biskupi pristaju uz ovaj obrazloženi predlog Lichtensteina, a to za to, jer očekuju od vlade takov ženitbeni zakon, koji neće biti u protuslovju sa načeli katoličke crkve.

Lichtensteinov predlog bje primljen od gospodske kuće sa 57 proti 32 glasa.

I tako je za ovaj put izjalovila se nada židovske štampe bečke. —

KATOLIČKI LIST.

Broj 16. U Zagrebu, 19. travnja 1877. **Tečaj XXVIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu.

O postanku čovjeka.

Piše Dr. Antun Kržan.

XV.

Organički sviet i njegovi uzroci.

(Dalje.)

Nije naš posao ovdje, kao što već prije rekosmo nabrajati sve, što je u organičkom svietu shodno, nego samo pitamo, može-li Darwinova nauka izključivo jasno protumačiti sve što je u prirodi shodno? Nezahtievamo od nje, da ona stvarno za svaki primjer navede razloge, kako je ovo ili ono uzročnim vezom shodno nastalo, što je nemožno, te tako daleko neće ni najstroži Darwinovac ići, nego samo iztražujemo, možemo-li si Darwinovom naukom izključivo u mislih predstaviti kao mogućom hypothezom, kako je vjerojatno nastalo sve ono, što je u prirodi shodno? Nipošto. Jer gdjegod uporavimo po Darwinovu sustavu naravski izbor u borbi za obstanak, da protumačimo koje shodno svojstvo u organizmu *a)* već predpostavljamo neki subjekt, koj je shodan nosioc probitačnih promjena. Ako neima takova subjekta, neima ni mjesta naravski izbor. U kamenu neće sigurno nikad nastati mozak ili sjetilo vida, ili čuvstvo spolne ljubavi. *b)* Taj subjekt jest ujedno glavni uzrok, koji shodno djeluje, da se razvije koje probitačno svojstvo, bez njega ostaje naravski izbor bez uspjeha. Zar će ikada naravski izbor sam po sebi stvoriti živčani sustav, ako shodno nedjeluju nutarnji uzroci organizma, koji sačinjavaju njegovu nutarnju bît? *c)* Prvi shodan nasad kojemu morphologički i physiologički shodno ustrojenomu organu u živom organizmu, nije proizveo naravski izbor u borbi za obstanak, nego su svakako drugi tajni uzroci djelovali, o kojih visi i naravski izbor. Zar je i prvi shodan nasad sjetilu vida načinio izključivo naravski izbor? A upravo najvažnije u shodno uredjenom organu jest prvi nasad (Anlage), u kojem virtualno leži daljni razvoj. *d)* Sve su organičke česti u živom organizmu morphologički i physiologički shodno spojene. Uzrok toj shodnoj i skladnoj suvislosti nemože biti naravski izbor već nutarnja narav organizma. Ako se dakle neda dovoljno protumačiti naravskim izborom u borbi za obstanak, kako je nastalo sve ono, što je u organičkom svietu shodno uredjeno, valja nam i neki drugi razlog tražiti tomu redu i skladu. Ovdje će se možda tko sam domisliti, što i neki prirodoslovci oberučke prihvaćaju, da oni nutarnji uzroci, koji sastavljaju i proizvadjaju organizam, sliepo doduše ali nuždno po svojoj nutarnjoj bîti tako rade, da bez svake domisli uz pripomoć naravskoga izbora na vidjelo izadje, što je shodno i probitačno u razvoju organizma. Tako se osniva sav organički sviet na sliepih uzrocih, ali oni ga nuždno proizvedu, te netreba utočišće tražiti u kakvoj višoj umnoj sili, koja po idejalnoj osnovi upliva na postanak i razvitak shodno uredjenoga svieta. Premda prirodne tvorine izgledaju shodno uredjene kao ljudska djela, koja su potekla uplivom umne sile, te su oni strojevi tako shodno udešeni kao oni, koje stvara ljudski duh po umnoj osnovi, pače često na daleko nadkriljuju ljudska umna djela: to ipak, vele, kad tumačimo shodno uredjena djela prirode,netreba priznati, da je i tude kojim god načinom uplivao uzrok, koji po osnovi opredieljuje shodna sredstva k cilju, nego su svi uzroci, o kojih visi postanak i trajan obstanak organičkoga svieta po sebi bez sviesti, te rade sliepo, nu ipak nuždno, da se od njih razvije shodno uredjeno djelo. Ako želimo svakoj bludnji izbjeći, valja nam vrlo oprezno postupati, iztraživajuć, može-li se tim putem razjasniti, kako je nastao shodno uredjeni organički sviet. Prije svega nije dovoljno pokazati, kako ovaj ili onaj uzrok nuždno sudjeluje, da nastane

umne sile, što se protivi svim prirodoslovnim znanostim, koje traže nuždne uzroke i zakone prirodnih sila, da se uzročnim vezom protumače prirodni pojavi. Nitko neće pametno reći, da sve neposredno čini i stvara sama po sebi najviša umna sila. Tumačeć prirodne pojave samo se valja onda na nju pozvati, kad naravski uzroci nisu dovoljni. Samo se onda valja na nju osloniti, kad naravske sile nedotiču. Ona je skrajni razlog i uzrok postanku i razvoju svieta. Ona svojom moći tako mudro po osnovi na naravske sile upliva, da njim ostavlja njihovu narav i neku samostalnost, njihovo djelovanje naprečac neuništuje, nego ih, kako zahtieva njihova bitnost ravna i opredieljuje, da se iz njih razviju shodno uredjena bića i odnošaji medju njimi po stalnih nepomičnih zakonih, koji vladaju u svoj kolikoj prirodi, Zato može prirodoslovac samo bližnje i dalje naravske uzroke tražiti neobziruć se na skrajni razlog, ali ako želi kao mudroslovac naći najskrajne uzroke postanku i razvoju svieta, to će ga znanstveno načelo — svaki učinak ima dovoljan uzrok — dovesti do uzroka, koji kao najviša umna sila po osnovi upliva na postanak i razvoj svieta. Tim je veći i mudriji umjetnik, kad zamisli stroj, čim više može sam stroj bez neposredne umjetnikove pomoći obaviti po nuždnih zakonih svoj rad k onomu cilju, kojemu stroj služi, premda se neda stroj uzročnim vezom pomisliti bez umjetnika, koj ga je zamislio i oživotvorio. Tim je veća mudrost početnika, čim više drugotni inače sliepi uzroci po neoborivih zakonih shodna djela obavljaju.

(Dalje će sliediti.)

Uvjeti crkvenoga blagoriečja.

Ob ovoj stvari pisalo se je, istina, već mnogo, nu ona je tako važna, da se nikada o njoj dosta napisati neće. Zato ćemo mi o njoj vrlo rado opet i opet pisati, pa nas osobito veseli, što danas možemo priobćiti našim štiocem, što o tom misli muž, koj je kod nas na čelu besjednika. Preuzvišeni gospodin biskup J. J. Strossmayer poslao je uredniku „Propovjednika" jednu propovied uz pismo, u kom o tom na šire govori. List je otisnut u sveščiću za mjesec svibanj. Evo ga u cielosti:

Mili moj brate u Isusu! Ja težkom mukom pišem; evo od dvadeset i više godina ni nepišem svojih prodika. Vašemu medjutim „propovjedniku" za ljubav napisao sam prodiku, što sam ju na prošli božić rekao. Evo Vam je. Da je u nas brzopisaca, ja bih Vam svaku svoju prodiku drage volje poslao, ovako pako morate se zadovoljiti, ako Vam poleg silnih svojih poslova, kad što koju pošaljem.

Vrlo mi je drago, da se je u našem svećenstvu ozbiljno rieč povela, kako bi se izvrstnije rieč božja naviešćala. To je sigurno jedna od najvažnijih briga, koje nam sveto zvanje svećeničko nalaže. U rieči božjoj odziva se Isus sam sa svetim otajstvom istine božje i spasa našega. U rieči božjoj osobita sila prebiva, koju veliki apoštol prispodablja maču dvooštracu, koji tija do dna duše i srca zasieca. Nemar u navješćanju rieči božje radja uvjek nehajstvo u samoj vjeri i pretvara cielo bogoštovje u golu vanjštinu, koja do srca i života nedopire. Svećeniku se nikad dosta na dušu staviti ne može briga, da rieč božju vriednim i dostojnim načinom propovieda. Njemu je i u tom Isusa samoga nasliedovati, koji svetom riečju svojom toliko zanese množtvo, da je od radosti uzkliknulo: blažena utroba, koja te je nosila, blažena prsa koja si sasnuo. Reći nam je iskreno, da smo u tom obziru podobro zaostali. Često put mladji svećenik, makar darovitiji i učeniji bio, nezna siromah kud ni kamo bi; kad mu je sjeme rieči božje tako sijati, da u dobru zemlju pane i stostruki plod donese, segne za tudjom knjigom, koja mnogo put ništa nevriedi, i odrekne se svake samosvojnosti. Nije čudo, da mu propovied ostaje mrtvo slovo, koje se na prave potreboće neobzire. Tomu nedostatku nikakva teorija doskočiti nemože; zato je učitelju blagoriečja ponajprvo nastojati o tom, da mu mladić moć svete vjere i istine božje sam u srcu svom živo osjeća. To je prvi i nenaknadiv uvjet svakomu blagoriečju. Samo će tada naša rieč postati plamenom, koj do srca dopire, ako se sveta istina u vlastitom našem srcu razgrije, i u živu žeravicu pretvori. Srce naše prva je i najpotrebitija knjiga, iz koje valja pravo blagoriečje crpiti. Sv. Pavao apoštol je čovjek divne rječitosti. U jednoj jedincatoj njegovoj izreci čestoput više je sile i krieposti nego u cieloj hrpi knjiga; ali zato je svaka rieč u njegovih poslanicah živi oganj, koj je gorio negda u srcu njegovom, pak stoga upravo grije i pali još i danas dušu i srce naše.

Valja nadalje učitelju blagoriečja nastojati o tom, da mladić živo oćuti silu i rječitost božju u svetom pismu. Dobro bi bilo, da u primjerih svojih izcrpi nekim načinom cielo sveto pismo, osobito pako govore Isusove, evangjelje poslanice sv. Ivana Apoštola, i svetoga Pavla, koga su svi veći crkveni govornici, na pr. sv. Ivan Zl., sv. Augustin i Bossuet osobitim načinom učili, i sto i sto put u prodikah svojih navadjali. U obće nikada se do nikakve rječitosti nedovinusmo, ako se nezaljubimo u sveto pismo; ako se njim kano kruhom svagdanjim hranili nebudemo; ako svaki dan štogod iz svetoga pisma čitali nebudemo. Sveti naš Jerolim pripovieda, da je nebrojeno puta nad svetim pismom zaspao, a probudiv se, sveto štijenje opet nastavio.

Ovdje mi je medjutim jedno opaziti. Velika je nesgoda za nas, što još neimamo svetoga pisma tako prevedena, da reći možemo: consummatum est. — Ja u želji, da ove korizme pročitam sav novi zavjet, uzeh

čitati našega Škarića. Bože moj! kolika muka uzalud! Može se reći, da pod lošim prevodom samo sveto pismo nestaje. Čitajuć po Škariću sv. Pavla zavapih često: ah sveti moj i neumrli Pavle, jesi-li ti to? je-li to onaj tvoj ognjeviti govor, kojim si i samoga divjega lava (Nerona) ukrotio? To je podosta uzrok, što mladjemu naraščaju neće da omili sveto pismo. To je još ona velika zadaća, koju mi svećenici riešiti imamo. Tkogod bude preveo sv. pismo izvrstnim načinom u naš jezik učiniti će neizmjernu uslugu ne samo svetoj vjeri i crkvenomu blagoriečju, nego i jeziku i narodnoj knjizi. Prava narodna izobraženost u svih naroda tim je počela. Niemci su biblijom, vješto u svoj jezik prevedenom, ogromnoj svojoj narodnoj knjizi temelj postavili. Pravi jezik i prava knjiga talijanska počima neumrlim Danteom, koj je samo sveto pismo nekim načinom u svoj divni epos preveo. Tako će biti i u nas. Ali je prevod sv. pisma vrlo mučan posao; hoće se tomu podpuno znanje semitičkih i klasičkih jezika; hoće se darovitost izvanredna i uztrpljivost gvozdena; hoće se sav čovječji viek u muki i trudu obavljen; hoće se podpuno poznavanje našega jezika skupa sa staroslovjenštinom; hoće se tomu, rieč u jednu, drugi sv. Jerolim s umom, svetošću, ogromnim znanjem i trudom njegovim. Svećenik, koj bi taj divni posao proizveo, ima se po svoj prilici istom roditi i Bogom samim još u koljevci svojoj za to opredieliti i posvetiti. Ja sam, mislim, već jednom rekao, a sad ponavljam: Svećenik, koji tu zadaću vriedno i dostojno rieši, vriedan je, da mu sami angjeli božji krunu neumrlosti i pravednosti, o kojoj Pavao govori, na glavu postave. Ele kakvi su da su naši prevodi, štiti nam je i promatrati dan i noć sveto pismo, ako mislimo, da se rječitost sveta u nas do onoga vrška uzdigne, koji dolikuje cieni i moći neumrlih božjih istina.

Spomenuh dosle dva bitna uvjeta crkvenoga blagoriečja, to jest: živu ljubav k istini svetoj, koju propoviedamo i promatranje sveudiljno svetoga pisma. Treći je uvjet, ako se nevaram: da se mladeži našoj praktičnijim i uztrajnijim načinom homiletika i crkveno blagoriečje predaje. Zabadava su sva ona mnogobrojna pravila, koja u učionah naših slušamo; zabadava bi mladić svu knjigu Ciceronovu „de bono oratore“ na izust znao. Kad bi dozvoljeno bilo u ovoj stvari poslužiti se trivialnom prispodobom, ja bih rekao: naša dosadanja homiletička predavanja naliče vrlo učenoj i obširnoj teoriji, kojom bi se mladići podučavali, kako valja plivati. Bez uztrajne prakse svi ti mladići, zagreznuv u vodu, pogiboše. Uzrok glavni zašto se današnja umjetnost do stare izvrstnosti uzpeti nemože, jest akademičko predavanje. Peruginov atilier praktičnim svojim načinom više je umjetničkih veleuma svietu darovao, nego sve današnje akademije umjetnosti. Najpreča briga hrvatskoga episkopata s metropolitom svojim na čelu imala bi dakle biti, da se na našem zagrebačkom sveučilištu ustroji posebna stolica homiletike i rječitosti crkvene. Bogoslovci imali bi cielim teologičkim tečajem pohadjati predavanja eloquentiae sacrae. Po sadašnjem sustavu jedva se mjesec dana posvećuje stvari toli važnoj i odlučnoj. Najpreča briga profesora blagorječja morala bi biti, da sa kratkom i jezgrovitom teorijom obširnu praksu spoji. Živimo u crkvenoj godini, u kojoj se svetac za svecem nastavlja i sva otajstva svete vjere naše redomice štuju i ponavljaju. Eto sgode i povoda, da učitelj blagorječja praktičnim načinom uputi i do samosvojnoga posve rada privede mladež, kako se za svaku sgodu i priliku sveta istina, koju valja propoviedati, nalazi; kako valja napraviti nacrt, koj u sebi nosi živu klicu, iz koje se naravnim načinom sav govor razvija; kako valja naris okviriti, ut non divagemur extra debitos fines itd. itd. Mladić, koj bi ozbiljnom voljom i odlukom dvie tri do četiri godine takva predavanja pohadjao, nebi bio, kad u praktični život stupi, sličan čovjeku, koj uz obširnu svoju i učenu teoriju o plovitbi nebi se usudio u rieku skočiti i zaplivati. Moglo bi se tim načinom još jednoj priekoj nuždi u nas doskočiti. Naš izobraženiji lajkalni živalj nemrzi na vjeru; on ju samo u nemar baca, jer neima načina, kojim bi svetu vjeru u sebi budio i poticao. Učitelj blagoriečja na sveučilištu zagrebačkom mogao bi svake korizme u prvostolnoj crkvi našoj za više i izobraženije stališe držati tako zvane „konferencije“ poput onih konferencija, koje su s neizmjernim uspjehom držali u Notre-dame u Parizu otac Ravignan, otac Lacordaire i otac Feliks. Može se punim pravom reći: ako u Francezkoj ima učenih i izobraženih svjetovnjaka, koji sv. vjeru posve poznavaju i nju glavnom polugom svake plemenitosti i svake sreće drže; ako ima u Francezkoj odličnih svjetovnjaka, koji se s ponosom pribrajaju onoj vrsti ljudi, o kojoj sv. Petar veli: „gens sancta regale sacerdotium“, to se tim konferencijam zahvaliti ima. Skrajno je vrieme, da i mi ozbiljno na to pomislimo, kako bi se ne samo malenim mlieko, nego i odraslim snažna i pristojna hrana rieči božje pružala. U Zagrebu je dosta crkava, u kojih bi se prilikom korizmenoga vremena popularnim načinom otajstvo svete muke i smrti gospodnje promatralo; a prvostolna crkva služiti bi morala tomu, da se istom prigodom višim religioznim potreboćam zadovolji. Konferencije oca Feliksa, koje 10 i više knjiga sačinjavaju, pravi su uzor u tom, a vrte se sve oko jednoga predmeta, to jest: da je pravi napredak u znanosti i umjetnosti, u slobodi i državnom životu itd. jedino kršćanstvom i svetim evangjeljem zajamčen. Razumije se samo po sebi, da bi takve konferencije primjera radi svi bogoslovi slušati morali.

Što se samoga Vašega „propovjednika“ mili moj brate, tiče, ja bih želio i svjetovao bih Vam, da često put u njega uvršćujete nacrte prodika, koje mladeži pred oči stavljaju okostnicu i okvire propovjedi, da se privikne izpitivati i spoznavati, kako se iz jedne plodovite misli puno drugih spasonosnih misli naravnim posve načinom razvijaju. U tom je bitnost ciele stvari; to mladež na samosvojni rad potiče. Bez toga ostadosmo uvjek sužnji tudje misli i tudjega rada, koj je većom stranom suho-

paran i neplodan. Ja se iz svojih mladjih godina sjećam na slični podhvat pokojnih Wagnera, carskoga paroka, i Feigerlea, tadašnjega učitelja pastorala na bečkom sveučilištu. Oni su na svjetlo izdali, ako se nevaram, dvie debele knjige sličnih narisa, koji crkvenu mladež na samosvojnu misao i rad bude. Dopustite, da još jedno primetnem.

Razabiruć Vaš „propovjednik", vidim, da se mladja braća većom stranom njemačkimi prodikami služe. To je naravno, jer mi osim svoga narodnoga jezika obično samo njemački jezik poznajemo. Ja bih medjutim našoj vrloj mladeži svećeničkoj iz svega srca svjetovao, da uz njemački jezik nauči i francuzki. Mladež nek se toga neplaši. Labor improbus omnia vincit, a posao i požrtvovanje to je svećeniku svagdanji kruh. Njemačka knjiga ogromna je doista i vriedna, da ju učimo; ali nek mi se vjeruje, da se u njemačkoj knjizi zahman traže tragovi velike i izvanredne crkvene rječitosti. Niemci su u tom obziru odveć hladni i abstraktni. Pravu rječitost je naći samo u svetih ocih i to u obliku starom; u novijem pako obliku samo u Francuzâ. Bourdalou je sam objektivni um, sama živa logika. Njega nemožemo dosta preporučiti mladeži, koja kani do samosvojnoga rada dospjeti. Massilon je pravi Cicero. Što se amplifikacije, to jest obširnijega razvoja misli tiče, Massilon je pravi uzor. Bossuet pravi je Demosten, koga punim pravom proglasiše orlom; tako mu je polet uviek uzvišen i božanstven. Nek mi se vjeruje, jer iz vlastitoga svoga izkustva govorim, da je hrana duševna crpljena iz romanskoga izvora, za probavu našu mnogo sposobnija i prikladnija nego crpljena iz njemačkoga. Ovomu, što rekoh, dodati mi je još jednu bratsku opomenu.

Bilo je doba, ja ga se dobro sjećam, kad se je na sva usta govorilo: ostavimo se dogmâ i otajstvâ, držimo se u propovjedih samo čistoga morala. Ovo je pravo bezumje, kojemu je medjutim mnogo tragova u njemačkoj knjizi naći. Čuvajmo se takvih knjiga i prodika. Takve knjige i prodike jesu u istinu prazna slama „aes sonans et cymbalum tiniens." Isus spas naš neda se razdvojiti. Kao što svagdje tako on i u prodiki ostaje put, život i istina. On je stablo sveto, odkle je svakoj grani sok i život. Bez njega ostaje sav jezik i govor naš obieljeni grob, pun smrada i gnjusobe. Sveti Pavao apoštol, divne i nedosežive rječitosti čovjek, naziva Isusa propetoga jedinom mudrošću svojom, a svu ostalu mudrost svieta smećem. Svagdje on osniva opomene svoje na otajstvu Isusova života, ali su mu upravo zato rieči živo uglevlje, carbones ardentes. Sveti Augustin, pravi veleum, u govorih svojih stope svetoga Pavla sliedi, ali upravo zato toliko djeluje na puk hiponski, da mu u svetoj zanešenosti svojoj po dvadeset i više put podvikuje: Deo gratias, Christo laudes. Bossuet ostaje vječiti uzor svakoj rječitosti upravo zato, što divnom jasnošću i uznositošću spekulativnu stranu kršćanstva s potreboćami života i spasa našega tako spaja, da nas nekim načinom sa sobom u rajske visine uzdiže i pogled nam otvara u sveta otajstva neumrlosti naše. Reklo se zato punim pravom', kad mu prije nekoliko godina grob otvoriše i sve ostalo tielo do samih ustiju raztvoreno nadjoše, da se smrt i trulost neusudi dotaknuti onih ustiju, koja se nekim načinom u sama božja usta pretvoriše, kad otajstva svete vjere razlagaše. Nek se dakle mladji svećenici čuvaju suhoparnih nekih njemačkih prodika, a „propovjednik" naš nek jih odlučno od sebe odbija.

Samo se pako po sebi razumije, moj mili brate, da Vam u podhvatu tako važnom najbolji uspjeh želim; napose pako želim, da „propovjednik" svu braću u Sloveniji i u Dalmaciji i u Bosnoj u svoje kolo privuče, a nadam se, da neće biti ni jedne župe u nas, koja ga nebi imala i župskoj knjižnici na uzdarje poklonila. Bog s Vami.

Josip Juraj, biskup.

Talijanski protipapa.

Posve je naravan uzrok tomu, što se sve više primiče nov izbor pape. A to danomice sve više i više zanima i uznemiruje neprijatelje katoličke po svih zemljah. Nemir pako ovaj tim je veći, što se i sam Pio IX. vrlo brižno zanima svojom smrću i uredbami glede izbora svoga nasljednika. Neprijatelji crkve boje se valjana i pravedna nasljednika bogoduhomu i stalnomu Piju IX., a tim i proti svojoj volji odavaju, da se oni papinstva još vrlo boje, prem mu se neprestano rugaju, dapače su i mislili, da ga smiju proglasiti već i mrtvim.

Neprijateljem crkve bilo bi najviše u volji kad više ni ne bi bilo nikakova izbora pape, da katolička svesvjetska crkva ostane bez zajedničke vrhovne glave, pa da tako izgubi svoje divno veličanstveno i možno jedinstvo, da se razpadne u narodne ili dapače u posebne zemaljske crkve, pa da tako malo po malo propane. Buduć pako neprijatelji crkve uviditi moraju, da se ova njihova radikalna želja ipak izpuniti ne može, a ono smieraju na to, da dobe barem tako zvanoga liberalnoga papu, papu po volji i po milosti Bismarkovoj, papu, koj bi se u svakoj državi, svakoj svjetskoj vlasti posve podvrgao, a sebe bi smatrao samo duhovnim pomoćnim činovnikom svjetovne vlade. Nu i ovdje moraju neprijatelji crkve uviditi, da se ovakav papa uz zakonit i slobodan konklave ni pomisliti ne može.

Zato dolaze sada sve više na tu misao, da bi se papi, koga će odabrati valjano sbor kardinala protistaviti morao prevratni i krivovjerni papa. A tko da to učini? Neprijatelji crkve najprije žele, da se za taj čin ujediniti i već sada sporazumiti moraju one vlasti, koje biju takozvani kulturni boj, dakle poglavito Pruska i Italija. Posebice pako zahtievaju to neprijatelji crkve od vlade Viktora Emanuela. Moralo je to već biti na vrlo očit način, jer državni tajnik papin, kardinal Simeoni upravo na to svraća u noti, koju je povodom papinske allokucije

KATOLIČKI LIST.

Broj 21. U Zagrebu, 24. svibnja 1877. Tečaj XXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu.

„Et fiet unum ovile et unus pastor."

(Jo. X, 16.)

(Dalje.)

I tako ozbiljno-žalostan glas radi vladanja čovječjega roda pogledom na evangjelje čuje se kroz sav novi zavjet. Tako nam zuje one rieči Kristove: „In mundo pressuram habebitis, sed confidite: ego vici mundum." (Jo. 16, 33.). „Sed venit hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequium se praestare Deo (ib. v. 2.) To isto znače rieči Isusove: „Quia plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit" (ib. v. 20.) za svu crkvu do konca svieta. I kako se evangjelje ima svim propoviedati, tako sigurno manje više posvud čeka crkvu mržnja. „Et eritis odio omnibus propter nomen meum." (Luc. 21. 17.) Apostolom i njihovim nasljednikom, učećoj crkvi, nadleži sveta dužnost, da evangjelje propoviedaju; nu bit će ih, koji ga neće htjeti primiti. „Et quicunque non receperit vos neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo vel de civitate, excutite pulverem de pedibus vestris." (Mt. 10, 14.) Propovjednici su činili, što su činiti imali; i oni izbjegoše onomu: „Vae enim mihi, nisi evangelizavero." (1. Cor. 9, 16.) Uspjeh visi od božje milosti i čovječje slobodne volje i u pojedinca i čitavih naroda. Dakako svim i svakomu, koji se pozivu te blage viesti neodzove: veliki i grozni bijahu griesi Sodomljana i Gomorana; nu veća odgovornost na dan suda božjega čeka one narode, koji preziraju evangjelje, nego iste te Sodomljane i Gomorane: „Amen dico vobis: Tolerabilius erit terrae Sodomorum, et Gomorhaeorum quam illi civitati." (Mt. 10, 15.) Tako govori Gospodin svud, gdje ima za to zgodu. Medju posljednje rieči njegove na zemlji spada: „Euntes in mundum universum, praedicate evangelium omni creaturae . . . qui vero non crediderit, condemnabitur." (Mr. 16, 15. s.) — Dà, jedva je ikoja istina toliko put i tako jasno u čitavom evangjelju i drugom pismu novoga zavjeta prorečena i zajamčena, kako ta, da crkva ima trpjeti na ovom svietu budi od krivih proroka i učitelja i kvaritelja, budi od fizičke ljudske okrutnosti i nasilja. „Regnum coelorum vim patitur" (Mt. 11, 12.) To je bitno svojstvo kat. crkve, koje i poviest potvrdjuje tako jasno, kako išta drugo.

Pa tako će i u buduće biti, kako je bilo do sada, ili barem slično tomu. Može istina kada biti i bolje; nu da će biti i gore, to je sigurno. I doklegod bude istina, što Ivan veli: „Sve, što je u svietu, požuda je tiela, i požuda očiju, i oholost života" (I. Jo. 2, 16.); bit će takodjer istina, što žalostno dodaje Pavao: „Et omnes, qui pie volunt vivere in Christo Jesu persecutionem patientur" (II. Tim. 3, 12.). I doklegod bude Krist, Spasitelj svieta zahtievao, da se njegovoj rieči bezuvjetno, bez iznimke i u srcu vjeruje, da ga svim srcem i nada sve stvari svieta ovoga ljubimo: više nego otca i mater, više nego brata i sestru, više nego ženu i djecu, više nego sve ljude i sve časti i sve slasti, više nego i sam vremeniti život: (Mt. 10; Luc 14.) dotle će biti i u velikom i u malom istina, što Aug. tvrdi: „Non omnium est fides;" bit će istina, što sam Spasitelj uz žaloban uzklik svjedoči: „Quam angusta porta et arcta via est, quae ducit ad vitam: et pauci sunt, qui inveniunt eam!" (Mt. 7, 14.). A kad će prestati ono, što Ivan tvrdi, i što nam izkustvo svih minulih stoljeća u tisuću i tisuću oblika kaže? Tomu će biti konac na zemlji, kad Spasitelj reče jednim: „Venite, benedicti Patris mei"; drugim: „Discedite a me, maledicti in ignem aeternum." (Mt. 25, 34. 41.) Do onda ima i ta pohota i oholost tjerati svoj zanat i nositi svoj ubitačan plod. „Necesse est enim ut veniant scandala." (Mt. 18. 7.) Istim načinom se neće nikomu, ni-

komu bez svake iznimke, nit pojedincu, nit narodu za volju Spasitelj odreći svojih napomenutih zahtieva, već jednostavno i svojim božanskim auktoritetom ustanovio je za sve i svakoga, nehotećega se njemu od srca i u svem pokoravati, neoborivo pravilo: „Non est me dignus." (Mt. 13.) On je predvidio neopisivo žalostne stvari i medju onimi, koji se kroz stoljeća primaju po krstu u crkvu i posvećuju, dobivši ulivene kriepost: vjeru, ufanje i ljubav i sve druge; i medju timi, velim, vidio je on unapred prežalostne stvari, kako će premnogi biti zavedeni, prevareni, kako će mnogi prestati njega ljubiti i štovati; „Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet caritas multorum" (Mt. 24, 12.), nu bez svake koncesije opetuje: „Qui autem perseveveraverit usque in finem, hic salvus erit." (ib. v. 13.)

Pa da opet rečem: u čitavom pismu nenalaze bogoslovi ništa, na što bi se mnienje: da će vas ljudski rod sačinjavati na ovoj zemlji jednu religiosno-moralnu cjelinu, čvrsto uprieti moglo. To bo je stvar posve druga, nego je: „Jesus moriturus erat pro gente, et non tantum pro gente, sed ut filios Dei qui erant dispersi, congregaret in unum." (Jo. 11, 51. 52.) Baš u onom narodu, o kojem se ovdje poseb govori, naziva Gospodin kod istoga evangjeliste, žalostno mnoge drugim imenom: „Vos ex parte diaboli estis, et desideria patris vestri vultis facere." (Jo. 8, 44.) Tako je i kod drugih naroda razlika izmedju jednih i drugih. Umro je Gospodin za sav sviet: „Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi." (1. Jo. 2, 2.) Ali taj isti apostol u istoj poslanici piše: „Nolite mirari fratres, si odit vos mundus." (1. Jo. 3, 13.) Gle, kako „propitiatio", pomirna žrtva Gospodinova radja „odium", na njega i na njegove. Religiosnomoralna cjelina svega čovječjega roda posve je druga stvar, nego je ono: „(Deus) omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis pervenire." (1. Tim. 2, 4.) Taj bo isti apostol izriče pravilo: „Nam qui divites fieri volunt, incidunt in tentationem et in laqueum diaboli, et desideria multa et inutilia, quae mergunt homines in interitum et perditionem." (1. Tim. 6, 9.); za tim: „Sed non omnes obediunt Evangelio" (Rom. 10, 16.); t. j. neće da vjeruju, a ipak je bez vjere spasenje nemoguće: „Sine fide autem impossibile est placere Deo." (Heb. 11, 6.) Taj apostol nezna ništa o toj i takvoj budućnosti na zemlji. Usuprot rabi svu svoju govorničku silu, da nam osobito za budućnost predstavi nezahvalnost i izkvarenost svieta. „Hoc autem scito, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa: erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi (kao da u naše vrieme živi!) parentibus non obedientes, ingrati, scelesti; sine effectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, et voluptatum amatores magis, quam Dei." (2. Tim. 3, 1. ss.) Taj isti apoštol tješi svoje Solunjane, da još nije baš tako blizo sudnji dan. Pa čim ih tješi? Zar tim: još nije jedna ovčarnica na zemlji i jedan pastir? Ne. Nego čim? „Ne quis vos seducat ullo modo, quoniam nisi venerit discessio primum et revelatus fuerit homo peccati" : (2. Thes. 2, 3.) t. j. to se još prije ima izpuniti. Tako govori o tih stvarih novi zakon, gdje god se za to prilika pruža.

A o starom zakonu i o proročanstvih valja rieč sv. Augustina: Sva naime miesta iz staroga zavjeta, iz kojih bi se, ako ih uzmeš iz konteksta i ako ih nategneš, to dalo izvesti, mogu se posve shodno tumačiti ili o bezuvjetnoj vlasti Spasiteljevoj nad čovječjim rodom, ili o slavnoj crkvi, ne vojujućoj; premda je obično svim sličnim mjestom zadovoljeno onim, što smo gore napomenuli iz sv. Augustina, i u obće onim, što dogmatika uči o biljezih crkve Kristove. Uzmimo n. p. ono mjesto iz Ps. 71. „. . . Et dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum . . . et adorabunt eum omnes reges terrae; omnes gentes servient ei." (v. 8. 11.) Odavle ponajprije liepo sliedi, da kraljestvo Mesijino, Kristovo, nije stegnuto u granice jednoga naroda ili samo nekih, već da svi ljudi svega svieta imaju pravo stupiti u to kraljestvo. „Neque enim, veli „Cat. ad Par.", ut in humanis rebus publicis, aut haereticorum conventientibus, unius tantum regni, aut uno hominum genere Ecclesia definita est; verum omnes homines, sive illi barbari sint, sive Scythae, sive servi, sive liberi, sive masculi, sive foeminae, caritatis sinu complectitur." (De 9. Sym. ar. n. 16.) To je crkva bila od početka, i bit će do konca svieta. Sliedi za tim, da je Mesija, Krist, zbilja gospodin svega svieta. Sjeća on sam na to, odilazeći vidljivim načinom s ovoga svieta na nebesa: „Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra." (Mt. 28, 18.); i opet još prije riečmi: „Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio." (Jo. 5, 22.) On ima dakle božansku vlast i pravo, slati svoje vjerovjestnike po svem svietu; on ima pravo, zahtievati od svakoga naroda, od svakoga čovjeka, „ab omni creatura", da se njemu vjeruje i pokorava. Svaka nepokornost

st uvreda njegova božanskoga veličanstva, grieh, oji čeka pred njegovim sudom odgovornost ez svakoga priziva na višu instanciju. Veli se njem u Ps. 2. „Quare fremuerunt gentes et opuli meditati sunt inania? . . . Reges eos in rga ferrea, et tanquam vas figuli confringes os.“ (v. 1. 9.) Tako čini on tekom stoljeća; to isto će se osobito jasno i veličanstveno vijeti, kad dodje ono: „Tunc parebit signum filii ominis in coelo: et plangent omnes tribus terae. . .“ (Mt. 24, 30.) Drugi će se opet istom om sgodom veseliti. „His autem fieri incipienbus, veli on svojim, respicite et levate capita estra, quoniam appropinquat redemtio vestra? uc. 21, 28.) S toga pripominje Maldonat, tuačeć ovo mjesto kod Mt.: „Id est ex omnibus ribubus) aliqui (plangent); non enim boni planent, sed potius laetabuntur, quia diligunt adentum ejus, ut ait Paulus.“ — Govori osobito . Pavao često i veličanstveno o toj bezuvjetnoj lasti Spasitelja. (v. n. p. Phip. 2, 9. ss. 2., Thes. , 8. v. takodjer apoc. 1, 5; 19, 16.) — Više e iz rečenoga Ps. 71. neda izvesti u skladu s rugimi miesti sv. pisma i s dosadanjom poviesti rkve. „Adorabunt eum omnes reges terrae.“ u da samo o jednom carstvu govorimo: koliko mskih careva bilo je kroz onih tri sto godina o Konstantina V., koji su u njega vjerovali i jemu se u vjeri klanjali? Valjda od svih nijean. Ti i svi drugi kraljevi klanjaju se njegovoj adačkoj vlasti, ako nikad, a to poslie smrti, a sudu jednom i drugom. „In nomine Jesu nne genu flectatur.“ (Phip. 2, 10.) To valja i narodih: „Omnes gentes servient ei“; jedni red njegovom stolicom „plangentes“, drugi „reicientes, capita levantes“, t j. veseleći se. „Sic itur dicuntur omnes reges adoraturi Christum omnes gentes serviturae ei, quia plurimi prinpes cum populis suis ad Christi cultum et obquium convertendi erant. Sed si intelligatur e adoratione s. spontanea s. coacta: in die juicii adimplebitur perfectissime . . . Denique si telligitur de potestate Christi, quam habet in mnes reges et populos, ut, s. ipsi sciant, s. esciant, s. velint, s. nolint, ipse de ipsis aget, uidquid sibi placet . . adimplebitur semper haec rophetia“ (Bellarmin in h. l.).

Uzmimo još samo jedno mjesto na um, iz ojega ćeš, neobzirući se na razliku izmedju lavne crkve na nebu i vojujuće na zemlji, čudne tvari izvesti „. . . Et non docebit ultra vir roximum suum et vir fratrem suum dicens: ognosce Dominum; omnes enim cognoscent me minimo usque ad maximum, ait Dominus, quia ropitiabor iniquitati eorum, et peccati eorum non ero memor amplius.“ (Jer. 31, 34.) Tko smije ove rieči u svoj strogosti slova uzeti glede crkve vojujuće na zemlji? Što bi odavle tada sliedilo? Sliedilo bi, da ima prestati sva poduka u vjeri, jer da to svi znadu; a tim si onda srušio svu kršćansku vjeru na zemlji. Što dakle smijemo odavle izvesti? ono što sveti Toma veli o novom zakonu: „Lex nova principaliter ipsa gratia est Spiritus sancti in corde fidelium inscripta, secundario autem est lex scripta. . . .“ (1. 2. qu. 106. a 1. concl.) Novi zakon je više milost Duha svetoga u srcih vjernika, nego slovo: nije „litera accidens.“ Nu ima svoje učiteljstvo, svoje ravnateljstvo, i imat će, uslied Gospodinova obećanja i ustanove, do konca svieta. Toliko idu rieči na novi zavjet na zemlji A u podpunoj strogosti idu na blaženu crkvu na nebu. Kad se izpuni apostolova rieč: „Tunc (videbimus) autem facie ad faciem . . . tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum.“ (1. Cor. 13, 12.); tada će se podpuno izpuniti i proročanstvo kod proroka Jeremije: „Non docebit . . dicens: Cognosce Dominum.“ I tim načinom nesili nijedno mjesto u starom zavjetu na zaključak: vas sioni sviet bit će jedan put kršćanski, podpuno jedna ovčarnica pod jednim pastirom.

(Konac će sliediti.)

Život svetoga oca pape Pija IX.

(Dalje.)

Napram buntovnikom Pio IX. ostao je onih misli, kakvih ga vidjesmo u Spoletu, kad je ondje biskupovao. „Žao mi je onih vjetrenih i neizkusnih mladića, koji, od drugih smućeni, dali su se zavesti u gradjanske nemire.“ Ovo su Pijeve rieči. Naviesti do malo obće *pomilovanje* (amnestiju), da one nesretnjake povrati domu i raztuženim obiteljim. Tisuće šest sto utamničenih, prognanih osoba zadobi slobodu, kojom se kašnje zlo poslužiše. Pio IX. želio je pokazati očinsku ljubav svojim podanikom: kamo Grgur XVI. težio pretežno strogošću, tamo je Pio namjeravao blagošću. Svrha bila je obim ista, a način drugi. Prije nego se Pio sklonuo na pomilovanje, saslušao je mnenje svojih savjetnika, koji su cienili, da je milost na početku vladanja umjestna; ako se buntovnici neumire, krivnja neće biti u papinskoj vladi, koja evo svakim načinom nastoji oko umirenja. Ovu papinu milost htjeli su talijanski nemirnjaci tumačiti, kao da je Pio s njimi u sporazumljenju. Njegovo mnenje najbolje se pozna u proglasu pomilovanja iz sliedeće točke: „Ako nas pomilovani prevare u nadi, nemareć za ljutu bol srca našega, spomenuti ćemo se da, ako je milost najsladje svojstvo vlasti, pravednost joj je prva dužnost.“ Kako Pio IX. nije vladao u oprieci sa Grgurem XVI. dokazuje okolnost, što

*

KATOLIČKI LIST.

Broj 23. U Zagrebu, 7. lipnja 1877. Tečaj XXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu.

„Et fiet unum ovile et unus pastor."

(Jo. X, 16.)

(Konac.)

Na takav zaključak nas nebodri nit samo čovječje razmatranje svieta; premda se odatle takodjer vadi nekakav dokaz za to mnienje o kojem govorimo. Pisac ovih redaka neželi nikako ostaviti svoga nizka mjesta, nit se može pohvaliti neznam kako velikim izkustvom. Sasvim tim nebi nikako rado spadati medju one, o kojih veli Pavao: „Parvuli fluctuantes et circumferamur omni vento doctrinae"; (Eph. 4, 14.). Za to štovani čitatelj neka nimalo negradi na moj kakov auktoritet: koliko dokažem, toliko neka vriedi. Naslanjat ću pako i ovdje dokazivanje dielom na velike auktoritete, dielom na ono, što svi vidimo. — To dakle ponajprije svi znamo, da se dan danas sve sabire, sve kupi, sdružuje. Isto tako vidimo, da se daleke zemlje jedna drugoj sve bolje primiču železnicami, brzojavi i drugimi hvalevriednimi obreti novoga vieka i najnovijega vremena. Po tom se izmjenjuju i zamjenjuju misli, nazori; po tom prima jedan narod od drugoga mnogo toga, do česa on inače nebi bio nikad došao. Ne bi-li to križanje i miešanje jednoga naroda s drugim, koje svakim danom raste, moglo s vremenom zbilja učiniti od svega roda ljudskoga jednu cjelinu, medju sobom složnu pogledom na glavni svoj cilj? Tá želja za jedinošću opaža se svud. Do takova posljedka bismo mogli doći, samo kad bi smjeli staviti neke uvjete, kojih ne ima. Kad bi naime dosadanje druženje bilo urodilo drugim plodom, nego ga vidimo, onda bi bilo nade za budućnost. Nu što vidimo u toj vrevi ljudskoj? Bezdvojbeno vidimo, da mnogi spoznaše kršćansku vjeru, koji je do sada u protivnom slučaju nebi bili poznali. S toga uprav nemože se misionar Weninger u Americi dosta nahvaliti železnica. Sigurno je to takodjer uzrok, što se tako mnogo i često katolici svieta kupe oko glave crkve Kristove; dà možemo bez pretjerivanja reći, da crkva nikad nije većma ćutila, osobito u svojih biskupih, da je jedna, nego to ćuti dan danas. To nam je nova illustracija za istinitost rieči Boga Spasitelja našega: „Et portae inferi non praevalebunt adversus eam." Mnogo su tomu doprinesla ljudska djela, koja olahkoćuju put do otca kršćanstva i pismeno brzo obćenje s istim. Ali što vidimo još osim toga? Na drugoj strani vidimo, kako se u toj vrevi svjetskoj gube liepi stari običaji u narodih; vidimo, kako je sve nekako brzo rek bi, od danas do sutra; vidimo, kako se to često i prečesto prenaša i na vjerske stvari: sa starimi običaji u premnogih ljudih gine u toj vrevi i stara vjera katolička i apostolska. Dà nije nam nijedna istina, koju u toj svjetskoj vrevi gledamo, jasnija od one: „Et quoniam abundavit inquitas, refrigescet caritas multorum." (Mt. 24, 12.) To čine osobito nebrojene protivjerske i nemoralne novine i knjige, koje se munjevnom brzinom na sve strane šire i grozničavom pohlepom čitaju. Sve to je predvidilo oko Isusa Krista, Spasitelja našega, kad no je rekao: „Multi falsi prophetae surgent et seducent multos." (Mt. 24, 11.) I tako vidimo, da to miešanje, druženje, zamjenjivanje i izmjenjivanje imade mnogo toga, što je veoma naliko na učinak druženja, o kojem je govor u Gen. gl. 6.: „Omnis quippe caro corruperat viam suam." Za znanje te činjenice netreba ići na kraj svieta: obazrimo se samo po našoj maloj domovini. Motrimo intelligenciju: koliko tù ima katoličke vjere? Dakako katolika ima mnogo u krstnoj knjigi; ali katolika, pravih vjernika, koji od srca vjeruju, što su Isus i apoštoli učili i što crkva katolička za vjerovanje predlaže, katolika, koji bi svoju vjeru riečju i činom bez stida i straha izpoviedali: o

kako-li ih malo imade! Imade ih dosta, koji i govore i pišu, da su katolici, nu po svojoj savjesti, držeći se samo onoga, što je „čisto i razumno“; nego ta vjera potekla od vlastitoga uma i prikrojena po nagnuću svoga vlastitoga srdca, toliko vriedi pred Bogom i Kristom, koliko i novac, koji si tko sam načini, pred carem, kako veli biskup linački u jednoj poslanici svojoj od god. 1868. Ali katolika, koji bi pristali na ona pitanja i odgovore, koje n. p daje isti biskup linački Rudigier svojim diecezanom u ruke, po kojih da spoznaju prave katolike od nevjernika, a samo pod izlikom i krinkom katolika: takovih imade u intelligenciji našoj hrvatskoj neizmierno malo. Došlo bo je već i sada vrieme, o kom sbori Bog-čovjek: „. . dabunt signa et portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos.“ (Mr. 13, 22.) Ili zar nemoramo, videći kod nas nježno i djetinski vjerna, pobožna i crkvi odana učena laika, uzkliknuti: „Quis est hic et laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua.“ (Eccli 31, 9.) Pak kad čujemo, da se mnoga odlična gospoda nestide biti članovi slobodnih zidarskih loža, dočim se stide svoje kat. vjere; sjećamo se opet žalobno rieči Spasiteljevih kod Mateja 11, 25. Neka se pako rieči moje neuzmu, kao crimen laesae majestatis. Ja samo činjenicu navadjam, inače od svega srca žaleći, što je tomu tako, i nikoga, nikoga nit mrzeći nit prezirući; znam bo dobro, da je vjera dar božji, ne ljudski, i da ju može dobiti, koji je neima, a izgubiti, koji ju ima. Nu mislim, da je mnogo bolje, da se mi posve živo na to sjećamo, nego da si neznam kakve illusije pravimo, koje nevriede za drugo, van da čovjeku uzmu potrebitu ozbiljnost. Jer ako nikada nebude na zemlji bolje, ako i u samoj našoj domovini bude još stotinu put gore; za to ipak neće smjeti nitko prigovoriti, da se nije, nit da se neće izpunit: „unum ovile, unus pastor.“

Ali bit će sigurno bolje! A odkud to znamo? Sve teži za jedinstvom. Dobro. Ali jedinstvo, za kojim sviet teži, posve je drugo od jedinstva crkve božje. Tomu sdruživanju neće biti valjda najmanje poticalo ono, što Gospodin tako žalobno izriče: „Quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo propterea vos odit mundus.“ (Jo. 15, 19.)

Kupi se, sdružuje se sviet; nu svagdje se u tom opaža duh proticrkven. I morda to nije drugo van sjeme za onu veliku i zadnju borbu, na koju osobito ih siećajurieči sv. Pavla: „. . discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur et extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. . . Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui.“ (2. Thes. 2, 3. 4. 9.) O svih tih izvan crkvenih sdruživanjih bit će, vrlo je vjerojatno, istina, što piše Dr. Franjo Hetinger, profesor na visokoj školi u Würzburgu: „So wächst das Unkraut fort und fort, der Kampf wird immer heftiger, die Gegensätze schneidender (gle, kako se malo nada pomirbi!); das Reich des Bösen rüstet sich zum letzten Kampf, ehe die Entscheidung eintrit.“ (Apol. d. Christ. II. 2. s. 336.) Govori pako o sudnjem danu riečmi zadnjimi. — Ali mora biti bolje: dat će Bog svoju milost, pa će se ateiste, deiste, materialiste obratiti! Izpunio nam želju dobri i milostivi Bog! Nu odkud znamo, da će se proti crkvi ropćućemu svietu udieliti takova čudesa milosti? Crkva katolička moli i za neprijatelje svoje: molitva joj neće biti neuslišana. To je sve istina. Nu zar nije crkva božja molila od svoga postanka za svoje neprijatelje? I ciela crkva, i sva njezina pobožna djeca imaju plod od svoje molitve; nu u svih djelih božjih jest takodjer neko razmjerje: onaj za koga se moli jest takodjer slobodan. Apostoli svi, osobito Pavao, molili su za obćenje svoga naroda. „Optabam ego enim ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem“ (Rom. 1, 3.); nu narod židovski kao narodna cjelina nije došao u kat. crkvu. Sveti Franjo Saležki molio je mnogo i dugo za Bezu, da ga dovede u katoličku crkvu; pak ga nije doveo. I koliko se sjećam, napomenuo je moj profesor iz crkvene historije, da se od glavnih haeresiarha nijedan nije vratio k svojoj Majki crkvi. Okorjelost srca igra žalostnu ulogu kroz sva vremena. To je ono, što veli sv. Pavao: „deus hujus seculi, (vrag) excaecavit mentes infidelium.“ Bog se nemienja; kazni nezahvalnost u novom zakonu slično onomu, kako ju je kaznio i u starom. (cf. Heb. 10, 26. ss.) Imao je Jeremija zaslugu za svoju molitvu, kojom prosi za narod; ali mu je rečeno: „Non exaudiam te.“ (Jer. 7, 16) Čitamo kod Ezekiela, (Ez. 14, 14.) da židovskoga naroda tadanjega nit samih: Noema, Joba i Daniela molitve nebi spasile. Crkva moli, i molit će; u njoj ima osobito sada mnogo pobožnih bratovština: sve će to mnogim i premnogim okorjelim griešnikom i poganom mnogim izprositi milost, da uvide božansko porieklo crkve, te se u nju uteku, kano u Noëmovu ladju, da nepropadnu. Nu da će plod svega toga biti obraćenje svega svieta; toga neznamo, nit nemožemo s ikakvom sigur-

ıošću tvrditi. Dapače bilo je i bit će po običnom teku stvari tako, da će propovied i molitva crkve mnoge nesinove učiniti sinovi, a premnogi sinovi postat će nesinovi, neprijatelji njezini „Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt . . et a veritate quidem auditem avertent, ad fabulas autem convertentur“ (2. Tim. 3, ss.) A posebnih kakovih, do sada u crkvi nečuvenih milosti, koje bi na sviet prolazile te sva neprijateljska srca razsvietlile i umekšale, očekivati nemožemo, premda bismo bili vrlo opaki kad nebi toga kao najveće dobro željeli. Pa tu želju izriče sveta Mati Crkva u svojih molitvah, uspjeh u svem dobromu i pravednomu Bogu prepuštajuć. Bez dvojbe želio je to i veliki sveti Toma; pa ipak ovako piše: „Non est tamen expectandum, quod sit aliquis status (Ecclesiae) futurus, in quo perfectius gratia Spiritus sancti habeatur, quam hactenus habita fuerit, et maxime ab apostolis, qui „primitias Spiritus acceperunt“, id est, et tempore prius et ceteris abundantius.“ (1. 2. qu. 106. a. 4 in corp.) Osim toga nalazi isti ovaj angjelski učitelj, u obće govoreći, veliku razliku izmedju ljudi nekršćanskih za vrieme apostolsko i izmedju onih potonjih stoljeća. Rano su počeli židovi za evangjelje bivati okorjeli. Nu ipak piše sveti Toma glede židova i drugih pogana u samo apostolsko vrieme evo ovako: „In primitiva Ecclesia tempore apostolorum passim convertebantur ad fidem et Judaei et gentiles.“ (Suppl. qu, 59. a 3. ad 2.) Za tim ih luči, veleći, da su Židovi prije postali okorjeli, „obstinati“. „Postmodum autem tempore procedente Judaei sunt magis obstinati, quam gentiles, quia gentiles adhuc intrabant ad fidem, sicut tempore Martyrum et tempore Constantini imperatoris et circa illa tempora.“ (l. c.) Napokon ih opet spaja i u jednu kategoriju meće glede držanja prama vjeri. „Sed nunc pari passu ambulant utrique, scil. gentiles et Judaei, quia utrique obstinati sunt.“ (l. c.) To dakako ide ponajprije na one, koji stanuju do kršćana ili za kršćanstvo znadu. Nu što, ako se na božjem sudu dignu ovakovi pogani, te reku, da su jedva mogli opaziti razliku u životu premnogih kršćana i pogana! Jest, kad bi kršćani sami većma bili zahvalni za dar vjere, kad bi čitavim životom naviešćali Krista; to bi svemu drugčije bilo. Ali to je baš punctum puncti, od kojega skoro sve visi, nu za koji sam sveznajući Bog zna, da-li će ikada znatno drugčiji, t. j. bolji biti. Toga mi od nikud sigurno neznamo; s toga takodjer od nikud na svietu neznamo, da-li će ikada sav sviet biti kršćanski u podpunom smislu, već sve na to smiera, da toga valjda nikad neće biti. Nego da naglasim svom silom: nemislim nikako sizati u božje tajne te bih sve radje da me ostavi nego čednost, kad govorim o božjih tajnah.

Napisao sam pako ovo, da, koliko moja malenkost može i smije, sjetim, kako nesmijemo biti u stvarih božje objave kao pjesnici, prepuštajući se više svojoj mašti i nagnuću, nego se na čvrste dokaze i historiju obazirući. Potaknula me je osim toga na ovo i ta okolnost, što mi osobito sada moramo mnogo više na posve druge stvari misliti. Mene je naime, moram iskreno kazati, strah da će, po onom, što se je već i u javnosti govorilo i pisalo, našega hrvatskoga naroda radi nemoralnosti u njekih priedjelih posve nestati, te da neće, kad bi se i dogodilo to čudo svih čudesa, da bi vas sioni sviet bio kršćansko-katolički, barem njemu ta sreća pasti u dio. „Non videbo Dominum Deum in terra viventium. Non aspiciam hominem ultra et habitatorem pacis.“ (Is 38, 11.) Nadalje je stvar žalostnija, nego-li ju čovječje pero napisati i čovječji um prosuditi može, to, što se u našoj domovini, čini mi se, posvud psuje presveto ime božje, što se Spasitelj u svih svojih imenih, u svih svojih djelih, u svojih sakramentih, svojih svetcih i u svem, što je njegovo, psuje tako, da bi čovjek često morao na misao doći, da-li nas nije zbilja nakanilo kršćanstvo posve ostaviti. Psuju pako, kako veli pisac članka „Bogohulje poraz uzgoja“ u 9. br. „Hrv. učit.“: „služerine, deklesine, razdrpanci, pijančine, bezposlice, objestni vjetrogonje i vucibatine“: nu medju takove objestne psovače spadaju bezdvojbeno premnogi, koji su i više nauke izučili; spadaju poodrasliji učenici morda s većine; spadaju premnogi gradjanski roditelji zajedno s djecom ne manje nego i seljaci, koji često nit neznaju za drugi grieh van za psovku, koja se tako rekuć prva u jutro i zadnja u večer iz ustiju čuje. Amo ide i vojničtvo valjda u ogromnoj većini. Na takav pogled i uz takovu činjenicu dolazi čovjeku na pamet misao na žalostnu mogućnost: „auferetur a vobis regnum Dei et dabitur genti facienti fructum ejus.“ (Mt. 21, 43.) Znamo, da se je to dogodilo ne samo kod židovskoga naroda, nego i kod mnogih drugih; te se one rieči iz Ps. 104., iduće doslovno na slavne pradjedove Spasiteljeve secundum carnem: „Pertransierunt de gente in gentem, et de regno ad populum alterum“, shodno, premda žalostno, dadu uporaviti i na njegovu vjeru i milosti u mnogih narodih tekom historije. To je učinila božja pravednost. Što nas čeka, to On sam zna. Mi znamo to, da je

Spasitelj naš „Numen amabile“, kojega bi svako kršćansko srce imalo cieniti te se unapred barem svake psovke na njega čuvati. Drugo znamo, da je psovka po svojoj vrsti najveći grieh pod suncem, dakle veći, nego ubojstvo itd. „Blasphemia vitium omnium peccatorum ex suo genere gravissimum est, ipsam etiam infidelitatem, quae maximum peccatorum est, aggravans.“ (S. Th. 2. 2. qu. 13. a. 3.) Treće znamo kako sam napomenuo, da se psovke svake vrsti u neopisivo sramotnih i ružnih formah i izrazih u domovini našoj skoro posvud neprestano čuju. Za tim nas uči božja objava, da se često radi dobrih štede na zemlji i zli; a obratno da se često radi zlih kazne njekimi kaznami i dobri, budući i oni članovi družtva. Koliko pako imade gdje zlih, koliko dobrih; koliko ih imade, koji uztežu božju desnicu, da nekazni, koliko opet, koji drzko kaznu izazivlju; to je čovječjemu oku sakriveno. Dapače nit za sebe nezna, bez posebne objave, nitko posve sigurno, da-li nospada medju zle. (cf. C. T. ses. 6. c. 9.) Nu dok smo naročito svećenici, nesmijemo, toliko je opet sigurno, biti tako strašljivi, da nebismo baš ništa i o ničem smjeli progovoriti. Toga nam neprieči Gospodinova rieč: „Nolite judicare;“ (Mt. 7. 1.) jer nas je On sam učio: „Ex fructibus eorum cognoscetis eos.“ (ib. v. 20.) Tako i Pavao kaže: „Nolite ante tempus judicare;“ (1. Cor. 4, 5.) pa ipak negdje tvrdi, da kršćanin sve sudi (1. Cor. 2, 15.); i opet opominje Tita, da ne samo kakogod Krećane opomene nego i oštro: „Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum (Cretensium) propheta (poëta): Cretenses semper mendaces, malae bestiae, ventres pigri. Testimonium hoc verum est. Qnam ob causam increpa eos dure.“ (Tit. 1. 12. s.) Naime nesmije čovjek u pismu tražiti samo rieči, već više smisao. Za to se neka nit nam nezamjerava odmah, čim rečemo što o našem narodu, što nije panegirik. — Ponajprije dakle to vidimo, da još narod vjere imade, premda se već širi nevjera i u narodu. Nu života po vjeri, toga, velim, i u samom narodu ima jako malo. K tomu znanje vjersko, o kojem sv. Petar sbori: „. . parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quae in vobis est spe;“ (s. Pet. 3, 15.) gdje ga se nalazi? Nije mi podnipošto nakana s manjivati zasluga onih župnika, koji će radi svoje požrtvovnosti i u poduki i u disciplini osobnoj ostaviti kod svoga puka liepu slavu, i koji se mogu pouzdano nadati od Boga vječnoj plaći. Ali opet nemojmo si praviti illusija: to bi bilo najgore. Nepovoljne političke okolnosti mnogo su krivi, da smo postali odviše raztreseni; poduka u vjeri, recimo si iskreno, stoji u obće govoreći veoma slabo. Odatle dolazi, da je n. pr. kod naroda, proti temeljnoj istini evangjelja, onaj najsretniji, koji je bogataš; odatle dolazi, da prečesto na svoje oči vidimo, kako se obistinjuje ono, što Izaija židovskim bogatašem predbacuje, da žele sve pod se i k sebi sgrnuti: „Nunquid habitabitis vos soli in medio terrae?“ (Is. 5, 8.) Tko jači, taj kvači. A siromasi o kako riedki misle na ono: „Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum.“ (Mt. 5, 3.) Kod tih se opaža tuga i zavist na imućnije: da se na nebesih očekuje plaća za dobra djela, to je stvar riedka. Pa ipak nezaslužujemo kršćanskoga imena, ako se toga nedržimo. Čujmo sorites sv. Petra, za koji veli da ga kršćanin mora u srcu imati, inače da je sliepac: „Vos autem curam omnem sub inferentes ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. . . Cui enim non praesto sunt haec, caecus est et manu tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum.“ (2. Pet. 1, 5. ss.) To je sveto, katoličko i apostolsko kršćanstvo, to bi bilo kadro desnicu božju, kaneću nas ošinuti, uztegnuti i psovačem i drugim groznimi griesi Boga vredjajućim izprositi pomilovanje. Nu gdje nam je takovo kršćanstvo? Bit će ovdje ondje oaza, morda i većih i češćih, nego si mislimo, nu ipak su oaze. Dao Bog, da ponajprije mi svećenici, nijednoga neizuzamši, medju tako razsvietljene kršćane spadamo, kojim nam je polagati račun ne samo o našem spasenju, nego i o tom, za što tako malo imamo prave, žive, apostolske vjere u narodu; za što je, rek bi, sve tako nerazvijeno, kao da smo se tek prije desetak godina počeli iz poganstva izkapati. Medjutim bio taj dug in solidum po sebi kako mu drago velik, više se ipak od nas neće zahtievati, nego možemo. Stoga ako budemo savjestno pazili na opomenu svetoga Pavla glede našega osobnoga života: „Optimum est enim gratia stabilire cor, non escis;“ (Heb. 13, 9.) k tomu glede naše službe opominjali se na ono: „Labia enim sacerdotis custodient scientiam:“ (Mal., 2, 7.) napokon ako si nebudemo samo utvarali, nego odmah i neprestano svaki svojom motičicom na svojem slogu kopao, po onoj opomeni Duha svetoga: „Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare:“ (Eccles. 9, 10.) to ćemo sigurno čuti: „Euge serve bone et fidelis. .“

5, 21.) A to je ipak i za svećenika glavna inače bi na nas išla ozbiljna Pavlova iro- „Qui ergo alium doces, te ipsum non " (Rom. 2, 21.) M. Stepinac.

Žirot svetoga oca pape Pija IX.

(Dalje.)

rof Spaur došao je u Napulj malo prije ponoći, i olji tamošnjega papinskoga poklisara, s Pijevim . u ruci stupio je u ono vanredno doba pred kralja ında II. „Vaše Veličanstvo, reče Spaur, nek mi ovu molbu, da na ovako važno pismo želio bi primiti odgovor." — „Imati ćete ga do šest ura" kralj. Poslie šest ura vrati se grof i začu od Odgovor skupa ponieti ćemo Papi. One noći kralj avao; na njegove oči spravilo se pokućtvo i po-)otrebito za stan papi i bilo je jurve ukrcano na ıtna parobroda, na kojima su kralj i kraljica sa m otišli put Gaete. Bio je jur ondje francuzki r Harkurt na svojoj ladji Kad je zapovjednik e tvrdjave došao ka kralju na poklon, zapita ga Gdje je papa? — papa? pita začudjeni zapovjed- Kakovu to držite, generale, stražu, odvrati kralj u mate kod sebe Glavara katoličke crkve, a vi ne- za vašu sreću!"

Papa, u odielu prostog svećenika, bio se svratio ın i nečuven u malu gostionu *K vrtliću*, gdje je ıekoliko crkvenih dostojanstvenika, kazivao u pero u tajniku prosvjed proti vladi, koja se u Rimu .e ustanovila, i proti svim njezinim naredbam. „Si- ti pretrpljene zadnjih dana i grožnje još većih nereda .e nas, da se za kratko vrieme oddielimo od našeg od naših sinova i naših podanika, koje svedjer ıo i ljubimo. . . . Med uzroci, koji su nas prisilili) odaljenje, našemu srcu toli neugodno, najglavniji vaj, da budemo podpunoma slobodni u vladanju da nebi naša djeca u vjeri mogla posumnjiti, kao stojimo ma pod čijim pritiskom. . . Neželeći iz- iti se našim dužnostim, kao što prosvjedovasmo diplomatičkimi zastupnici u kobnih danih 16, 17,)rosvjedujemo i danas proti svetogrdnim napadajem ıvenim nepravdam..... Izjavljujemo, da su sve)e, koje će sliediti, ništetne i bez svake vriednosti."

ıtione, dočuv da je prispio kralj podje Pio u palaču natora, gdje se je sastao s kraljem. Kralj i kraljica se papu, da bude njihov gost, da ne traži utočišta u ı državah; Gaetska tvrdjava dosta je naoružana da ga od svih napadaja izvanjskih; ovdje da je papa blizu države i da lahko može nadzirati sve korake revo- narske vlade; palača kraljevska neka mu bude stan sve potrebe, obeća papi kralj, da će se on skrbiti. ıkoj ljubavi odazvao se Pio i odredi ostati u Gaeti. o, po naredbi svojih vlada, otidoše poklisari kato- država Austrije, Francezke, Španije, Portugalske, Belgije i Bavarske, dà i nekatoličke Englezke, Ruske i Pruske; samo Piemontezki poklisar ostao u Rimu.

U ovom gradu igralo se medjutim vražje kolo, kako se moglo predvidjati. U prvoj zabuni poslaše buntovnici odaslanstvo k Piju u Gaetu, da se vrati u Rim. Pio nije odaslanstvo ni pustio preda se. Na to stali oni vladati bezobzirce na svoju ruku. *Klubovi* razpustiše sabor, gradsko poglavarstvo moralo je odstupiti; sva uplivna mjesta zauzeše prociedjeni karbonari. Sterbini i princip Kaninski Bonaparte urekoše dekretom dne 29. prosinca sabor *ustavodavni*, to jest koji bi papinskoj državi imao prirediti novi ustav. Izbori obavljali se 21. siečnja 1849. U cieloj državi nisu sakupili neg 20.000 cedulja, i ovih većina nosila je ime Pijevo il ime privremene vlade od Pape ustanovljene. Na obće mnenje, kad jim je nepovoljno, buntovnici nikad se neobziru, tako ga prezirahu i onda: kamo narod nije htio voljom, morao je silom. U to vrieme dodje i Mazzini, glava *mlade Italije* i karbonara, i postade u Rimu, on neprijatelj kraljeva, pravi samodržac.

U noći pred 9. velj. ustavodavni sabor odluči:

Članak 1. Papa lišen je državne vlasti tvorom i pravom.

Čl. 2. Papa imati će sva jamstva neodvisnosti, potrebite mu za vršenje duhovne vlasti.

Čl. 3. Rimska država biti će čista demokracija i zvati će se *rimska republika.*

Pomoću *kralja poštenjaka* vidimo sad u Rimu ustvarena prva dva članka; treći članak mogao bi se obistiniti i proti njegovoj volji.

Nova republika grozno sve osvećivala na gradjanih, o kojih se sumnjilo, da su pristaše zakonitog vladara; ni poštenje ni imanje nije bilo sigurno pred gladnimi i bezdušnimi karbonari. Svećenici pod globu i pod silu morali su pjevati *Tebe Boga hvalimo* za novu vladavinu. Kratkimi dekreti, sličnimi navedenomu, zapremalo se imanje crkveno; zvoni lievali se u topove; crkvene dragocjenosti, koje nepadoše pojedincem u žep, kovale se u novac. Povrh toga novi vladari izdavali su 7 milijuna papirna novca. Kolike su grozote počinili nemože se na kratko kazati; spomenuti ćemo samo ovo, da je neki Zambianki svojom rukom ubio 17 svećenika, i to 14 na jedan dan, bez da je za ovakav zločin išta pretrpio od vlade.

Na ovakovo, kako rekosmo, vražje kolo nije Pio IX. mogao mirno gledati, i njegovim pozivim na katoličke vlade, da mu pomogu spasiti državu i državljane, davali su osobitu kriepost česti zločini u Rimu.

Katolici i katoličke vlade i tako su se bile zabrinule, čim je revolucija preotela mah, i za papu i za grad Rim, koji je pravo skladište katoličkih a ne talijanskih dragocienosti. Francuzkom narodu ide prva hvala, što je upravo francuzkim oduševljenjem branio papine pravice.

Francuzi poslie bune u ožujku 1848. živjeli su u republici, i dne 10. prosin. imao je biti izbor predsjed-

KATOLIČKI LIST.

roj 45. U Zagrebu, 8. studenoga 1877. Tečaj XXVIII.

vaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja ǀštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu.

Istinita poviest sabora vatikanskoga.

Napisao kardinal Manning, nadbiskup Westminsterski.

(Dalje.)

III. Vidjeli smo iz predjašnjega, kojom je rižljivosti Pio IX. tražio savjet u kardinala, ogoslova te kanonista rimske crkve. Kašnje ade ovim na pomoć još bogoslove i kanoniste rugih naroda, da svaki predmet, kako ćemo :ašnje vidjeti, koj se ima vatikanskomu saboru redložit dugo izpitivan i brižno pripravljen biti izmogne.

Ali niti to mu se nije još dovoljnim činilo. itoga izda zapovied, da se upravi okružnica a nekoliko biskupa svih naroda, koji se odli:uju znanjem u bogoslovju te crkvenom pravu, :ao što i izkustvom svojim u upravi crkve. U om pismu on u pomoć zove one, koje je sam sus postavio za učitelje crkve božje. Svaki bikup je krieposću službe svoje učitelj vjere. u se ne pita je-li velika il malena njegova lioeceza, dal je sried katoličkoga svieta ili in artibus infidelium; da-li je jedno stado njegoroj vlasti podloženo ili više njih. Biskup najnanje dioeceze je u tom pogledu posvema jedak onomu, koj najvećom upravlja. On je usljed ožjega naloga postavljen čuvarom vjere i svjeločanstvo, koje on kano takav polaže, ne teži više il manje, jer je dioeceza, kojoj je na čelu veća il manja. U tom pogledu svi su si biskupi jednaki. Sv. Jerolim veli, da episkopat rimskoga biskupa nije veći, nego je onaj biskupa eugubijskoga. Mi ćemo kašnje vidjeti, što znamenuje ovo načelo kaošto i to, kako se uporabljiva.

Ovu zapovjed izda Pio IX. tajniku ravnajuće kongregacije u audienciji od 27. ožujka 1865. Odmah bijahu na biskupe svih strana svieta najtajnije razposlani listovi, u kojih im se priobćuje nalog, da pismeno sve one predmete nabroje, kojimi bi se po njihovu mnienju sabor imao baviti. Takva pisma razposlana su 10. travnja na 36 biskupa. Listovi istoga sadržaja bili su poslani takodjer nekim stanovitim biskupom iztočnih crkva. Iza toga u kolovozu stigoše svi odgovori.

Premda se je u onih pismih naložilo neka se samo očituju o predmetih, koji bi se razpravljat imali, to se ipak biskupi nisu mogli uzdržati, a da ne izraze radost svoju nad tim, što je papa odlučio obćeniti sabor sazvati. Odgovori biskupa svjedoče, kako se izvanredno slažu njihovi nazori. Razlikuju se doduše u točnosti i podpunosti, kojom razne predmete pretresuju, ali u nabrajanju predmeta, koji se razpravam predložit imadu očituje se takov sklad, kakov se samo na jedinstvenosti episkopata osniva.

Biskupi opažaju, da sada ne ima nove i osobite kakve hereze, nu da se glede prvih istina i načela pojavljuje neka obćenita razvraćenost i pometnja, koja temelju i podlogi svake vjere prieti. Dočim je prije vjerske istine napadala dvojba, sad se je bezvjerje osvetilo tim, što je dvojbu uništilo. Prestadoše bo ljudi dvojiti, odkad bezvjerci postadoše. Zato se niječe, da bitiše bog i obstoji duša, glas svjesti, temeljna načela o pravu i nepravu, te prirodni zakon. Ako pako bog ne obstoji, onda ne ima niti zakonodavca, onda je ćudoredje od zakonodavca neodvisno. Ono bi tada obstojalo samo po sebi ili pravije, njega ne bi ni bilo. Ono bi obstojalo samo subjektivno u pojedincih, a temeljilo bi se na navikah, što bi ih običaji ugovori uvedeni te duševne vlastitosti ljudi stvorile bile.

Biskupi upozoruju na dalje na daleko razprostranjeno nijekanje nadnaravnoga reda, kaošto i na odtuda iztičuće nijekanje objave. Spominju tvrdnju, da jedina znanost pozitivne istine podaje, te da je um životu ljudskomu i svrsi njegovoj dostatan, drugimi riečmi pokazuju na deizam, na neodvisno ćudoredje, na svjetski duh i raciona-

lizam, koja su si načela u sve krajeve zapadne Europe put prokrčila. Biskupi predlažu, neka bi sabor izjavio, da se bivstvo božje svjetlom uma pod sigurno spoznati može, zatim neka bi nauk o naravskom i nadnaravskom položaju čovjeka, o odkupu, milosti i crkvi dogmom proglasio. Napose željeli su, da sabor razpravlja pitanja o naravi i osobnosti boga, o njegovoj razlici od svieta, o stvaranju, o providnosti i o mogućnosti božje objave. Ove točke biti će mnogomu čitaocu čudne, nu tko znade filozofiju, što po Njemačkoj i Francezkoj kola, taj će uvidjeti, koliko su mudri ovi predlozi.

Zatim svjetuju biskupi, da se sabor bavi naukom, kako je čovjek, kad je stvoren bio, po milosti na višji red nego-li je naravski uzvišen bio; naukom o padu čovjeka i njegovoj uzpostavi po Kristu, o božanstvenom utemeljenju crkve, o njezinu po božanskom joj početniku povjerenom poslanju, o njezinu ustrojstvu, pravih i povlasticah; naukom o primatu i jurisdikciji rimskoga biskupa; nadalje neka razpravlja o neodvisnosti vrhovne crkvene glave od svjetovnih vlasti, o odnošaju njezinu napram ovim, o njezinu ugledu u poslovih uzgojnih i o potrebi svjetovne vlasti za sv. stolicu u sadašnjosti.

Ove točke su ovdje podpuno navedene, da se po tom vidi, da je onaj jedini tobože predmet, radi kojega je sabor sazvan, jedva spomenut bio. Izmed 36 biskupa savjetovaše njih samo neznatna malica, neka se nepogrešivost vrhovne glave crkve definira; dakako da se nauk o primatu nije mogao razpravljati, a da se i na to obzir ne uzme.

„Samo riedki — piše jedan od biskupa — pobijaju dandanas ovu praerogativu rimske stolice i to nerade oni toga s razloga bogoslovnih, nego jedino u tu svrhu, da slobodu znanosti osiguraju. Čini se, da je neka bogoslovna škola, koja za tim ciljem ide u Monakovu u Bavarskoj nastala. Njezini pristaše kod sastavka svih svojih spisa idu poglavito za tim, da pomoćju povjestnih razprava ugled i način vladanja sv. stolice ocrne i to tako, što ju preziru izvrgavaju, a ponajviše tim što nepogrešnost ex cathedra učećega Petra pobijaju.

Izpustiv ovu nekolicinu, biskupi se bave panteizmom, racionalizmom, naturalizmom, socializmom, komunizmom, indiferentizmom u stvarih vjere, cezarizmom, slobodom svjesti i štampe, gradjanskom ženitbom, spiritizmom, magnetizmom, krivimi teorijami o inspiraciji, o ugledu sv. pisma, njegovu tumačenju. Mnogi svratiše pozor na syllab našav u tom djelu najbolji nacrt predmeta, koji se razpravljat imaju, te izraziš želju, da u njem odsudjene bludnje sabor i o svoje strane na novo odsudi „non ut majori fi mitate, sed ut majori solemnitate proscribantur.

Mi smo te točke redom ovdje nabrojili, d pokažemo, kako je ono, što su neke stanovit osobe jedino jedincato naći mislile, u bezkra nom nizu predmeta jedva spomenuto bilo. Nij od nužde izticati, da u syllabu nauka o nepc grešnosti ne ima. Syllab ne sadržaje drugo, neg bludnje; ove su u sljedećih deset poglavja raz redjene: 1. bludnje, koje se tiču bitisanja boga 2. bludnje u pogledu objave; 3. indiferentizam 4. socializam; 5. bludnje u pogledu crkve i nje zinih prava; 6. bludnje tičuće se politike i dr žave; 7. bludnje proti naravskomu i kršćan skomu zakonu; 8. bludnje glede kršćanske že nitbe; 9. bludnje u pogledu svjetovne vlasti pa pine; 10. bludnje modernoga liberalizma. Mi sm ovaj nacrt syllaba ovdje naveli, jer dobro zna demo, da od tisućâ, koji ga napadaju preriedl su, koji su ga pročitali. Da su ga pročital nemalo bi se začudili pošto bi našli, da izpusti nekoje točke svaki koj u kršćansku objavu vje ruje, kao lažno odsuditi mora sve ono, što syllab odsudjuje.

„Naturalističke teorije, reče jedan biskupa uvele su u moderno družtvo običaje, koji s skroz puteni, materijalistički, te se od kršćan skoga života vrlo odaljuju.“ On izreče nadu, d će sabor te običaje potanko razpravljati, te d će odsuditi prekorednu razkoš, nepristojne za bave, pohlepu špekulacijom obogatit se, za ko se mora vrlo dvojiti da je poštena, obečašćen ženitbe, nepočitovanje bogu posvećenih dan nemar za službu božju i lihvu. Biskupi su za htievali nadalje, da sabor sastavi c a t e c h i s m u m ad p o p u l u m, kaošto je sabor tride tinski naredio, da se sastavi c a t e c h i s m u s a p a r o c h o s. Željahu takodjer, da se na novo izd c o r p u s j u r i s c a n o n i c i iz kojega bi valja sve ono odstraniti, što je zastarjelo, te što ne više rad promjena u modernom družtvu n stavših koristno bilo, ili što se u obće obdrža vati ne može.

Izraziše takodjer želju, da se odnošaj med crkvom i državom, medju duhovnom i svjeto nom vlasti točno i jasno opredieli. Oni moljal za lahkorazumljiv sbornik temeljnih načela, c kojih se u riešavanju crkvenopolitičkih pitan nikad odaljiti nebi smjelo, zatim da sabor s stavi pravila, po kojih bi se valjalo ravnati slučajevih, gdje je gradjanska sloboda, slobo tiska i vjere proglašena, te gdje država bludn štiti i širit pomaže. Osobito željeli su, da sab

imajuć pred očima prieteću pogibelj izrekne, kako bi se lahko dogoditi moglo, da vlade prihvate tiranstvo poganskoga cezarizma po čem država postaje bog, a sve se drugo, što se zove bog iz kruga njezine samovolje odstranjiva.

Napokon željeli su, neka bi se sabor izjavio, da svjetovna vlast papina napriedku, koj se na načelih kršćanskih osniva, ni malo ne smeta; da nesretna borba med duhovnom i svjetovnom vlasti, koja je u naše vrieme sviet uzrujala, nije nastala odtud, što bi crkva prva navalila, nego odtuda, što je moderna kultura podlogu kršćanskoga družtva ostavila. Posljednja bludnja, koja je u syllabu zabačena bila, glasi ovako: „rimski biskup može i mora se s napriedkom, liberalizmom i modernom prosvjetom pomiriti i sporazumjeti.“ Kršćanska kultura pako, koju rimski biskup zastupa predpostavlja jedinstvo vjere, jedinstvo crkve, kršćanski brak i kršćanski uzgoj. Nijedan razumnik neće se stoga čuditi, ako Pio IX. odbija ponudu, da se sprijatelji s indiferentizmom napram vjeri i crkvi, ženitbenimi rastavnimi sudovi, te bezvjerskimi školami.

Nato stavi odbor sljedeća pitanja:

1. Je-li relativno potrebito i sgodno, da se obćeniti crkveni sabor sazove?

2. Imadu-li se prije, nego se ovaj sazove, o tom katolički vladari obaviestiti?

3. Imade-li se prije, nego se proglasi bulla, kojom se sabor saziva, za savjet pitati sv. kolegij, eventualno na koj način treba da to bude?

4. Bi-li dobro bilo, da se sastavi izvanredna kongregacija, koja bi sve na sabor spadajuće poslove riešavala?

5. Bi-li ta kongregacija, koja bi se „ravnajućom kongregacijom (congregacio directionis)“ zvala, poslje objelodanjene bulle pozvati imala pojedine biskupe raznih krajeva, da na skupni način označe točke nauka i discipline, za koje oni obzirom na potrebe dotičnih svojih dioeceza misle, da bi primjereno bilo o njih na saboru razpravljati?

Na ovih pet pitanja odgovori petorica kardinala ovako:

Na prvo, četvrto i peto sa „da.“ — Na drugo sa „ne“, pridadoše ipak, da bi dobro i sgodno bilo, kad bi u vrieme samoga proglasa bulle sv. stolica kod katoličkih vladara shodne korake učinila. — Na treće pitanje odgovoriše sa „da“, izjaviše ipak da papi pripada pravo odlučiti, kako da se svjetuje sv. kolegij.

Što se tiče pitanja, bi-li se pozvali na sabor i katolički vladari, tu valja spomenuti, da ako i jesu neki souveraini još katolički, jesu to za svoju osobu samo, ne pako u koliko su souveraini, jer dandanas katoličkih vlada više ne ima. Konkordati, po kojih su ove sa sv. stolicom u svezi bile, ukinuti su ne po sv. stolici, nego usljed zaključka vladâ ili zakonodavnih korporacija, ili još pravije za to, jer su ove na to navrkale liberalne stranke. Katolički souveraini nisu stoga više predstavnici katoličkih država, oni su proglasili svoje države bezvjerskimi, oni su javne zakone neodvisno od crkve i katoličke vjere izdali, posluha napram sv. stolici oni više ne poznaju. Pozvati na obćeniti sabor vladare bilo bi to isto, kao kad bi zastupnici vlade saveznih država amerikanskih pozvani bili u englezki parlament.

Tada zatražiše konsultori jednoga iz svoje sredine, da načini ustrojnu osnovu, po kojoj bi se imali svi predmeti za razpravu najvećom točnosti razrediti i pripraviti.

Gornji zaključci povjerenstva budu tada po njegovu tajniku Piu IX. podastrti, koj ih je odobrio, nu odgovor na peto pitanje prekrojio je tako, da treba prije proglasa bulle s biskupi u savez stupiti.

Nato se ravnajuća kongregacija formalno konstituirala, a u njoj bilo je pet kardinala povjerenstva, kojim još neki drugi pridodani bijahu. Kašnje pridodjoše još teologi i kanonisti iz Rima i inozemstva.

Za pripremu odredjeni predmeti bješe razdieljeni na četiri grupe: 1) nauk, 2) crkveno-politička i mješovita pitanja, 3) misije i iztočne crkve, 4) disciplina.

Poslove sv. stolice riešavaju razne kongregacije ili vladini odjeli smijemo-li ih s ovom uzporediti i to u sv. officiju, koja se bavi sa svimi na vjeru spadajućimi predmeti; u kongregaciji de propaganda fide, koju ravna crkvom u onih krajevih, kojih vladari ili vlade kršćanstva ne priznavaju; u kongregaciji za izvanredne crkvene poslove, koja se mješovitimi pitanji bavi t. j. pitanji, koja se radjaju iz odnošaja duhovne i svjetovne vlasti; u kongregaciji za biskupe i redovnike, koja razpravlja sva na spoljašnju jurisdikciju spadajuća pitanja; u kongregaciji sabora (trident.), koju je Pio IV. na savjet sv. Karla Boromejskoga ustanovio, da tumači dekrete sabora tridentinskoga.

Prema tomu bude u sporazumku sa mnienjem povjerenstva mudro odredjeno, da se svaki odjel ravnajuće kongregacije onoj od gore spomenutih kongregacija pridieli, s kojom je po predmetih, štono ih on razpravljati ima, najviše srodan. Ravnajuća kongregacija bje stoga na četiri odjela podieljena. Odjel, koj bi se imao baviti

KATOLIČKI LIST.

Broj 47. U Zagrebu, 22. studenoga 1877. Tečaj XXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu.

Njekoliko rieči o crkvenoj glasbi u nas i o „Sv. Ceciliji."

Dojam glasbe na ćud vrlo je silan. Glasba se nuždno mora uvrstiti medju najkrepčija pomagala uzgoja. Glasbom i pjevanjem svi si narodi, a osobito naš, začinjaju sve odnošaje života. Težko je odista na sunčanoj omari srpom žeti možda još i poluprazno klasje; ali tu težkoću razblažuje vesela pjesma žetalaca. Često gorka tuga ljuto kida sjetno srce pogdjekojega nesretnika; ali ga u tom razvedruje izviruća mu iz grudiu nujna pjesma. Je-li sloga se prevratila u pakostan razdor, priete-li razjarene strasti zapretati sve tragove prijateljstva, eto ti blage pjesme, koja poput tiha lahorića upokojiva svištuću ljutinu tigrova bjesnila. Je-li koga neradinost zavadja na bezputne misli, ili mu u samoći dodijavaju razbludne želje, ćudoredna bogomilna pjesma ne će uzmanjkati, da svede divlju bujicu razuzdanih požuda u pravo korito urednosti i bogoljubnosti. I vojaka, ustrašenoga pod tutnjavom gromovnih topova, obodrava na plemenita, junačka djela, i pobožno se molećoj duši uzvisiva srce do podnožja božjega priestola. Glasba i pjesma moćna je vladalica ćudi, kraljica medju slobodnimi umjetnostmi; ona batrivi srca na djelovanje, nasporiva svaku plemenitu čust, ukrašava bogoslužje: njekim se načinom u napried okušava po njoj blaženost rajskoga mira.

Ovu moć uhodili su glasbi još drevni narodi. Poznate su u tom smjeru njihove priče, koje, koliko su u istinu izmišljene, baš svojim hyperboličnim pretjerivanjem jasnu kažu istinu. Gola je izmišljotina, da je Orfej u lugu toli ljubko udarao u svoju harfu, da je njom upitomio divlju zvierad, potoci i rieke da su se sustavili, slušat ga, planine i drveta da su poplesala od radosti; golo je snatrenje, da je Arion svojom svirkom izvabio ribe s dna mora i oveselio, da su poigrale: ali živa je istina, jer sv. pismom rečena, da je David svojom harfom i pjevanjem utišao bjesnilo kralja Saula, pače i svoju da je tugu David nebrojeno puta blažio, nujno si srce razbatrio, sokolio ga na uztrajnost i pouzdanje u Boga krasnimi pjesmami psaltira.

Koliko se glasba dojimlje promaknuća prave religiosne ćudi, svjedoče nam isti starodrevni Grci i Rimljani, koji su istom se rabili pri svojih liturgičnih obavah. Nije zato ista mogla manjkati ni u kršćanskoj, ni u predkršćanskoj Bogom nam objavljenoj religiji. Mojsija doduše nije ništa ustanovio pri osnovanju žudijske liturgije, ali je vjera Žudija s veće strane bila toli živa, da takovih propisa nije trebalo; oni su pjevali Bogu hvalu, kako ih je srdce uznosilo. (Svjedoci su Ex 15. & Jud. 5). Istom David je ustanovio razne uredbe na što dostojnije uzveličanje božjega imena po glasbi.

Pjevanje religiosno, kakovo ono bijaše za vrieme Isusa i apoštola u žudijskoj crkvi, takovo je po prilici prešlo u crkvu Isusovu i do skora bijaše to cjelovita čest kršćanskoga bogoslužja.

Pjevanje je u kat. crkvi mnogo djelovalo na budjenje katoličke ćuti. Sv. Augustin pripovieda u svojih konfessijah, da nije mogao obraniti se od suza slušajuć u Milanu pjevati biskupa. Pjevanje sv. Ambrosija mnogo je doprinosilo, da je sv. Augustin obratio se na katoličku crkvu. On sam veli, da se naša srca svetije i izvrstnije potiču na žarkost u bogoslužju po psalmih, kad se pjevaju, nego ako se samo mole.

A to je istina neoboriva. Glasba i pjevka vrlo se dojimlju srca; njimi se liene i mlake duše oživljuju, da se nehote pridruže krasnomu pjevanju, ter prodiče Boga, od koga je u istoj crkvi odvraćaju razne napasti očiu i opakoga duha. Sgodno pjevanje u crkvi pripravlja i ude-

šava raztrešene duhove na osbiljna i sveta ćućenja pri stanovitih svetih obavah, n. pr. pred propovjedju; ono stišava prevrtljivost i nestašnost, pa sabire bludeće simo tamo misli na promatranje zadnjih stvari pri pjevanju mise de Requiem, ili psalma prigodom pogreba; uzraduje duše i uzvisiva na prodičenje veličanstva i dobrote božje pri slavospjevu sv. Ambrosija itd.

Sbog toga je sv. rimokatolička crkva glasbu i pjevanje uviek učinila predmetom svoje osobite brige. Prieko 80 raznih sveobćih i pokrajnih crkvenih sabora bavilo se osbiljnom brigom, ustanoviti takove uredbe, koje će pjevanje i sviranje u crkvi svoditi u one granice, da isto priklada veličanstvu i svetosti božjoj. Niti kaznami nije štedila crkva na one, koji bi se osmjelili, odobrene crkvene pjesme kvarit, sakatit, ili ne odobrene uvadjat. Često se je osbiljno opominjalo, da organisti ne izvadjaju u crkvi popievaka iz raznih svjetovnih opera na sablazan kršćanstva i smutnju pobožnosti; uviek im se dozivalo pameti, da nisu u crkvi koncertisti, t. j. umjetnici svjetovni, već službenici Boga i crkve. U isto zadnje doba izdala je rimska kurija odredbe glede zloporaba u tom smjeru, ustanovila njeke propise glede koralne i figuralne glasbe, porabe glasbila u crkvi, itd. Žalibože da te naredbe većim dielom ostaju na papiru. U glasbu uvukao se je svjetovan duh, koj ne dovadja k Bogu, nego odvlači od njega. Organisti, neizuzam ni iste crkve sv. Petra u Rimu, sviraju za uvode u razne liturgične čine pojedine odlomke iz svjetovnih opera, pače kada ne ima uredovnih koralnih pjevača, to s pomanjkanja pučkoga crkvenoga pjevanja svirači svu misu popraćuju sablaznjivimi produkcijami s pozorišta. Ova ne znam koliko krat već zabranjena zloraba smućuje podpuno pobožnost prisutnih, služi vragu a ne Bogu, jer izvadjanja iz kazališta ne mogu pobudjivati na bogomilje, nego per connexionem idearum posve naravno misli ili istovetne ili srodne onoj operi ili lakrdiji, iz koje se slučajno svira dotični komad. Reci mi tko, što-li se misli, kad organist iza veličanstvene praefacije svira melodiju: „Per un momento di piacer", po Hrvatih u prievodu udomljenu: „Za jedan časak sladkosti, sto hiljada dana itd." Ne će-li se osbiljan pobožnik sablazniti, a nestašan i sam u misli i želji sviranu melodiju popievat, mjesto Boga molit, svietu i njegovim nasladam se radovat? Tako-li se duše privlače Bogu? Koja-li je razlika, da-li organist svira ili sam vrag uz njeg pjeva ovakve i slične vragolije, koje i na istom pozorištu nisu na čast kršćanskomu duhu. Ne reci nitko, da tuj nije sam vrag upleo se u prste organiste, da izjavljanjem takovih frivolnih, dâ često i bezbožnih pjesama odvraća kršćane od Boga, neka se ne pridružuju žrtvujućemu svećeniku, neka ne mogu postati učestnici plodova ove uzvišene žrtve. A koliko je tek po širokoj Hrvatskoj učitelja, koji, vršeć službu organista po selih, ne riedko pokazuju svoju vještinu pravim prostačtvom, da medju pojedinimi kiticami za odmor pjevajućega naroda posviraju koju narodnu, n. pr. sjećaš-li se onog sata, ili: u jesenske duge noći, i t. d. Neka se oporeče, ako smije, da takova svirka pobudjuje na bludnost, a ne na bogomiljnost.

Isti se je duh svieta i pakla uvukao u novije komposicije crkvene glasbe. Mnoge mise i psalmi oponašaju samo svjetovna kazalištna djela, koja smućuju molitvu, raztresuju duhove, od liturgičnoga čina odvedu na pozorište ili u najboljem slučaju na crkveni kor, ali ne zato, da se duhom sdruže u molitvu i pjevanje, nego da se dive čudovištu od zvonka glasa pjevača, izvrstne njihove škole, koloraturi skladbe, itd. Ništa tuj ne prudi, što je melodijam tim spotakljivim podmetnut osbiljan, svet tekst; na rieči uz teatralne produkcije nije moguće često ni odista bogomilnu čovjeku upravljati svoju pozornost, a nekmo-li većini naroda, u nakanah svojih slaboga te brigami svakdanjega života raztrešenoga. Napjev je u obće rečeno većini naroda od veće ciene nego rieči i neoprostiva je zabluda, ako tko god misli, da može od svjetovnoga napjeva preopraviti pobožan, bude-li mu podmetnuo pobožan tekst. Čut srca odsieva baš na napjevu, i samo u tihu, osbiljnu, svetu napjevu može se srce uznositi do visine bogomilja. Pa i narod govoreć o liepoj pjesmi više misli na melodiju nego-li na rieči.

Što se tiče pučkih crkvenih pjesama u Dalmaciji, čini mi se, ne ima nikakovih; a što ih se pjeva u crkvah po užjoj Hrvatskoj i Slavoniji, one su s većine iz novije dobe, uvedene silom njemačkoga političko-crkvenoga nadmoćja, pod kojim zadnja stoljeća živimo. Pučka crkvena pjesma razvila se u Njemačkoj prigodom borbe proti protestantizmu, te bijaše ne maleno oružje protestantom za njihovo utvrdjenje. Oni se latili svimi svojimi najduhovitijimi silami ove liturgične struke, ter učinivši uz propovjedi pjevanje najglavnijom češću bogoslužja, ne malo slabih i kratkovidnih katolika primamili. Katolici su tako prinuždeni bili, braniti se istim oružjem, ter tako tom borbom udje medju nas njemačka crkvena pjesma, dakako u prievodu teksta. Skoro sve naše crkvene pjesme po Hrvatskoj i Slavo-

niji sgoljno su prenešene s njemačkoga, kao što su i napjevi tudji. Svaki od ovih napjeva nosi na sebi podpun biljeg svoje dobe, i s malom iznimkom su dosta neosbiljni, sentimentalni, bi reć sladkasti, prazni, bez religiosnoga značaja. Ima ih, koje su proste, njemačke svjetovne; dopale se kojemu god, unio je u crkvu, podmetnuo im isto tako loš tekst, pak se tako u našoj liturgiji udomile; kao što je n. pr. ona božićna: „O slavna betlemska ti si štalica" i t. d. kojoj je napjev onaj njemački: „O Strassburg, o Strassburg, du wunderschöne Stadt, darinnen liegt begraben manch' schöner Soldat", itd. Da ove i slične pjesme treba posve izkoreniti, sve da bi bilo i crkvenimi cenzurami, od prieke je potrebe, ako hoćemo, da se povrati božji duh u crkvenu glasbu.

Dvie knjige nam služe po Hrvatskoj i Slavoniji za pučko crkveno pjevanje: Jaićevi „Napjevi bogoljub. crkvenih pjesama" štampani u Budimu 1850. i „Napjevi crkven. pjesama" od Gjure Eisenhuta. Prvoj knjizi složio je napjeve Jos. Derlik, učitelj i organista u Budimu, drugoj od Eisenhuta složili su rieči Balenović i Šic. Oba djela složena su hvalevriednom marljivošću, ali za crkvenu pučku glasbu imaju samo negativnu vriednost, da naime višje duh. oblasti mogu izvidjeti iz njih, što iz njih treba odobriti, što izbaciti, što-li popraviti. Derlik je, izuzam gdjekoju, sve pjesme morao složiti tako, kako mu ju je pok. Jaić izpjevao; a ovaj ih je iz svoga grla diktirao, kako se s većega diela pjevaju po onih mjestih u Ugarskoj i Slavoniji, gdje se nahadjaju samostani reda kapistranskoga. Jaiću možda nije bilo ni na kraju pameti, da su ti napjevi s malom iznimkom porekla njemačkoga, pa da bi valjalo pri izdavanju ovakve knjige same napjeve povratiti čistoći izvora njihovih. Uz to mnogi su posve necrkveni, a njeki baš smutljivi, kao onaj gore spomenuti božićni: „O slavna betlemska, ti si štalice", koja je baš u Jaićevoj pjesmarici pag. 44. — Na napjev o muki Isusovoj str. 52, pisma XV. može se sgodno igrati polka tremblente; napjev adventski I., str. 80. gotov je marš. Nije ovdje ni mjesto ni prostora sve nepodobštine one knjige iznašati. — Gosp. Eisenhut uz golemi svoj trud nije takodjer riešio povjerene si od preč. nadbiskupskoga ordinarijata zadaće. On je imao pred sobom knjigu Jaićevu; dokaz je pjesma božićna po redu VII., koja je izpisana uz iznimku jedne jedincate note, što no bih rekao od rieči do rieči iz Jaića, prem nije za vriedno našao, kojom opazkom spomenuti izvor, odakle ju je uzeo. U svojih kompozicijah, što ih je uglasbio na novo izumljene pjesme Balenovićeve, nije bio sretan; vidi napjeve poslje pričesti str. 125.; pjesma za pokojničke mise I. i II. pag. 126 i 127 a ona na str. 128 posvema je svjetovna. Skladba je na mnogih mjestih udešena ne za orgulje već za glasovir, razpoložba napjeva osnovana na široko, da bi trebalo dobrih tenorista, koji će pjevati njegove napjeve. Ovo sve treba reformirati. Čudim se, da nitko pa i sama Cecilija, čini mi se ne ima pred sobom izvrstno djelo za uglasbanje crkvenih pučkih pjesama, izdano u Pragu god. 1863. pod naslovom: „Hlas Varhanku kancionalu vydanému nahladem dědictvi sv. Jana Nepomuckeho; kod Karla Bellmanna."

(Konac će sliediti.)

Dr. Hettinger o današnjem boju i kako ga je katolikom biti.

Na posliednjoj skupštitini njemačkih katolika rekla se je mnoga, vriedna da ju upamtimo. Osobito je pako sve zanio učeni profesor Hettinger karakterišuć današnju borbu crkvenu i poučavajuć katolike, kako im se je u tom boju ponesti. Mi priobćujemo našim štiocem tu njegovu besjedu uz vruću želju, da nam liepe njene misli obuzmu svu dušu.

„Mnogo je borbe u svietu, a mi smo stavljeni posried nje. Mi se moramo boriti, jer se bori za naše i božje najviše svetinje, što na svietu obstoje. O tom se ne pita. Istina mi imamo obećanje, ali absolutno je obećano samo crkvi kao takovoj, pojedinim udom, narodom i zemljam samo pogodbeno, u koliko rade i bore se. I gdje su narodi izgubili svoju katoličku vjeru, tu su oni to obećanje vlastitom krivnjom izgubili krivnjom svećenika, krivnjom puka. Nu kako se borimo? O tom se pita.

Ogledajmo se po logoru protivnika naših, po polju znanja, štampe, književnosti u obće. Kad je ono Arianizam navaljivao na crkvu, tužio se je Athanasij i s njim sv. oci, da o najviših tajnah vjere naše razpravljaju djevojke, kad idu na zdence po vodu. Što bi on rekao o načinu bojevanja naših sadanjih protivnika? Tu je mnogo nepozvanih, o kojih valja ona: „Quae ignorant, blasphemant." Hule ono, čega nerazumiju. „Despumantes confusiones suas", — pljuju svoju vlastitu sramotu. Tako ih je mnogo, koji se nečistima rukama tiču presvetoga, koji na najnedostojniji način govore o najviših pitanjih, ne iz ljubavi prema istini, nego jer ih goni mržnja. „Sancta sancte" — o svetom valja sveto razpravljati.

Ako je u zraku nješto otrovanih miazma, ne otruju svih; ali ni najzdravijega posve ne minu. I to je pogibelj u sadašnjem ratu, da način bojevanja protivnikâ djeluje na način, kako mi bijemo najsvetiji od svih bojeva, boj za katoličku crkvu.

*

Jer: kako se mi borimo?

Mi bijemo boj za istinu i pravo. Nu najbolje dokažemo istinitost crkve razkrijemo-li bitnost njenu. Tako se je borio Bossuet u krasnoj svojoj „Exposition de la foi catholique“, tako Augustin u neumrloj svojoj knjizi: „De moribus ecclesiae catholicae.“ Da se pokaže zviezda, koja na nebu sjaji, ne treba nikakva vodje: „sua se luce signat“, pokazuje se sama svjetlom svojim. Pokaži mi kršćansku, katoličku istinu, tako uzvišenu i tako jednostavnu, tako veliku i tako dječinsku, tako ozbiljnu a ipak tako blagu, tako bezkonačno duboku, a ipak tako po ljudsku blizu. Istina, zloba je naša protivnica, nu ona nije najveća; najveća je neznanje u njekih, možda u mnogih. I o njih valja ona: „Ignorans feci“, ja toga nisam znao, ja sam poznavao samo kukavnu sliku istine, istine same nisam ja poznavao. Mi pobijamo protivnika, hoćemo oboriti njegovu hypothezu, oprovrći njegova mnienja; nu baš onda ih što življe drži. Pusti neka mu svane sunce istine, pa će se onda same po sebi razići maglovite slike bludnje; vodi ga u veličanstvenu božansku sgradu katoličke crkve, pokaži mu njen divni ustroj, onda će on sam posve izaći iz zrakovitih ćelica svojih jednodnevnih hypotheza, koje ga ne mogu štititi u burah života, u dnevih nužde.

Istina i samo istina! Kako se u dobro izbrušenom krystallu svjetlo odrazuje, tako budi tvoj duh, tvoja rieč, tvoje pero čisti organ, koj istinom svietli, nepotamnjen i nepomućen. Nu što nju muti? Siromašni ljudi! Mi branimo što je najsvetije, nu umieša se egoizam; u pobjedi istine tražimo mi pobjedu za sebe; mi bi morali služit istini, a mjesto toga ne riedko morala bi istina služiti nam, nam sticati slavje. Istina je tako velika i tako moćna; jer ona iztiče iz Boga, Bog sam je istina; zato njoj ne treba podpore od ljudske strasti; ova ju samo snizuje: ona je tako liepa kako sam Bog, zato njoj ne treba sudjelovanja ljudske umjetnosti; kod toga može ona samo izgubiti. I kaošto svećenik, koj otajstvo dieli, osobom se svojom posve natrag povuče, i skupa s onim, komu ga dieli, skrivenu se Bogu klanja, to valja i o svećeniku istine i znanosti. „Kad bi bila istina, veli sv. Augustin, moja istina ili tvoja istina, onda ne bi bila više ni istina.“ Zato mora njegova osoba izčeznuti, on se baca pred nju skupa s onim, komu ju naviešta; jer ona je gospodarica svih nas!

Istina dakle i samo istina! Ali u ljubavi! Ljubav obasjava i oplemenjuje i ono, što je najmanje; neljubav kalja i kvari i ono, što je najviše i najsvetije. Čitamo u starih knjigah proročkih, da je za vrieme odmeta u Israelu prorok tražio od Boga znak svoje prisutnosti. Zemlja se je tresla, nu Bog nije bio u tresetu; bure su vijale, ali Bog nije bio u buri; tad se digne ljubak vjetar i prorok upozna prisutna Boga. Kaošto cvieće, koje hladni noćni mraz skoro uništi, opet se podigne za topla sunčana svjetla, tako i duša ljudska po rieči, koju stopi ljubav. Tiho i polagano, kao sunčani trak, nu ipak moćno i oživljujuć prodire onda istina u nju i raztvori smrzlicu. Tako je sv. Franjo Saleski propoviedao istinu u ljubavi, on, koga sada ubraja crkva u svoje učitelje; tako je u ljubavi sv. Ambroz velikoga Augustina za vjeru predobio, tako je ljubav u pogledu Gospodinovu tajećega Petra pretvorila u hrabra priznavalca i apoštola. Istina bez ljubavi nije sunce, koje razlieva svjetlo i toplinu, život i dobrobit donosi — ona je kao svjetlo za hladne vedre noći, sa zemlje se led ne otapa. A zašto da mi u ljubavi ne propoviedamo istinu i pravo, zašto da ne sažaljujemo zabludjelih? Mi žalimo siromašna, bolestna, sliepa; nu ima-li siromaštva, koje bi gorčije bilo, nego-li biti siromašnu na istini. Ima-li bolesti pogibeljnije, nego-li je duševna bolest bludnje? sljepoće, većega sažalenja vriedne, nego-li je sljepoća duha? „Occidite errores, diligite errantes“, ubijte bludnju, ljubite bludeće. Metnimo ipak ruku na srce: ta i od nas je mnogi morao biti duševne svoje bojeve, ta mnogi je morao proći iz tmine na svjetlo iz bludnje k istini, jedan u duljem, drugi u kraćem boju — sad pogledaju oni na te svoje duševne borbe kao na bolest, koju su srećno pretrpili — kako bi sramotno bilo po te, kad bi tvrd bio pram onomu, komu još nije nadošla ura niti dan. Dà svaki čovjek ima svoj dan, dan poziva milosti; to je njegov dan. Nu samo jedan, jer je bio izpitavalac srdaca, mogao je reći: Svoj dan, dan posjeta svoga nisi upoznao. Mi toga ne možemo, jer neznamo, neće-li još nadoći njegov dan; ili jesi-li ti siguran, da je dan njegov već prošao, da neće možda zadnji dan života njegova biti danom njegovim! Ti si mislio, da vidiš u njem neprijatelja. „Fratrem odisti et nescisti“ ti si brata mrzio, a znao toga nisi.

(Konac će sliediti.)

Dopisi.

Iz Zagorja. Pod jednakim naslovom „iz Zagorja“ čitali smo u 42. broju kat. lista dopis, u kom za svetu stvar zauzeti dopisnik želi dokazati, kako bi bolje bilo, da se kršćanski nauk drži prije podne, bud prije, bud poslje sv. mise. Razlog tomu nalazi g. dopisnik u tom, što bi se tim izbjeglo boravljenje u krčmi od sv. mise do večernice. (Ovo je samo nuzgredni razlog, a glavni je, što dopisnik misli, da bi prije podne više mladeži dolazilo. Ur.) Neda se tajiti, da bi se ovo zlo zbilja moglo umanjiti, nu i o tom smijemo dvojiti. Kako to? Evo: Nebude-li kršć. nauk poslje podne, to bude svakako večernica. Naša je dužnost poticati puk i na ovu pobožnost; ne ostane-li pako naše poticanje bezuspješno, kako se moramo pomoćju božjom nadati, to će jednako ostati prilika ići u krčmu i tamo čekati do večernice. Ovo bi se dakle zlo samo onda sjegurno i sasma odstranilo, ako poslje podne ne bude večernice, a proti tomu bit će valjda i sám g. dopisnik. Uzmimo ipak, da bi se isto zlo zbilja znatno umanjilo, nu žali Bože uviek samo

KATOLIČKI LIST.

Broj 48. U Zagrebu, 29. studenoga 1877. **Tečaj XXVIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu.

Njekoliko rieči o crkvenoj glasbi u nas i o „Sv. Ceciliji."

(Konac.)

Što je ovdje rečeno o napjevu, ima svoju vriednost i za tekst iliti rieči. Tekstove crkvenih pjesama imamo u triuh knjigah sabrane: u Jaićevu viencu, diecesanskoj knjigi djakovačkoj i u pjesmarici Balenovića i Šica. Ima takodjer i pomanjih pjesmarica, ali su pjesme im crpljene iz spomenutih triuh knjiga. Jaić je pobrao sve, gdje god je što našao. Nepoznavajuć jezika hrvatskoga, a malo vješt samomu poslu, nije birao prama sadržaju, a niti popravio nesgrapna oblika. Sve te pjesme su sgoljno prevedene, što s latinskoga, nješto s magjarskoga, ali najviše s njemačkoga. Prevoditelji sami ne znaju se više danas; po svoj prilici su prevedene u raznih okolnostih po pojedinih nevještih učiteljih, te iduć tako od ustiu do ustiu do nas doprle. Veći dio tih pjesama donieli su do nas Niemci, kad su izza izagnanja Turaka iz onih krajeva počeli se doseljivati u naše manje gradove; s njimi su i pjesme udomljene kod nas. Odtale se dade pojmiti, da osim božićnih ne imamo izvornih pjesama skoro nikakvih do najnovije dobe; sve se je pjevalo po njemačkom.

Same božićne pjesme imaju dosta pljeve, kao: Nov glas nosim vami pastiri, V.; Istom počeh ja najbolje spavati, XII.; Porodio se kralj nebeski XIX. i sliedeća u „viencu" XX. Medju historičnimi pjesmami Jaićeva vienca osim ovih još se pjesma V. o muki Isusovoj odlikuje, ali suhoparnošću sadržaja, kao što joj je i napjev sumljiv, više prikladna napitnici nego crkvenoj pjesmi. Takovih nespretnih ima i medju liričnimi pjesmami u slavu Marije br. XX. distichon 15 i 16.: „Marijo ime ljubljeno, od sladkog ognja rumeno, Pet slova jesu zviezdicie i žive srca iskrice." Pjesma VII. o muki Isusovoj tako je sensualna, bez poesije i bez smisla, da se ne može dokučiti, kako se je mogla uvrstiti u spomenutu sbirku.

Diecezansku pjesmaricu je uredjivao pok. Šumanovac, s učenosti teologične na glasu, ali u ovoj stvari podpuno neuk. Njega je pomagao u tom poslu Janko Tombor. Posredovanjem njegovim nješto je popravljeno glede vanjskoga oblika, slovnice, metruma i izbora nutrnjega sadržaja; ali nepodpuno, jer se starina ne mogaše odkinuti od mnogih pjesama, koje su mu još od mladosti prirasle k srcu. Ovo je medjutim omiljela želja svega starijega svećenstva iste biskupije. Ovo se žarko zauzimlje za stare Jaićeve pjesme, jer su puku drage, pa ga ne znaju uputiti o boljem. Tim se razumieva vjekovita tražba na duh. stol, da se izpuštene nesgrapne pjesme uvrste u diecezansku knjigu. Žaliti je, da isti kateketa osječke gimnazije unatoč naredbi duh. stola svoje djake sili iz te pjesmarice pjevati, u mjesto da je svikne pjesmam diecezanske knjige, glede sadržaja i vanjštine kako tako opravljenim. Bude-li tako i u buduće samo svećenstvo vazda svoju moralnu moć upotrebljivalo na zator naredaba smierajućih na bolje, ne će se u tom pogledu nikad ni korak napredovati, sve da bude još onoliko dekreta rimske kurije o reformaciji crkvene glasbe i crkvenoga pjeva. U tom obziru ne bih mogao prigovarati pjesmarici Balenovića i Šica.

Stare crkvene pjesme latinske imale su i crkveni sadržaj, t. j. dogmatički, koj je i u istih historičkih pjesmah bio pravim vezilom pojedinih misli; uza to odisale su uzvišenom, žarkom uznositošću, dočim su spokojno ali odlučno uzdizale pjevaoca do nebeskih visina, poticale ga na pobožnu molitvu, na želju vjekovitih dobara, pobudile u njem osjećaje njegova ništavila i ćuti skrušenosti pa pohlepu sjedinit se s Bogom. Novijim historičkim pjesmam često manjka dog-

matika; one su prosto pripoviedanje raznih dogadjaja bez zanosa, žarkosti i čuvstvenosti, često i bez smisla i smjera. Liričke pjesme su naprotiv ovim često nevezana hrpa sladkastih frasa, bez poesije. U njekih pokazuje se prosti racionalisam, označuju se svjetovnom prosvjetlenošću i pustom ćudorednom reflexijom. K napjevu treba dobra i izvrstna teksta, koj nije samo crkven po naslovu i napjevu, već i po sadržaju.

Pjesnici naših crkvenih pjesama malo paze na metrum i ritam; često su rieč i napjev u podpunoj oprieki. Inače liepa pjesma: „Sad pred tvojim veličanstvom", ovako se mora pjevat: „Sād prēd tvojim veličanstvom (nagl. 2. 4. 6. sl.);" koja neprikladnost! Kratke slovke se dulje, dugačke kratčuju, naglašene padaju glasom, a slabe se naglasuju! Ovakovimi pogreškami vrvi vienac Jaićev, a nije ni diecezanska knjiga niti Balenovića pjesmarica bez njih. U Balenovića već 1. stih prve pjesme ima takovu pogriešku; eto je: „Prēd tōbōm o Bōžē klēčī." U rieči dakle „Bože" zadnja je duga i naglašena, a rieči „kleči" prva slovka kratka a druga duga! Sic! Ako igdje valja, da što bude izvrstnije i ljepše, to treba toga u crkvi. Svjetovne prigode se uzveličavaju što sjajnije; na kazalištu ne će nitko da čuje i jednu samo nesgrapnu; zar u jedinoj crkvi ćemo Bogu prinašati poput Kaina ono, što imamo najlošije? Je-li čudo, da ima više svieta na pozorištu, gdje se kriepčije udomila estetika, nego-li u crkvi, u koju ne smije unići s naše tromosti i mlakosti? Baš tuj bi moralo biti sve tako udešeno, da nam bogoslužje bude ugodno, da se srce oživljuje bogomiljem.

U Dalmaciji je još gorje u tom obziru. U nas ima ipak koj taj biser u pučkoj crkvenoj pjesmi bar u njekih novijih; u Dalmaciji se malo zna za sudjelovanje puka pjevanjem pri liturgiji. Ne ima-li koja crkva svojih plaćenih pjevača, ili mladjega klera, to organista koncertuje glasbene odlomke s pozorišta. Oni moraju tek počimati, dočim je nam puno laglje, koji ne moramo prtiti, već samo pročistiti stazu korom zarastlu.

Medjutim sve to lahko će se popraviti novim podhvatom vriednih dvajuh muževa u Zagrebu, koji goreć ljubavju prama Bogu i katoličkoj crkvi, osnovaše izdavati periodičan časopis pod imenom „Sv. Cecilija." List se taj zanima čisto crkvenom glasbom, napjevi crkvenimi, tekstom boljim i u raznih temeljito izradjenih člancih će čitatelje upućivati u narav crkvene glasbe, njenu poviest, razvoj, nazadak i napredak. Glede pjesama zanima se osobito tim, da kraj novih, izvornih dobrih donese po izbor bolje pučke pjesme razpršene po domovini, mnogim možda neznane. Iz dosadanjih dvajuh izišlih brojeva valja iztaknuti dvie osobito krasne komposicije Ivana pl. Zajca: „Sazov duha sv." op. 421, i „Dievi Mariji," op. 422. Bilo bi željeti, da se ovaj list što većma širi. Njim će se mnogi nevježa uputiti, da bolje razumije važnost ove liturgične struke, obavjestiti se s naravju crkvenoga štila; sam će upoznati zloporabe u svojoj župi, da je izkoreni, a imati u spremi, čim zamienit ukinutu nepodobštinu u pjevanju. Bude-li se pako oplemenio samo ukus župnika, lahko će i župljani s vremenom zagrliti nove, bolje pjesme, da zabiju starije loše. Ovo smo dužni svi u interesu naše vjere i onoga, koj nam je tu vjeru darovao.

I drugi je razlog, zašto da sami zasučemo rukave u tom obziru. Do sada je učiteljstvo pod nadzorom župnikovim upravljalo pučkim pjevanjem u crkvi. U krajini toga po glasu šk. zakona ne moraju; u Dalmaciji isto tako, prem je tek nedavno ministar Stremayer obnarodio naredbu, kojom se njegovanje crkvene glasbe preporučuje, — ali samo preporučuje učiteljem na pripravnih tečajih i u službi stojećim. I to dobro zapamtimo: ne preporučuje se zato, jer bi to bila njihova dužnost prama Bogu i crkvi, nego da se zadovolji želji naroda, koj zahtieva, da se učitelji tim poslom zanimaju. Dakle ipak ne moraju! U gradjanskom dielu naše domovine doduše moraju učitelji svirati, ali s kojimi i s kolikimi je to tegotami i borbami skopčano, to najbolje oni znaju, koji kobi sretnom, nesretnom li imaju orgulje u svojih crkvah. Tuj ide sve od nevolje, zaradi sile; može-li se isto nadati od ovakvih pomagača crkvene službe, da će kaniti se stare utrine med korovom, da prte novu stazicu i obsade ju miomirisnim cviećem? Istinabog da ima i tuj iznimke, samo vrlo malo. Uz to je učitelj mnogi materijalno slabo obskrbljen, odkud mu uz časopise školske novaca, da podupire list, smierajuć posebito na poljepšanje bogoslužja? Nije dakle druge već sami se pobrinuti za tu stvar. Ja bih svjetovao svakoga svećenika, da po mogućnosti podupre taj list. Neka se ne izvinjuje, što ne razumije glasbe; nismo razumjeli ni drugih znanosti, a ipak smo je naučili; zašto ne bismo si prisvojili ove? Može-li ju preparand naučiti za dvie godine, neće ni nam nemoguća biti! Ta nješto smo učili u sjemeništu svi; ono bi trebalo obnoviti u pameti, pa uz malo truda brzo ćemo premoći sve težkoće. Napokon može njetko svoj exemplar darovati svojemu učitelju. Koliko put će se pripetiti, da će koj protivnik crkve istoj se

predobiti po ovom listu. Svatko je od nas zvedljiv; ovo je u stanovitih okolnostih vrlo prudljivo čovjeku. Zaličnost dovest će učitelja, da pročita list i koju dobru pjesmu prouči. Tko će pako uhoditi Bogu tragove njegova milosrdja. Mnogi naučivši pjesmu ganut će se, da čuje, kako bi se pjesma slušala u crkvi, u to ime naučit će ju škol. djecu izvodit u crkvi, i eto: što želi Bog i sv. mati crkva izvršit će se po njegovih protivnicih proti njihovoj odluki. Drugi će možda učiniti to povodjen taštinom; nam to može biti svejedno. Bog već znade, kako će sve ravnati na polučenje konačnoga cilja.

Gdje je sbog slabe dotacije svećeniku to nemoguće, pomoći može sama crkva. Kao god što treba crkvi oltar, misal, ritual, ruho, itd. radi liturgije, tako isto treba crkvi orgulje, organist i knjiga, iz kojih će organista na orguljah svirati i pjevati. Ali kad crkvena blagajna sve plaća do organista, pravo je da nabavlja svojim troškom i sredstva, iz kojih će organist moći svoju službu ovršiti: to su note i crkvene pjesme. Mnoge crkve su u našoj domovini već dosta novca pobacale na necrkvene, teatralne kompozicije Diabellia, Schiedermayera, i drugih da Bog prosti komedianta, kojim hvaljeni glasbotvori ne vriede ni onoga papira, na kojem su se napisale; bit će samo pravo, ako se na račun crkvene blagajne naruči list, koj će donositi glasbotvore dostojne onoga, komu oni kao i crkva imaju svojim blagom služiti.

Ipak će svi ovi redci, koje sam jedino u tu svrhu napisao, ostati glasom vapijućega u pustinji, ne budu-li prečastni ordinarijati po primjeru nadbiskupskoga u Zagrebu za to se zauzimali te kojom okružnicom uputili svećenstvo, da naruči „Ceciliju“ na crkveni trošak za svoje župne i filialne crkve, uvrste ju u imovnik same crkve i paze na sahranitbu iste, da se i budući organisti iz nje mogu učiti. Ovo je po mom mnienju najsjegurniji način, da se obezbiedi listu obstanak materijalni, pa utvrdi mogućnost, da se u skoro dovinemo pravomu crkvenomu pjevanju u naših crkvah. Iztičuć ovo njekoliko rieči preporučam iste svakomu svećeniku naše hrvatske domovine na uvaženje.

H.

Dr. Hettinger o današnjem boju i kako ga je katolikom biti.

(Konac.)

Zato borimo se, nu u nadi! Nada je poslje vjere i ljubavi najveća, najuzvišenija i najvažnija kriepost; cielomu našemu životu daje ona cilj i djelatnu snagu, za to i ne ima kobnije napasti, nego-li je ona proti ufanju. „Sublata spe“, veli sv. Toma Akvinac, „ruimur in vitia et retrahimur a laboribus“; tko ne ima nade pada u zloće i odustaje od svakoga posla. Zato držimo budno u sebi ufanje; i to osobito u naše dane. Kad je Arianizam cieli katolički sviet potopiti hotio, katolikom se otimale crkve, a biskupi tjerali u progonstva, tada reče sv. Athanasij tješeć uplašenu svoju obćinu: „Djeco, ne tugujte; to je samo malen oblačak, koj će na skoro proći.“ Nada naša ima čvrst temelj. To je rieč obećanja; više nego jedanput spominjalo se je to ovih dana; ali ne samo to. Čvrst ovaj temelj, na kom počiva nada naša, daje nam poviest. Pogledajmo na prošle haereze, gnosticizam, monofizitizam i kako mu drago se zvale. Pa ako je sada i nerazumljivo, da su njekoć tako silno zanosile svoje pristaše; već se je davno na njih zaboravilo i samo se učenjak bavi s njimi kao plodovi ljudske zablude. Čvrsti taj temelj podaje nam narav čovječe duše i sila vječne istine. „Omnia possumus pro veritate, nil contra veritatem.“ Sve možemo za istinu, ništa proti istini. Istina je najveća moć na svietu, jer zakon istine jest zakon svieta; za to u svakom boju mora istina pobiediti. A čovječa je duša stvorena za istinu; „quid enim adeo amat anima, quam veritatem?“ pita stoga Augustin; što ljubi duša više, nego-li istinu? Pusti samo da istina govori pravu rieč, naći će na koncu odziva u dušah, za to ustraj u nadi! „Deus patiens, quia aeternus“, Bog je uztrpljiv, jer je vječan; čim više se u ljubavi i ufanju s njim i crkvom njegovom sjedinimo, tim više imamo diela od te ustrpljivosti, koja nas čini Bogu slične i sposobne, da ondje, gdje se sve čini izgubljenim, ne izgubimo nade.

Nu ako protivnik u zlobi otvrdne, samo prezir i psovke za ljubav našu ima? Tada šutimo, neka psuje, mi ne psujmo. A mi imamo uzor, sjajan uzor, koj se poreći neda. To je Gospodin sam pred rugajućim se dvorom Herodovim. Mudrost očeva stanuje u njem, munje svmožtva nosi u svojih rukuh i šuti. Koga je narod njegov vlastiti više mrzio, nego-li Pavla; a ipak on se nada: „Si plenitudo gentium introiret, Israel quoque salvus fiet“ — jednom ipak bit će spasen i puk Israelov. Da, nadajmo se mi za naš narod, neka nas psuju, da nismo narodnjaci. Bijaše dan i nastala je noć; ali će biti dan i zabludjeli diel braće naše opet će se obratiti k crkvi i zavapiti: spasi nas!

Prije još nego-li su Justin mučenik, Origen, Tertullijan, Augustin pisali na obranu kršćanstva, davno već prije bijaše pisana apologija, duboko u srca, bio je dokaz istinitosti njegove po ljubavi. Ona je više mogla, nego najrečitija usta, i milosrdna sestra, čij je cieli život posvećen toj svetoj požrtvovnoj ljubavi, dokaz je za istinitost katoličke crkve, tako moćan i osvjedočujući, kakova ni jedna znanost boljega smislit mogla ne bi; jer to je dokaz duha i sile. Vidite, kako jedan drugoga ljube!

*

vikali su pogani. A sada da protivnici naši tako više ne viču! „Obsecro vos per mansuetudinem Christi“ — zaklinjem vas blagošću Kristovom, ne njegovimi čudesi, njegovom svemogućnosti — zaklinjem Vas blagošću Kristovom ljubite se medjusobno!

I druga apologija bila je već napisana, koju je vidio cieli sviet, život kršćana; pisac znamenita lista na Diogneta orisao nam je to. Što je duša u tielu, kratka je sadržina njegova razvijanja, to su kršćani u svietu, a Ciprijan nam je nacrtao moć kršćanskoga principa, kako ju je na sebi samom izkusio: svjetlo i jasnost u duhu, istina na ustah, moć volje u djelu, čistoća u životu. Kako krasne ljude ipak imadu kršćani, začudjeni klicali su pogani.

I treća apologija bijaše već napisana; bijaše pisana krvju i ranami. Svjedočili su za istinu životom svojim, nu još više umiranjem svojim, smrću mučenika. Katolička vjera jedina čini nas jake, čini nam lasnim pridonesti žrtvu, da žrtvujemo našu čast, naše mjesto, najsladju našu slobodu, pa ako mora biti isti naš život. Ali u žrtvi je naša veličina, na žrtvi je sav blagoslov; jer u božanskom redu milosti jest zakon: ni jedna se žrtva ne žrtvuje, a da ne bude od nje obilna ploda. Tko pako ne može žrtvovati, neka izadje iz naših redova; on nije spreman na boj, u času pogibelji, u času odlučnom neće uzdržati. Za to su mnogi odpali, koji su s nami bili. Ali u žrtvi je takodjer naša jakost, naša nepredobiva moć. „Qui potest mori, non potest vinci“ — tko može umrieti za svoju stvar, taj nije pobiedjen.

To je, gospodo, oružje naše! Istina, ljubav, život, žrtva. Ima trovrstan katolicizam: katolicizam posve političke vrsti, i taj treba zabaciti; jer on snizuje crkvu do služavke u službi svjetovnih interesa; to je poganstvo u odielu katolicizma. Ima katolicizam posve razumna osvjedočenja, nu koji nije nikada proizveo živa djela i taj je bez blagoslova i bez sile. Napokon jest katolicizam, koj je u nas postao meso i krv, koj obuzima naše cielo biće, pravilo je našega života, cilj naše težnje, poticalo svemu našemu radu. I ovaj jedini ima obećanje.

Istina, ljubav, nada, žrtva — to je zlatni lanac, koj nas je ovio, koga ni jedan neprijatelj razkinuti ne može. Nu sve su to plodovi, koji nisu dozreli u svjetlu ovoga zemaljskoga sunca; oni iztiču iz njekoga višega svieta, oni idu u nadnaravni poredak; njihov je izvor milost. Ona pako sama, ona dolazi s gora. A kako ju mi dobivamo? Po molitvi. Molitva zaslužuje milost. Čovjek prosi, Bog daje, kad ju trebamo, koliko je trebamo, u molitvi i uviek u molitvi koren je naše sile.

Ovdje mi zapinje rieč.

Razviti ove stavke nije zadaća govora, koji se govore u ovih prostorijah.

Njekoć reče Sallust: „Omne imperium iisdem artibus tenetur, quibus partum est“ — svako se kraljestvo uzdržaje onimi sredstvi, kojimi je utemeljeno. Vjerom u istinu, ljubav, nadu i žrtvu zasnovana je crkva, u vjeri, ljubavi, nadi, žrtvi ima ona svoju silu i svoje trajanje do konca.

I sada, gospodo, kličem Vam na koncu: „Estote, precor, memores, qua sitis stirpe creati!“ — sjećajte se porekla svoga. „Filii sanctorum sumus“, mi smo djeca svetih . . .; mi nismo djeca Voltaireova, kojoj je oružje psovanje i ruganje; mi nismo djeca filosofa, čiji su dokazi hladna, mrtva dialektika; mi nismo ljubimci kraljeva, koji diele moć i blago. Mi smo djeca svetih, pa na žrtvu spremnim, svetim životom mi ćemo svladati nesveti sviet!“

O pitanju sjedinjenja razcjepkane braće u vjeri.

(Cvjetko Gruber.)

Loša doista i žalostna živimo vremena. Kad se čovjek pravo u to zamisli, i nehotice ga srhi prodju, jer ne zna, što bude od svieta i naroda, ako ovako ustraje. Nu u cielom tom metežu i vrtlogu reć bi vidja se jedan tračak nade u bolju budućnost, i to nas jošte veseli. Za nas Slovine sviće na istoku zora. Na svesvjetskom polju kršćanske ispovjesti teži se i radi, kako da se razcjepkana i vjerom razdieljena kršćanska plemena opet sdruže u jednu obitelj, u jedno družtvo, u jednu crkvu. To je već stvar iste čovječnosti, a i zadaća je Isusove crkve na zemlji, da bude sveobća i svesvjetska, pa da sakupiv sve narode oko svojega stožera dovede na sveto brdo vječnoga spasa. Kadgod se koj čovjek il narod zaveden laži il bludnjom od crkve odciepio i od nje odpao, nije ona prestala, kako je zabrinuta za spas narodâ, raditi o povratku, te zvati svoju djecu natrag u svoj mili dom, od kojega su se možda ne svojom krivnjom na svoju nesreću oddielili. I vierna joj ostavša djeca žalostna za svojom braćom zvala su uvjek isto tako svoju braću proseći je, da se povrate u svoj „stari“ duhovni zavičaj. Osobito se to danas opaža, jer bi bilo najzgodnije vrieme sjedinjenju. Navlast mi Hrvati za sjedinjenjem tim i jedinosti u vjeri sjedne i druge strane vapimo, težimo i molimo; a da ima iznimaka i ovdje, kao svagdje, nitko se neće i ne smje čuditi.

Pa zašto da to nebi svaki naroda svoga čovjek želio, i o tom svojski radio? Tà nismo-li prava baš prava braća po Bogu i narodu? Kad nam je sve zajedino, zašto da nam nebi bila zajedina i vjera? Liepo veli sv. knjiga: Oh! kako je liepo i ugodno, kad su braća u jedno! Ili koj može reći, da je to liepo, Bogu drago i narodu milo, da mi ljudi, braća, stanovnici jedne zemlje i gradjani jednakih prava i dužnosti budemo razcjepkani u vjeri i bogoštovju ovako, kao što smo razcjepkani? Je-li to liepo i ugodno, kad braća jednoga naroda, državnici jedne države, jedni ovu, a drugi onu crkvu polaze, a treći opet u posebnu, prem onamo svi vele, da idu slavit „jednoga“ nebeskoga oca? Je-li to liepo, kad ta braća svoju djecu na takve škole šilju, gdje jim se djeca uče jedno na drugo mrzit već od malih nogu? Je-li to liepo

i ugodno, kad se kršćani, koji na jednoga i zajednoga Boga ljubavi, a jednoga i zajednoga Spasitelja svieta vjeruju, pod križem toga jednoga i zajednoga jim Odkupitelja svadjaju i prepiru za vjeru? Može-li to biti milo Bogu, a dolikuje-li to sdušnomu kršćaninu, naobraženomu narodu? Da i ovo rečem. Je-li to liepo i plemenito, kad jedni klanjajuć se presv. oltarnomu sakramentu pri obhodu na Tielovo svaku čast i slavu izkazuju svojemu Spasitelju nalazećemu se ondje pod prilikom kruha, te veselo pjevajuć pjesme po svečano urešenih ulicah okolo ga prate: a drugi da prolaze mimo a da ni ne obnaže svoje glave, te dimeć svoju cigaru posprdno se svemu tomu rugaju i smiju? Je-li to bila nakana jednoga i zajednoga nam Spasitelja, kad je naredio i uredio taj presv. sakramenat, te kad je toliko molio svoga Oca, da bi svi bili jedni i ujedinjeni, kao što je On sa svojim ocem jedan i ujedinjen? Komu-li je na čast takva nesloga, a koga plemeni takvi postupak? Sablazan je to svakoj poštenoj i čestitoj duši. Ali to nije meni ovdje razpravljat. Idem dalje.

Ah kako je bilo liepo, kad smo bili jedni u vjeri, i kako bi opet bilo, kad bi svi u svojem mjestu jednu crkvu pohadjali, te smatrali taj jedan isti hram za jednu istu kuću jednoga istoga našega Boga; a ne hodali ovaj desno, onaj lievo; kad bi svi jednoga istoga svoga svećenika imali, jednoga pastira, jer bratskoga stada, koj bi zajedno svim jednu te istu nebesku hranu pružao na zajednički, bratski i pravi život. To bi bilo nješto velikoga, divnoga, nješto nebesnoga. Tko nebi to želio, i za tim težio? Vriedno je, da bi se združili i sjedinili u najpoglavitijoj stvari svoga života — u vjeri. Vriedno je, da se jednom opet okom u oko onako bratski bistro pogledamo, da si u zajednicu ruke bratske pružimo, pa da i u stvari svoje vjere jedan drugomu rečemo: braća smo. Nije-li već vrieme, da prestane svaka medjusobna odurnost, plašivost i nepouzdanost, koja nas razdvaja, i kojom jedan drugoga izbjegavamo; da nas ne dieli stranačtvo, te da ne gledamo jedan drugoga priekim okom, nego da se ogrlimo, što i valja — jer smo rodna i prava braća. Nije-li vrieme, da se hrvatska braća pravo sjete slave svoje domovine, svoje prem davne prošlosti, a sad svoje budućnosti?

Nebi-li liepo bilo, da nam obitelji budu jedinstvene, da bi otac vodio sobom sina u istu crkvu, u koju vodi i majka svoju kćerku; kad bi bili svi oko jednoga ognjišta, oko jednoga žrtvenika Gospodnjega sakupljeni, pa svi jednako od njega uživali; kad bi svi kao jedan, a jedan kao svi u jednom hramu Gospodinovu složno zapjevali slavu božju, a tim unapredili složno slavu svoju. Nebo i zemlja radovala bi se tomu činu!

Nu ne samo, da bi to bilo liepo, nego bilo bi hasnovito i koristno. Kamo god okreneš promotriti današnje naše životne potrebe, to moraš duboko izdahnut: Ej brajne, da bi bili sjedinjeni i udruženi u vjeri; onda bi nam bio možda povoljniji život, al ovakvi, kakvi nam je sada, baš je nikakvi. I posve pravo. Jedinost u vjeri goji ljudske materijalne interese, jer ona goji i uzdržava medjusobno pouzdanje, a ovo je podloga svakomu pravomu životu. Gdje bo povjerenja nema, tu nema ni napredka u nijednom smislu, ni poslovnosti, ni prometa — riečju tu nema života, kao što vidimo, da baš biva danas. — Jedinost u vjeri goji zajednički duh u svem, što ga nazivljemo zajedničkom ili bratskom ljubavi. Ljudi bo jedne i zajedničke vjere ljube se i slažu, te obće medjusobno bolje, pa si podpomažu više na postignuće zajedničke svrhe, i obćega svojega boljka, nego ljudi, što su vjerom razcjepkani. To je već tako u naravi ljudskoj, a to nas uči svakdanje iskustvo. Vjera je i ostaje čovjeku svetinja, pitanje po nj od velike i previsoke važnosti, koje ga mora medju ostalimi životnimi pitanji osobito i najvećma zanimati. Neka možda koj tu što pregovori, znaj, da negovori iz osvjedočenja, nego više iz umišljene pune glave, t. j. iz oholosti, mržnje i nehajstva. A koliko medjusobno bratska ljubav i složna radnja unapreduje materijalno blagostanje naroda, mislim, da mi ovdje netreba duljit s dokazi, jer svaki to dovoljno uvidja. Jedinost u vjeri goji u sebi moć i način, kako svestrano usrećiti narode. Nesloga slabi, a jedinost jači. U s prâve složnom družtvu i ujedinjenoj zadrugi svega nadješ milja i obilja; tu nema potrebe, ni siromaštva, ni pogibelji; tu je požrtvovnost, jer bratski duh; tu je sila i ugled, komu se svaki klanja; tu je narod moguć, štovan i dičan. — A i ovo da napomenem. Gdje bi bila dostatna jedna crkva, danas se zidaju i dižu dvie tri ili više; gdje bi jedan, dva ili tri svećenika — navlast u duhovnoj pastvi — dostojno mogli se uzdržavati, a liepo u jedno ime Boga i naroda raditi, tu se ovako uzdržavaju svakako pet, šest do deset njih. Dakle i razdor i razkol stoji narod i mnogo novca, kojim bi se u liepoj jedinosti i slozi moglo doskočit današnjim tolikim potrebam, što nas okružuju na sve strane. — Smotrimo-li političko-narodne interese, to moramo reći, da jedinost u vjeri na vanjsku kao i na nutrnju jakost i slavu domovine i države mnogo djeluje. Vjera je čovjeku ona sila, koja ga osobito pobudjuje na djelovanje i radnju; imade-li sad u državi il domovini razdora i nesloge u vjerskih načelih i nazorih, to će se odmah jamačno ukazati i velika razlika u želji, nakani i poduzeću raznih ljudi. Tu će se jedni smijati, a drugi plakati; jednomu će biti vladavina dobra i pravedna, a drugomu krivična i nevaljana; jedan će željeti tko zna što, a drugi će uza to biti pogrdjen i zapostavljen i t. d. Zar možda ne vidimo i ne čujemo takva što na svoju gorku žalost. Patriotizam neka si koj utvara u glavi i bez vierskoga osvjedočenja, faktično ipak ne obstoji, jer vjera il religija mnogo i u tom pitanju odlučuje, pa rekao tko što mu drago. Poviest nam je tomu najbolji svjedok, da nenapominjem najnovije naše dane. Gdje su državljani vjerom razcjepkani, tu su riedko narodi pravo zadovoljni, a ob iskrenoj ljubavi i pravom prijateljstvu medju njimi, o istinskom pouzdanju i podpunom povjerenju nema ni

govora. A narodi, to su ljudi. Kao kod ovih, tako biva i kod cielih naroda, tako i kod nas. Dobro ju je rekao starac Salust: u tom ga je pravo prijateljstvo, jedno te isto htjeti, a opet jedno te isto ne htjeti. Nu koliko nas je danas takvih? I to mogu kazati, da politika sebičnosti ili pukoga interesa može kadkad za vrieme sbliziti do dva vjerom nesrodna srca, ili naroda, nu sve to nema dugoga obstanka, te se brzo razprši ona bratska odanost, pa se brzo vidi, gdje je bila vjera, gdje-li nevjera. I to poviest bjelodano dokazuje. Koj dakle svjestno o sjedinjenju naroda u vjeri radi, taj radi o tom, kako da stvori mogući i jaki svoj narod i svoju domovinu. Nije-li to uprav čisti duh patriotizma? —

Da bi htjeo ovdje nastaviti promatrati, kako je razdor i razkol u vjeri naroda pogibeljan i opasan po religiozni i moralni život, radje bi voljeo pisati suzami, nego perom umočenim u crnilo. Imamo tako zvane mješovite ženitbe, da ne napominjem drugo; a ove nam donose sobom nehajstvo u vjeri, onaj po nas toli pogubni indiferentizam. Ljudi, što su bili gorljivi viernici i sdušni kršćani, kao što su bili vatreni narodnjaci, sada su većinom tim korakom ohladnjeli. Recimo, što nebi čovjek uradio za volju svoje žene, i obratno? A taj obći indiferentizam za sve, što je po čovjeka sveto i spasonosno, urodio je i kod nas suštim i nesretnim materijalizmom, da sviet ništa ne veseli, nego novac, a da za ničim ne hlapi, nego za „panes et circenses! Jedinost u vjeri jest jaka poluga vrlomu i kriepostnomu životu naroda. To se već samo po sebi razumieva, pa mi ne treba o tom više rieči trošit. Poći mi je dalje, pa reći, da je jedinost u vjeri i narodna potreba. Svaki kršćanin znade il mora da znade, da je Gospod Isus samo „jednu“ svoju crkvu utemeljio i ustanovio, u kojoj se narodu spasit, a ne dvie, tri, deset, — dvadeset. To je tako naravna i jednostavna istina, da je svako malo diete može na prvi mah uvidjeti. Ako tako, onda na što trošit one poznate prem drzovite i bogumrzke rieči, da se svaki po svojoj façoni može spasit. Ovako govori više strast ljudska, nego zdravi razum. Pitanje dakle naše nije toliko pitanje koristnosti il oportuniteta, nego pitanje baš narodne potrebe, jer pitanje stroge dužnosti za sve ljude. Ovo je prava i pravcata božja istina, koju svagdje i pred svakim imamo izpoviedit i zastupat, te o njoj svjedočit, pa nas tko psovao, izsmjehavao il mrzio. Amicus Plato . . . . sed maxime amica veritas. Jesmo-li mi krivci, da je tako? Dokle nam je na srcu dobro naroda dobro naše braće; dokle ljubimo Isusom utemeljenu crkvu, ne možemo drugo, nego vruće željti, prositi, tražiti i raditi, da se razdružena i razcjepkana braća opet združe i sjedine, te se povrate u jedno ono „staro“ stado Gospodnje, pa da u toj jednoj pravoj crkvi Isusovoj živeći svoj spas dostignu. Ne stoji jih drugo, niti mnogo truda već samo se povrnut onamo, gdje su prije bili. Da bi jim se nješto novoga posve nepoznatoga nudilo i preporučivalo, bilo bi što drugo, al ovako ništa novoga već sve budi na staru, sve kako je bilo, jedna braća jedne majke, a i tako znamo, da se rieč božja ne mienja već da ona ostaje ista te ista za uvjek. — Da-li će se izpunit naša želja i molitva prije ili kasnije, da-li ćemo svojom težnjom i radnjom uspjeti: to neka bude u božjih rukuh; nu ne možemo i ne smijemo prekrstiti ruke, nego raditi nam je i uraditi, što uzmognemo, da onaj „jedan“ pastir sve svoje ovce opet zadobi, pa da bude jedna ovčarnica i jedan pastir.

Kad je bila samo jedna crkva, nije bilo borbe medju njom i državom, medju carom i papom, medju duhovnom i svjetskom vlasti. Car je bio branitelj crkve, a crkva mu davala božji blagoslov. Sve je liepo napredovalo, cvalo i bujilo. To su bila prava i sretna vremena. Oltar i priestolje bila su dva sveta ognjišta naroda. A danas? Gledaj, sudi, pa reci. Nebi-li morao i sad na novo Melanhton zaplakati: više sam suza prolio nad razsulom razkola, nego je u Elbi vode. Al da ostanemo kod kuće, pa da promotrimo svoje jade, tuge i žalosti od početka nesloge i razkola na istoku, pa do danas. Uh! zebe me u srcu. Svaki će to sve dobro znati, na što da bi mu ja ovdje išao više raniti bratsko srce. Al ne koristi samo plakat. Nema-li zbilja načina, da se popravi učinjena pogreška, te da se doskoči našoj nesreći? Ima — hvala Bogu. A koj je to? Jedini način našoj sreći, jedini put slavnoj našoj budućnosti jest, da se opet pomirimo i sjedinimo u jednu te istu vjeru i crkvu. To nas jedino može spasit. Nije to moja prva, to su rekli i izrekli toliki davno i davno, i na to sve svoje sile posvetili, al nije išlo! Isus, koj je božji sin, molio je za naše udruženje, da budemo svi ujedinjeni i jedni, kao što je On s otcem svojim jedan i ujedinjen, — al mu se jošte molitva nije izpunila. Sv. oci pape bili su oni prvi, koji su vjek to pitanje na dnevni red stavljali. Eugen IV. pozvao je već g. 1439. grčke vladike u Fiorenzu na pomirenje. I skoro bilo je sve gotovo, da nije onaj stari naš dušman i Isusove crkve i sloge slavjanstva, opet potaknuo vatru razkola i nesloge, da nam danas zgrada mile domovine skoro već vrh glave gori. Znamo, da je i sv. otac naš Pio IX. to isto uradio g. 1868.; ali i to znamo, da njegov očinski pozdrav i poziv nije bio primljen, kako valja, i kako bi se bilo dolikovalo. Dapače u mjesto da se čuo njegov mili glas, i postiglo toli željno sjedinjenje, dusi su se jošte više razpalili i razcjepkali. Ovako znade vrag svoje prste svagdje umiešati, gdje se radi o slavi naroda našega. Dakle nije-li zbilja moguće, da se opet pomirimo i sjedinimo? Jest moguće, samo prave volje treba. Hiljada i hiljada njih obratilo se je već i povratilo u krilo katoličke crkve, koji su uvidjeli, da basaju stranputice i nekrivnjom svojom; a kad mogaše hiljade njih, može jih i sto hiljada — i cieli narod. Mogla bi ta stvar i brže ići, nu da su nam samo na ruku svietske glave. Ovako dok svaki na svoju vuče, i dok bi se rada neslogom našom okoristiti — jako je slabe nade. Do sada nije ta po nas toli spasonosna stvar za rukom pošla,

KATOLIČKI LIST.

Broj 49. U Zagrebu, 6. prosinca 1877. **Tečaj XXVIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu.

Istinita poviest sabora vatikanskoga.*)

Napisao kardinal Manning, nadbiskup Westminsterski.

(Dalje.)

III.

Mi ćemo sada još jedanput u kratko ujedno sabrati prvi dio naše razprave, koj obsiže poviest koncila do onoga časa, kad bje nakana sazvat ga prviput objelodanjena.

Iz ovoga uvidjeti će svatko, da je inicijativu k tomu djelu izključivo sam Pio IX. poprimio. On je za to snovao, te ovu svoju namjeru zakonitim svojim savjetnikom odkrio. Onda nam je poznat takodjer povod njegovoj namjeri: bila je želja, da za izvanredna u kršćanskom svietu vladajuća zla upotrebi izvanredni liek. Uvjerili smo se, da je ista želja ravnala kardinale i biskupe u njihovih tako zrelo promišljenih pismenih odgovorih. Neredi modernoga svieta, u njem vladajuće teologijske i filosofijske bludnje, zablude koje se pojavljuju u vjeri, u moralu, u družtvenom i obiteljskom životu, to zaokupljivaše duh papin i njegovih svjetovalaca. Predmet, štono bje svietu kao najglavniji dapače kano jedini povod obdržavanju sabora naznačen, jedva oni i spominju. Spominje-li se nepogrešivost papina, onda to biva ili samo neizravno, kad se izbrajaju one točke nauka, koje bi, ako bi se o njih govor poveo na saboru, razpravu onoga pitanja nuždno iziskivale; ili ju pako napominje koj od onih kardinala, koji u obće nežele da bi se držao sabor.

Pravo ter istinito poticalo za sazov vatikanskoga sabora je svim mirno i pošteno mislećim ljudem jasno. Za vrieme od tri sto godina, odkad obćeniti sabor nije više držan bio, nastade u svietu polahko ali neprekidce promjena veća, nego-li ikoja odkad se je ovaj na kršćanstvo obratio.

*) Vidi br. 43—45.

U prvo doba crkve malo po malo sdružiše se duhovna te svjetovna vlast ovoga svieta, one djelovahu i poslovahu dugo vremena složno i zajednički. Tečajem posljednjih tristo godina pako bjehu opet razstavljene, tako da sada jedna proti drugoj kao neprijatelj stoji. Na početku je rieč apoštolâ ljude iz svih narodâ, a po tom kao u predigri sve narode u jednu duševnu zajednicu ujedinila. Dogodjaji posljednjih vremena nasuprot odtrgli su narode kao političke korporacije od jedinstva vjere.

U drugoj periodi kršćanskoga svieta, u srednjem vieku, bijahu uzprkos čestim i velikim borbam izmed duhovnih i svjetovnih vlasti, javni život, zakoni, u obće cieli ustroj državâ, kršćanski; vladari i zakonodavne vlasti, kaošto i cielo družtvo ljudsko izpoviedahu kršćansku vjeru, te se pokoravahu vrhovnoj glavi crkve. Kršćanstvo bilo je jedinstveno u vjeri, jedinstveno u religiji, imalo je jednoga vrhovnoga pastira, koj svimi upravljaše; njihovi ženitbeni zakoni te uzgoj bijahu isto tako kršćanski.

Neki spisatelj, koj na polju englezke književnosti uživa velik ugled, reče jednom, da je francezka revolucija bila posljednji čin luterskoga reformatornoga pokreta. Što je on ovimi riečmi kazati hotio, toga naravski drugi znati ne mogu. Mi valjda pravo pogadjamo, ako velimo, on je onimi riečmi izreći hotio, da je privatno mnienje pojedinca u vjerskih pitanjih godine 1789. prodrlo takodjer na polje političko, te da je duh kritike, koj uništuje positivnu vjeru, tada napao ugled vladâ. Politički pisci kazali su nam, da su vlade zapadne Europe očevidno slabe — u istinu čini se, kao da su umjetnost ili moć vladanja izgubile — pa da su samo kao kazala, koja pokazuju promjene volje narodnje, koje burnom hitrinom čitavi krug kompasov prolietavaju. Drugo tumačenje one tvrdnje, koje je nemanje jasno, jest to, da je Luter

stogodišnjice. Nitko još za onda nije znao znamenovanje ove svečanosti. Nu to valja kasnije razjasniti.

(Dalje će sleiditi.)

O pitanju sjedinjenja razcjepkane braće u vjeri.

(Cvjetko Gruber.)

(Dalje.)

1. Do sada nije se polučilo željno sjedinjenje u vjeri, jer nisu se upotrebila shodna sredstva k tomu, a većkrat postupalo se nepravo i zlo. U to ime: *a*) Mislilo se je i govorilo, neka bi obe strane nješto popustile, i tim da će se postignuti željna svrha. Nu tu se malo odviše zahtieva od strane katolika. Čini mi se, da bi se htjelo pazariti s vjerskimi istinami, kao da bi dva čovjeka svojimi novci pazarila, od kojih jedan samo srebro, a drugi samo crvenjače ili kufar imade, al bi svaki od njih rada jedno i drugo. Katolik ne može se tako pogadjati, jer on je duboko i pravo osvjedočen ob istini svoje vjere u toliko, da ne može, ne smije i neće ma za vlas samo od jedne točke članka svoje vjere odstupiti nikomu za ljubav. Da bi katolička crkva to dopustila il učinila, već ne bi bila Isusova crkva. Da bi htjeo koj katolik u ma kojem članku svoje vjere popustit, pokazao bi, da nije siguran svoje vjere i da katolička crkva nema dara nepogrešivosti u vjeri; pa isti čas prestao bi biti pravi katolik. Kod drugih vjeroizpovjestih već nije tako stroga stvar. Kod njih nije toli stroga stvar nepogrešivosti crkvenoga učiteljstva, dakle s lakšega jim dodje popustiti u nazorih, te se sporazumjeti i sjediniti svojom „starom" crkvom, u kojoj su i prije bili; onom crkvom, koja je uzidana na temelju apoštola, što reče svetac Pavao: da je stup i temelj istine. Kod katolika dakle nije pogreška, što do sada nije sjedinjenje polučeno, već i od sad pruža crkva cielim srcem ruku na pomirenje i sjedinjenje tim uvjerenjem, da je pripravna sve uradit i popustit, koliko se god bude više moglo. — *b*) Nedostojan i neshodan način sjediniti vjerom razcjepkanu braću bio jest i biti će vjek: siliti koga u koju vjeroizpoviest. Sjetimo se samo onih silnih progonstva poganske ili nekatoličke ruke, u kojih se je tolika nedužna krv prolila, pa komu u korist? Sve samo katoličkoj crkvi. I to opet na dlan dokazuje poviest. U vjeri nema sile, a koj ju hoće da upotrebi, proti sebi radi, jer veli naš narod, da sila kola lomi. Koj bi rada silom ljude tjerati u ovu onu-li vjeru, kao što se živina tjera u tor, grieši proti savjesti i ljudskoj slobodi; a što tim polučuje? Polučuje protuslovje, nezadovoljstvo, licumjerstvo, nehajstvo u vjeri, dapače istu nevjeru, al sjedinjenje nipošto. Ovo se može samo slobodom i osvjedočenjem polučiti, a ne drugčije, najmanje pako silom. Isus i Apoštoli poučili su nas, kako se može k vjeri, i to k pravoj vjeri doći. Vjera, veli apoštol naroda, dolazi po slušanju. One dakle, koje je Isus odposlao širom učiti sve narode, i koga je postavio glavnim svojim zastupnikom i namjestnikom t. j. vidljivim vrhovnim glavarom svoje crkve na zemlji, treba slušat u stvari sv. vjere, i nikoga drugoga. Eto dakle liepoga i posve lahkoga načina da se opet sjedinimo. Isus svih nas Spasitelj, i zajednički naš Odkupitelj prispodablja svoju crkvu sad kraljestvu, sad obitelji, sad stadu itd., a glavna točka svakoj ovoj zadrugi ili družtvu zajednička jest upravitelj, ravnatelj, pastir, zapovjednik. U državi car, kralj, knez ili kako se već zove: u obitelji otac, u stadu pastir . . . . koj jer je prva i glavna osoba, jest temelj, na kojem se dotično družtvo oslanja. Uzmi mu to, i družtva nema. Kakva bi to bila sad jedinstvena crkva, a da ne bi imala jedinstvenoga vrhovnoga glavara? Ne bi-li joj bili brzo izbrojeni dani? E dà, ali nema-li crkva jedinstvenoga glavara — Isusa? Ima. Nu crkva na zemlji jest vidljivo družtvo ljudi, a vidljivim družtvom treba da upravlja i vidljivi glavar. Kakvo bi to bilo tielo, a da ne bi mu se glava vidjela? To je Isusovoj crkvi Petar, on i nitko drugi; njemu, i nikomu drugomu, bio on koj mu drago, predao je Isus ključe svoga kraljestva; njemu, i nikomu drugomu rekao je Isus: vrh te pećine ja ću uzidati moju crkvu; pa opet njemu, i nikomu drugomu rekao je, da pase janjce i ovce njegove, to jest cielo stado. Tim je naredio Isus Petra ne da bude lih prvi medju jednakimi, nego predao i podielio mu je svu moć i najveće dostojanstvo u svojoj crkvi. Što je Petar bio, to su njegovi nasljednici, koji su zakonito nastupili njegovo mjesto i stolicu u Rimu, jer svaki će dobro znati, a da ovdje ni ne napomenem, da je Isus utemeljio svoju crkvu ne samo dok bude živio Petar, nego dok bude svieta i vieka. Nije-li tako? Baš uprav tako, i nikako drugčije. To zahtjeva sam zdrav razum, a i podpuno odgovara čistoj ideji Isusove crkve. Sinagoga bila je pralik crkve Isusove, pa već i u sinagogi bio je samo jedan veliki svećenik, a Isus reče, da nije došao zakon ukinuti, nego dovršiti ga. Ovako se razvija sama stvar po sebi, i svakoga mora u oči bosti, da drugčije ne može da bude; i ovakvim samo putem zdravoga iztraživanja istine crkve Isusove svaki lahko može doći do uvidjenja, a tim do bratskoga sjedinjenja u vjeri; silom pako ne uradi se ništa. *c*) Ne smijem ni ovu zamučat. Čitao sam na mnogo mjesti nazore i predloge današnje liberalne ere, da bi se najlakše sjedinjenje naroda u vjeri tim polučilo, kad bi se proglasila tako zvana narodna ili nacionalna crkva. Ja dvojim, dapače odrešito velim, da se tim ne bi ništa postiglo. Budimo samo iskreni, jer varka ne valja nigdje, a najmanje u ovakovih poslovih. Treba svakoj rieči dati svoj čisti smisao, inače lahko se zabasa, te gdje se mislilo koristiti, pokvari se ciela stvar. Da vidimo. Nacionalna crkva zida se na temelju liberalne države. Dakle ne na temelju, što ga je Isus postavio, — a kakva je to onda crkva? Je-li tako kršćanski nauk uči? Nije-li to posve nješto novoga, Isusovoj crkvi nepoznatoga? Mi imamo i priznajemo crkvu Isusovu, crkvu apoštolsku crkvu jedinstvenu — katoličku

. . i u njoj hoćemo da svoj spas polučimo. Državi i državnim zakonom čast, te sdušni kršćanin dostojno sve to vrši, kao što treba, ali i Bogu božje, i crkvi crkveno, i nami naše. — Nacionalna crkva! Bože moj, koli sladka i zamamljiva rieč, ali ništa drugo, nego sušta rieč bez ikakva smisla i narodne koristi. Narodni su ini zavodi, što su jih utemeljili ljudi za dobro naroda, al crkva je Isusom utemeljena za največe ljudsko dobro — za posvemašni spas. Ne dirajmo dakle u toli uzvišeno i sveto ime, te ne griešimo tim svoju dušu, jer tim nećemo postići nikad željni cilj sjedinjenja vjerom razcjepkane braće. — *d*) I takve sam čitao, čuo-li glase, da bi se sjedinila vjerom razcjepkana braća, kad bi se svakomu pustilo na volju vjerovati što hoće, il pako ništa ne vjerovati. Hvala liepa. To bi bilo liepo sjedinjenje u vjeri. Ne sjedinjenje, nego jošte veća smetnja, Babilon u finom, modernom i najnovijem izdanju. Gdje da se pusti svakomu na volju vjerovati što hoće ili neće, tu prestaje svaka vjera, a gdje vjere nema, tu ne može biti govora ni o crkvi, ni o ma kakvom sjedinjenju u vjeri. Tu je nevjera, a ne vjera. Nevjera je uprav majka svega našega zla, i klica naše nesloge i mržnje. Hiljadu imade ona glava, odsieci joj jednu, a ono joj stotina drugih naraste. Ne nju dakle podupirati, nego na nju valja da jednodušno svi udarimo, nebi-li joj sakrenuli glavom, a to bi bilo po sjedinjenje naše u dobri čas. Gdje je nevjera u Boga, i u Isusovu crkvu, tu ne može biti niti prave vjere i počitanja u državnu vlast. Za to neću pogriešiti ako rečem, da cieli taj moderni i liberalni sistem jest više samo na izliku, lupina bez zdrave jezgre, koja čovjeka ne zadovoljava. Nevjera je majka svake smutnje, pa i našega razkola u vjeri; ona je smrt državam, civilizaciji, knjigi i nauci, svakomu boljku naroda. Koj veli, da je patriota, da mu je do narodne sreće i sjedinjenja — taj neka odbaci nevjeru i neka udara proti njoj, jer što je ona posijala, to mi danas žanjemo — kukolj ne pšenicu. Bacimo kukolj u vatru, a posijmo barem mi prijatelji svoga naroda čistu pšenicu vjere Isusove i bratske ljubavi, da budemo želi sjedinjenje željno, i slavu svoju — slavu svoje domovine.

2. Koje su tomu na putu zaprieke? Da u tanko ne predem, navesti ću samo tri glavne, a to: mržnju, laž i robstvo. *a*) Prem smo ljudi svi jednako stvoreni i odkupljeni, prem smo svi braća pod nebom, a opet mi kod svoje kuće braća po jeziku i narodu: ipak vlada medju nami njeka mržnja i nenavist, da se čovjek i sám čudit mora. Mržnja ova reć bi da ponajviše potiče iz oholosti, al na što imamo se oholit? Oholost i je srušila sotonu u pakao, te iz te oholosti mrzio je on na ljude, što jim je dobro na zemlji, pa mu pošlo za rukom zavaditi nas s Bogom i unesrećit, te iz te oholosti i mržnje udara nas eto i danas svako zlo. Žalostnim mi je opaziti srcem, da se osobito mrzi na katoličku crkvu, na njezinoga vidljivoga vrhovnoga vladara, na njezine svećenike i t. d. A zašto? Neka sam dragi Bog znade. Ja neznam nikad, što je ma komu katolička crkva ikada i najmanje sakrivila, ili na žao učinila. Da su pravedni ljudi i istiniti, zahvaliti bi imali Bogu, što ju imamo na svietu, nju čuvaricu božje istine i nepokolebivoga prava, inače nam sve to već davno propade. Sve je u njoj tako liepo, zdravo i spasonosno uredio i ustanovio Isus, da možemo biti baš podpunoma zadovoljni, a da nam ne manjka baš ništa za postignuće poglavite svrhe — vječnoga spasa. Samo da ovo navedem. Za jedinosti i jedinstvom u vjeri i crkvi svi vapimo. Dobro. A tko uzdržava uprav tu jedinost i jedinstvo u sv. vjeri i crkvi? Tko drugi, ako ne jedinstveno središte — papinska stolica, koja je stožer, oko kojega se sve vrti, što je crkveno, ona glavna središtna točka, koja sve točke okruga k sebi vuče, te neda da se ta božanstvena ustanova sv. Isusove crkve širom razprši. Ovim središtem, i ovom glavnom točkom vezani smo svi mi kršćani cielom prošlosti i sadašnjosti, pa ćemo biti i cielom našom budućnosti, samo da Bog da i sreća junačka. Svi bo dobro znamo, da ako jednom vlak ili povorka iz pruge sadje, da nije dobar račun po putnike: tako napusti-li čovječji duh jednom Bogom postavljeni, a Isusom ustanovljeni i jasno naznačeni crkveni auktoritet, te odreče-li svoju poslušnost tomu nepogrešivomu crkvenomu uredu, pa još više tudjom krivnjom i nagovorom: onda vidimo na svoje oči bistro, da je izložen svakomu vjetru, i da dospije u ruke, u koje nikad mislio nije, da će upasti. Je-li sad bolje u tih rukuh biti, nego u rukuh, kojim je Isus predao svoju vlast i ključe svoga kraljestva — neka sudi svaki pravedan, pa neka istinu reče, gdje se nalazi ona vlast i moć, koju je Isus izabrav Petra i ostale Apoštole — a nijednoga drugoga — svojoj crkvi na zemlji ostavio? To treba dobro promišljati — to dobro uvažit, to narodu dokazivat, i svi će uvidjeti, da gdje je Petar, tu da je i Isusova crkva. Kažemo, da nam je narod božjom istinom uzgojit i podignut; ako tako, onda mu odkrijmo cielu božju istinu, i ništa mu nezatajimo, što mu se tiče vremenitoga i vječnoga spasa. Na to nas veže i stroga dužnost i ljubav prema narodu; a to je onda temelj pravi, na kom ćemo dalje zidati i dozidati zgradu željnoga sjedinjenja. Oh! koliko grieše dakle oni, koje osobito veseli udarati po katoličkom svećenstvu, što vele rimskoj popovštini, jer da je ona pokvarila sve malo i veliko. Mislim svaki će odmah uvidjeti, koj kvari cieli posao —, pa i željno sjedinjenje. Mržnja tâ nikomu ne škodi, nego milomu nam narodu i domovini. Koj će škodit, on je svakako lukav. Nemamo mi ništa — veli — proti katoličkoj crkvi, nego mi idemo lih proti jezuitizmu, ultramontanizmu i za vlašću čeznućoj stranci. Dobro. Ako nemate proti katoličkoj crkvi ništa, zašto na nju napadat, pa zašto ne stupit u bratsko kolo — sjedinjenja? Isusovci nisu katolička crkva ali neustrašivi njezini borioci, te se vikači samo pod ovu rieč sakrivaju. Što se rieči „ultramontanizma“ tiče, to je sušta rieč bez ikakva smisla. Ako je Rim prieko brdina, koj je

zornikom pučkih škola i preparandija za grad Zagreb od strane duh. oblasti, što je vis. kr. zemaljska vlada već dojavila ravnateljstvom tih škola. „Ovo nas naimenovanje raduje“, dodaje „Hrv. Uč.“, „jer je s tim nadzorom dosele kojekako išlo. Nedvojimo, da će preč. g. Rački, kao školski strukovnjak, nadzoru zagrebačkih škola svu brigu posvetiti, te će se jamačno izliečiti gdjeka boljetica, na kojoj boluje pučko školstvo glavnoga našega grada. Do sada se je na izvještaje dotičnih kateketa slabo osvrtalo, te je mnogi shodni predlog ostao neuvažen, ko što to u nas biva. Nadamo se, da će odsele i u tom pogledu okrenuti na bolje. Ovom sgodom bismo uzoritomu gosp. kardinalu upravo na dušu privezali, da imenuje jednoga ili više školskih nadzornika za cielu biskupiju, za čim naše škole po biskupiji čeznu, kao ozebao za suncem. Mi držimo, da je to jedini način, kojim bi se na put stalo mnogim manam i pritužbam.“

— Ovih dana dobismo sliedeći poziv: P. n. gosp.! Polako ali sjegurno uvlači se u hrvatski katolički narod nemar za vjeru. S indiferentizmom uporedo izčezava čistoća ćudorednosti, temelj svetosti i obstanku obitelji. Ugled oblasti duhovne i svjetovne danomice se snizava. Goli materialisam obuzimlje srca, lišava ljude sviesti njihova plemenita dostojanstva, zatvorivši nebo skriva im od očiu providnoga Boga, na zemlji pako kida sve naravske sveze krvi i roda, učeći, da najmudrije žive, koj se najbezobzirnije bori za vlastiti obstanak. Jednom riečju: temelji crkve i same države bibaju se u svojih stožerih, a razori su duboki, štono je nazovi-slobodoumje novijega doba zaoralo na njivi hrvatskoga puka. Hoćemo-li dulje gledati skrštenih ruku, kako nebraća i starozavjetski lihvari raku spremaju narodu, koj se je toli junački obranio od divlje sile turstva? Zar da ljudi, koji neumiju proniknuti niti u jednostavan stroj vijače, pod cimerom prosvjete u narodu utrnjuju sviest njegova dostojanstva i pozvanja na višji život? da mu otmu sladke utjehe, što jih crpi iz otajstva svoje božanstvene vjere, ljudi, koji se nisu trudili poučiti i razumjeti i jedan samo temeljan članak kršćanske vjere? da otupe u njem ćut pravice i ljubav svoje rodjene krvi pridošlice, zlorabeći gostoljubivost njegovu? **Tko neore, tomu se odara.** Doba je, da se prenemo od driema, kojim snivamo nesjegurnu sjegurnost. Svaki prosvjetljeni vjerni sin katoličke crkve i hrvatske domovine pozvan je, iz ljubavi pram Bogu i svomu narodu ovoj struji suprotstati. — Dolepodpisani, posavjetovavši se o sredstvih, kojimi bi se obezbiedila vjera i prepriečilo dalnje odaranje na njivi hrvatskoga katoličtva, uvjeriše se, da je moguće to polučiti složnim radom na polju hrvatske katoličke štampe, ter naumiše po primjeru njemačkih katolika na dionicah osnovat ***hrvatsku katoličku tiskaru u Djakovu*** kao u duhovnom središtu ove častne biskupije. Tim se častimo Vašu Velečastnost kano poznatoga revnitelja za vjeru i narod pozvati na ročište, koje su nižepodpisani ustanovili na dan **16. siečnja godine 1878.** točno u **deset** sati pred podne u Vinkovcih „kod austrijskoga cara“, da se ondje pobliže posavjetujemo i utanačimo način, kojim bi se taj naum što sjegurnije proveo. **Otok** dne 12. studenoga 1877. Antun Matić, prepošt i župnik. Dr. Julij Liebald, komornik nj. svetosti, konsistor. i župnik. Isidor Paulić, župnik. Hinko Hladaček, konsistor., župnik i urednik „Propovjednika.“ Dr. Antun Jakševac, Archidjak. i župnik Otočki. Dr. Engelbert Voršak, PADjakon i župnik. Ivan Mihaljević, župnik. Dragutin Stručić, konsistorialac i župnik. — Radostni pozdravljamo ovu srećnu misao, te želeć joj da bude život preporučamo ju hrvatskomu svećenstvu, da ju točno prouči i pozivu se prevriednih ovih, muževa što u većem broju odazove.

— Odkad su se talijanski katolici počeli zanimati državnimi pitanji napreduju svaki dan sve više. Nedavno su pobiedili kod izbora u provinciji rimskoj. Radikalni listovi upravo biesne sbog te pobjede. Njihov list „Diritto“ vidi u tom poplavu, koja će Italiju poplavit i učinit ju drugom Belgijom. Nam je pako to liep znak, da je u talijanskoga naroda još zdrava elementa, pa nam to za budućnost daje dobre nade.

— Za proračunske razprave u berlinskom saboru upitao je katolike zastupnik Götting, što-li su do sada postigli odporom svojim proti državnoj vlasti. Na ovo i mnoge druge neistine odgovorio mu je odmah zastupnik Schorlemer-Alst, da su postigli: muke, borbe, globe, zatvore, izgone iz domovine, ali ujedno da su postigli i to, te se nisu odrekli ni najmanjega načela svoga, postigli su, da časti svoje izgubili nisu, a tim da se ponose. U dalnjem svojem razlaganju sjetio je on, što su kulturni borci postigli. Svomu najljućemu neprijatelju, socijalnoj demokraciji, utrli su mnogo put, ukinuv samostane i raztjerav redovnike, koji su blagotvorno blažili biedu i nevolju, to poticalo socijalizma. Iztičuć da se bore za nekakvi napredak, a ne štedeć uz to nikakva sredstva, raztrovali su u veliko družtven život, čemu je živ svjedol nećudorednost u Berlinu; a udarajuć nesmiljeno na one koji se branit ne mogu da su mnogoput pogazili isti dostojanstvo svoje. O svem tom da će sud izreći poviest koja će kulturni boj osuditi, kako osudjuje Nerona i Tiberija.

Obznana. Dočim mi sveudilj stižu predbrojke n 2. izdanje djela moga: „Katoličko ženitbeno pravo“, t mi je čast obznaniti, da je — radi sporosti tiskarne – stoprv 10. arak istoga dotiskan, a biti će ih 15—1' Predbrojke medjutim primam još uviek.

Bošnjaci dne 24. studenoga 1877.

Dr. **J. Liebald-Ljubojević**, župnik.

Urednik **Andrija Jagatić**. Tiskom **Dragutina Albrechta**.

KATOLIČKI LIST.

Broj 50. U Zagrebu, 13. prosinca 1877. **Tečaj XXVIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu.

Istinita poviest sabora vatikanskoga.

Napisao kardinal Manning, nadbiskup Westminsterski.

(Dalje.)

IV.

Nitko, koj je pontifikatu Pia IX. ikakvu pozornost posvetio, neće vjerovati, da je definicija nepogrešivosti rimskoga biskupa djelo stranaka ili posljedak spletaka. Vjera može gore prenesti; nu kovarstva i spletkarije stranačke ipak su previše ljudske te previše slabi pokretači, nego da djeluju na obćeniti sabor. Ne samo pošteni, nego u obće misleći bar ljudi tražit će za učinke ovake vrsti druge te primjerenije uzroke. A takovi uzroci nahode se očito u povjesti ovoga pontifikata.

I. 1. Prije sastanka vatikanskoga sabora pozvao je Pio IX. tri puta biskupe čitave crkve u Rim Godine 1854. skupi se ondje dviesto i šest kardinala i biskupa, da prisustvuju proglasu dogme neoskvrnutoga začeća; godine 1862. prigodom kanonizacije japanskih mučenika dodje ih dviesto šestdeset i pet, a godine 1867. sastade se u Rimu po trećiput petsto biskupa sa svih strana svieta, da svečano proslave osamnaestu stogodišnjicu mučeničke smrti sv. Petra. Nijedan od dviesto pedeset i šest papa, koji su živjeli od početka crkve pa do Pia IX., ne vidje nikad biskupe na takvi način oko sebe skupljene. Svaki od tih trijuh sastanaka ima svoje osobito znamenovanje. Godine 1854. prisustvovahu biskupi pri proglasu dogme, koja bje jedino samim ugledom vrhovne glave crkve definirana; godine 1862. izjaviše biskupi jednoglasno vjeru svoju u to, da svjetovna vlast ili gospodstvo rimskoga biskupa počiva na naredbi božje providnosti a toj naredbi da je svrha ta, da vrhovna glava crkve slobodno i neodvisno svoju najvišu duhovnu vlast vrši. Godine 1867. uvjeravaše petsto biskupa jednodušno, da oni uza sve akte, kojimi je Pio IX. u svojstvu svom kao papa tumačio istinu te odsudio bludnje, najpodpunije pristaju t. j. da pristaju uz malo prije toga proglašeni silab, koj ništa drugo nije, nego sastavak aktâ do onoga dana ovršenih Piom IX. u mnogih njegovih znamenitih enciklikah i drugih papinskih pismih.

Ovaj trokratni sastanak biskupa na grobu apoštolovom te pred priestoljem njegovoga nasljednika sadržavaše u sebi naročiti čin podložnosti pod njegov primat i više nego priznaju u prilog njegove nepogrešivosti.

2. U istinu, reći se može, da je od godine 1854. više nego ikad prije nepogrešivost papina lebdila pred duhom episkopata. Ako Pio IX. nije bio nosioc nepogrešne službe, što bijaše onda akt od god. 1854.? Biskupi, koji bijahu došli u Rim k svečanom proglasu neoskvrnutoga začeća, ne sačinjavahu obćeniti sabor, oni ne sačinjavahu u obće nikakvi sabor. Oni se ne sastadoše na sabor. Pio IX. je sam definirao dogmu neoskvrnutoga začeća. Prema tomu bio je njegov akt ili nepogrešiv, ili je bio bez ikakvoga znamenovanja. Sviet izvan katoličke crkve stojeći smatraše ga nedvojbeno izpraznim, ali ukupni episkopat i ciela katolička zajednica držahu ga nepogrešnim.

Po tom je izvjestno da su dogodjaji god. 1854. tako u duhu klera kaošto i u svjetovnom stališu silno pobudjivali misao na nepogrešivost. Isto tako ponuka kanonizacija god. 1862., da se od strane crkve izrično prizna ova praerogativa nasljednika sv. Petra. Tekom mnogo godina odsudjivao je Pio IX. u allokucijah i apoštolskih pismih krive nauke filosofâ i prevratnikâ. Pravo njegovo da bude vrhovni učitelj ukupne crkve, nijekahu oni, koji su težili za tim, da ga stegnu na vjerske dogme. Posred ove neprekidne borbe i hrvanja skupiše se biskupi godine 1862., te upraviše na Pia IX. sliedeće rieči:

jesu obmana. Bog nam je naložio dužnost, da naviestamo istine, na kojih se ljudsko družtvo osniva, a da odsudjujemo bludnje, koje podkapaju njegov temelj. I mi nismo šutili. U enciklikі od godine 1864. i u tako zvanom silabu mi smo predočili svietu pogibelji, koje priete družtvu, te smo odsudili laži, koje udaraju na njegov život. Mi potvrdjujemo ovaj akt iznova u Vašoj prisutnosti, te vam opet njegov sadržaj podajemo za ravnalo Vašemu nauku. Na vas, častna braćo, Mi se pozivamo, kaošto i na biskupe crkve, da Nas Vi u toj borbi s bludnjom podupirete. Na Vas se Mi oslanjamo te se nadamo, da ćete Nam svoju pomoć pružiti. Mi smo već ostarjeli te stojimo sami moleć na brdu a Vi, biskupi crkve dodjoste da podupirete naše ruke. Crkva mora trpjeti, ali ona će pobiediti. „Propoviedajte svietu, bilo to zgodno ili nezgodno; osvjedočavajte, molite, karajte u svakoj trpljivosti i razboru, jer će doći vrieme — evo ga već tu — kada neće više zdrav nauk snositi.“ Sviet će Vam protusloviti, i od Vas se odvraćati, ali vi budite čvrsti i stalni. „Jer evo nas upravo sada spremnih, da se žrtvujemo a čas našega razsula blizu je. Mi smo, kako se pravom nadati smijemo, dobar boj bili, vjeru uzčuvali pa je za Vas i mi se ufamo takodjer i za Nas ostavljena kruna pravde, koju će nam bog, pravedni sudac, dati na onaj dan.“*)

5. Kada nebismo u stogodišnjici ništa drugo vidjeli, nego samo demonstraciju moralne moći, kojom bi se imalo dokazati, da je moralni red nad materijalnim, već stoga imala bi ona duboko znamenovanje. Pio IX. bio je u ono doba na vršku one krize, koju je talijanska revolucija već od mnogo godina svimi silami nastojala proizvesti. Svaka zaštita od strane katoličkih svjetovnih vlasti, kojih je do onda punomoćnik Francezka bila, bje papi oduzeta. On je znao, da će se revolucija vratiti u Rim i to strašnijom silom nego-li godine 1848. „Verra fin qui“ reče on generalu francezkomu na odlazku. U očigled prietnjâ svake vrsti, za izvjestno siguran, da će doći revolucija, pozvao je Pio IX. katolički episkopat, da dodje god. 1867. u Rim. Nijedan dogodjaj, izuzev vatikanski sabor, nije u naše vrieme pokazao duhu tako zornim načinom te istim osjećalom tako očito, da se je reć bi pipat moglo, jedinstvo, obćenitost, jednoglasje i ugled katoličke crkve, koja jedina na sebi nosi obje biljege, što ih sv. Augustin navodi, najme cathedra Petri i diffusa per orbem — zajedničtvo sa stolicom sv. Petra i razprostranjenost po svem svietu —, kao što svečanost stogodišnjice mučeničtva sv. Petra.

Stogodišnjica bje vjeroizpoviest bez svakoga trunka protuslovja. Dapače isti oni, koji k jedinstvu crkve ne pripadahu, priznavahu ju takvom. Svaki, koj je vjerovao u kršćanstvo te gojio želju, da se kraljestvo našega Gospoda na zemlji razširi, radostno je u onom veličanstvenom jedinstvu biskupa pozdravio prostranu podlogu kraljestva Kristova, koja je poslanstvom apoštolâ zasnovana bila. I oni dapače, koji su nauke crkve katoličke zabacili, čvrsto pristaju uz vjeroizpoviest apoštolâ, pa i ovo je takodjer katolička crkva sačuvala. A i oni, koji svoju vjeru crpe jedino iz sv. pisma, znadu da je crkva, koja onaj dan sabrana bijaše oko svoga središta, čuvarica svega toga. Po svem svietu razprostranjena crkva je velik svjedok, na čije se sve obsežno svjedočanstvo napokon svi kršćani upirati moraju. Uklonite sa svieta katoličku i rimsku crkvu, pa gdje vam je onda još kršćanstvo. Ovi su razlozi prisilili i one, koji nisu u svezi s crkvom katoličkom, da sa strahopočitanjem ušute. Ako je pako stogodišnjica ovoliki neporecivi upliv imala na ljude, koji bijahu izvan zajednice katoličke, koliki je istom utisak morao biti, što ga proizvede u onih, koji su s crkvom združeni. Mi ćemo to najbolje pokazati, navedemo-li rieči Pia IX., koje izreče on u allokuciji 26. lipnja, kaošto i odgovor biskupâ na ovu u audienciji 1. srpnja.

(Dalje će sliediti.)

*) Centenary of st. Peter and the Vatican concil, pp. 6. 7. Longmanns.

O pitanju sjedinjenja razcjepkane braće u vjeri.

(Cvjetko Gruber.)

(Konac.)

b) Osobita zaprieka u pitanju željnoga sjedinjenja jesu lažna izvrnuća nauka i vjere katoličke crkve. Potvaraju nas, da imamo vjeru, koju mi nikako, i po nijedan način ne možemo, ne smijemo i nećemo da imamo, dakle koju faktično nemamo. Tà valjda su i katolici ljudi, imajući zdrav razum i pošteno srce. Koliko nam se nije već predbacivalo i prigovaralo o štovanju svetaca i njihovih slika, koliko ob očistilištu, ob oprostu, o primatu, a najnovije vrieme o nepogrešivosti pape i t. d. Pa što je bilo na stvari? To je bilo, da nisu znali, što govore. I to je onaj veliki grieh naše dobe, da ljudi pogrdno proti najsvetijemu nauku katoličke crkve znadu govorit više nego proti ničemu drugomu, a da se ni ne upute u pravedno i pravo iztraživanje tih istina. Zbilja čudna stvar! al ipak kažu ljudi, da nema na svietu čudesa! Latinac veli, da ignoti nulla cupido, nu kod nas ne biva

tako; dapače uprav oni, koji stvar ne razume i ne znaju, najviše vape i rogobore. Nikad se nije sviet manje bavio s nauci sv. crkve, te javno kaže, da ga deveta briga zato; al nikad nije više govorio i dizao se proti njim. Svietu su, navlast danas, puna usta znanja, a onamo se za znanje svoga nauka crkve i vjere ni malo ne brini. Koj će o znanju govorit, mora nastojat po zahtievu najnovije dobe, da mu bude znanje temeljito i svestrano, a ne površno i jednostrano. Pa neznanje nije nigdje više pogibeljno po čovjeka, kao što je neznanje u religioznih pitanjih. Tu se bo radi o zemaljskoj i vječitoj sreći il nesreći ljudskoj. U svakoj drugoj struci oprezni su ljudi, samo na polju vjere hoće da svaki bude slobodnoga jezika i pera. Koj se u zvjezdoznanstvo ne razumi, neće da se u to pitanje pusti, ne bi-li ga tko po prstih udario; dobri pravnik il jurista oboli-li mu diete, skače i sám po liečnika, jer to nije njegova struka, da se pača kamo ne spada. Nu u pitanju religije i vjere, tu hoće svaki da bude strukovnjak i junak; pa što mi se čudno vidi, jest to, da koj znade više bučit i bolje psovat, da se sve većim junačinom drži. Da bi se ljudi bavili tom stvari, i to svojski bavili, neka bi jim bilo, ali ni početni nauk sv. vjere ne znaju, a ono, što su u malih il velikih školah na brzu ruku čuli (o nauku nije govora) brzo su i zaboravili; što u kojoj novini (neznam kako bi ju nazvao) površno i na brzu ruku sad pročitaju ili ugrabe, to jim je sve. I što donosi koj liberalni dakako „gšeftlist“ — bila to lažna viest il izmišljena, sve se za pravi groš prima; pa još krvavim svojim novcem takvi se listovi uzdržavaju i hrane. Gojimo guju sami u njedrih svojih. Sve to opet većinom iz mržnje i podle pakosti biva, a proti tim badava i bogovi vojuju. Savjestni ljudi — prava braća, bili oni sad katolici ili ne, smijali bi se i sami na sve te izmišljotine i potvore, a ne bi ni rieči odgovorili, da jim nije do sreće naroda i do sretne budućnosti svoje braće; al jim nije do smieha, jer je stvar puna ozbiljnosti i velikoga zamašaja; stoga oplakuju oni ove i sve te tužne religiozne odnošaje u svojoj premiloj domovini, te jih boli srce, jer vide i uvidjaju, da se tim putem neće doći do složnoga sporazumka i bratskoga sjedinjenja. *c*) A kako se postupa s katoličkom crkvom? Za sve i svakoga ima slobode, istomu griehu otvaraju se slobodno širom vrata, nu za Isusovu crkvu nema one prave slobode, koja joj je potrebita za slobodni njezin razvitak. Nevjera neka se slobodno širi, a sloboda Isusove crkve se ugušuje — sve malo po malo. Istomu Bogu na nebesih kraljujućemu uzela bi se sloboda, da bi se kako moglo, ali ovako radi se i više, nego se smije. Države su posve liberalne. Što je to? To je, da se država brini za se, a ne za crkvu, smjem-li reći, niti za narod. Tà nije-li u interesu države, da se braća — njezini državljani sjedine u svem, pa i u vjeri? To sam malo prije dokazao. Zašto dakle države na to same ne idu, zašto one ne otvore tomu put? To je dakako njihov posao, samo neka ga ljudski i dobro obave; biti će jim na slavu i diku — a i na liepu korist. O slobodi, o zlatnoj slobodi govorimo. I tom rieči danas se mnogo i lahkoumno ljudi nabacuju. Hoće da budu slobodni od svakoga zapta i reda, pa od svakoga dobroga zakona; hoće slobodu živimskim požudam svojega tiela; slobodu progoniti one, koji s njimi ne drže; slobodu psovati i ružiti sve, što se katoličko zove. Liepe-li mi te slobode! Slobodu hoće, ali samo za se, da se na koj mu drago način stave zaprieke svakoj slobodnoj radnji katoličke crkve na spas ljudski. Što to znači? Znači priečit a ne podupirat sjedinjenje u vjeri. Rukom u ruku imale bi države s Isusovom crkvom raditi o tom toli po nas blagonosnom predmetu, a ovako nemilo se grieši gazeć katoličku slobodu. Nu kad sam već tu, da rečem i ovo. Država se toli cieni, a Isusova se crkva zabacuje. To nije pravo, ni Bogu drago. A gdje je veća sloboda u crkvi ili državi? Ja mislim, da je u crkvi, jer ova je jamačno prvo slobodno družtvo na zemlji. Crkva ne poznade ni najmanje sile, te u njoj sve slobodno biva. Ona hoće svakoga — i to joj je dužnost — da liepim i posve zdravim načinom osvjedoči ob istini svoga nauka, ako-li koj nikako neće, da prihvati, ona nikoga ne sili. Koj hoće da izstupi iz njezinoga družtva, i poći kuda mu drago, crkva Isusova nikomu ne prieči, samo ga opominje, neka pazi, što radi, jer sebi radi; a to je stvar vječne odgovornosti. A država? U njoj se govori o slobodi, ali za slobodu toli se ne pita, da-li ti je pravo ili nije. Dakako da tako mora da bude, pa je uprav i tako. Ako pak katolik u petak mrsi, ili u svetak u crkvu ne ide, ili se ne izpovjedi u stalno vrieme, te tim hotice prekršuje zapovjedi sv. Isusove crkve, bude-li zato globljen, ili tko u nj samo prstom dira? Zašto dakle tolika buka proti crkvi? — Znano je državam i to, da je Isusova crkva na zemlji glavna poluga svakoga državnoga posluha, i svakoga dobra u narodu: zašto joj dakle ne pustit slobodna krila na svaki boljak to države, to crkve, to miloga nam naroda?

Bez zraka i svjetlosti ne uspieva ni jedna biljka. Istina, što ju naučao Isus može samo uspievati na polju religiozne slobode. A nema-li te potrebite i zlatne slobode, težko je onda što uspješna postići u stvari sjedinjenja razcjepkane braće u vjeri. — Slobodu dakle Isusovoj crkvi na zemlji, da se slobodna braća slobodno sjedine! Idem dalje

3. Koj je pravi put doći do željnoga sjedinjenja? *a*) Prvi i glavni način udružiti i sjediniti razcjepkanu braću u vjeri, jest — kršćanska ljubav, jer iz nje proizlazi svaka milota i dobrota, koja veže i spaja ljudska srca. Kad bi se svi kršćani i svi ljudi — pa i mi braća jednoga naroda — jednako ljubili onom ljubavi, kojom nam se je ljubit zapovjedio svim zajednički i jedan Spasitelj, blago si ga narodu i nam onda. Tim načinom brzo bi se približili i pravo se upoznali; a tim upoznali bi se pravo i dostojno istinitim naukom Isusove crkve, uvažili ga, poprimili i usvojili, te napokon odlučili se pružiti bratske ruke i sjediniti se. Stoga nikad

nije prestala katolička crkva ljubav tù propoviedati narodu i na srce stavljati, jer ta čista ljubav vodi prije svega k jedinosti i sjedinjenju u vjeri. Ona je htjela i hoće uvjek mir, slogu i ljubav bratsku, da nam bude svim zajednička majka svakoga dobra i spasa, jer tim se samo širi kraljestvo božje na zemlji, kao što svi mi svaki dan u „Otče naš-u“ molimo. Hoće ona mir, slogu i ljubav, al opet ne tako, da bi tim istina patila. Istina je temelj dugotrajnoga i vječnoga mira, sloge i ljubavi, a varka i laž budi daleko od nas. Stoga liepo sredstvo k sjedinjenju u vjeri jest *b*) ljubav istine. Sv. pismo, koje svi kršćani priznavaju, upućuje nas na to, a sv. Pavao sám veli, da ne bude cjepkanja i razdora medju nami, nego da svi budemo ujedinjeni u vjeri i svakoj dobroj namisli. Posve bi se dakle pravo moglo očekivat, da će se svaki sdušni kršćanin gorljivo i svjestno trsit, pravo se upoznati s čistim naukom, što su ga Isus i Apoštoli naučali, pa ga onda pravo k srcu primiti i ne gledeć na to, da-li je to komu drugomu ili trećemu milo ili ne. To je mislim posve pravedno očekivanje. I zbilja mnogi podjoše tim putem, pa videći, koliko se je griešilo i sagriešilo prigodom odpadnuća od crkve Isusove, vratiše se opet natrag, jer u toj svetoj i jedinstvenoj crkvi nadjoše pravu božju istinu, što su ju i tražili. Dapače bilo jih je i takvih, koji su uzeli u šake sv. pismo i sv. otce samo zato, da iz toga izvora vojuju proti katolicizmu, ako bi ikako mogli opovrći nauk katoličke crkve; al što jim se dogodi? Od krutih Saula postaše ljubljeni Pavli t. j. poslje temeljitoga nauka i iztraživanja uvidiše, da se prava božja istina narodnjega spasa jedino nalazi u toj jedinstvenoj crkvi Isusovoj. To je prst osobite milosti božje. Zato mogu ja posve mirnom sviesti reći i naglasiti to, da se je više težilo za istinom, i da se danas više za njom ide, jamačno nebi bilo tolike težkoće u pitanju sjedinjenja u vjeri. Al koliko jih mari za istinu? Ne valja-li i danas ona Pilatova: što je istina? Imade jih, koji se s njom porugavaju; a mrze ju, kao što se dobro u narodu veli: da tko istinu gudi, gudalom ga po prstih biju. Što onda da uradiš? Opaža se pako mjesto ljubavi istine dvoumljivost u svih razredih ljudstva i svih životnih pitanjih; a to udušuje svaku istinitost, pouzdanost, sjegurnost i izvjestnost. Jošte pogibeljniji crv na tom stablu jest indiferentizam, komu je sve jedno, bilo ovako il onako. Pogibeljan sigurno pojav pogibeljnoga vremena. Što ovakve briga ma za koju stvar, pa za isto sjedinjenje, samo da mogu oni dobro živjet. Džep i trbuh, da jošte nješto ne imenujem, to je njihovo; i to jim je sve.

Mnogo prieče stvar sjedinjenja tako zvane liberalne fraze ili prazne rieči na to izmišljene i medj narod bačene, da se zavedu ljudi, koji stvar dobro ne razume. Ovakve fraze jesu: civilizacija, prosvjeta, sloboda, kultura i t. d. pa se ovako dalje veli: katolička je crkva gojiteljica neznanja, mračnosti, natražnjačtva, i što ja ne znam sve. Ovakve se sušte i lažljive rieči bacaju u sviet kao udica u more, da se ulovi, koji nije oprezan. Bože moj, kolika je ipak perfidnost našega svieta, kad se ne srami javno takva šta reći. Dosti zlo, da neće sviet da znade, da je uprav katolička crkva majka civilizaciji, prosvjeti, kulturi i svakoj pravoj slobodi, te da tako iz zlobe i nezahvalnosti u vjetar rieči siplje. Ovako se vara sviet, al će napokon i ostat prevaren. Tomu se ja toli i ne čudim, ali što mi u glavu ne ide, jest to, što se svim tim izmišljotinam i lažim vjeruje, a Isusovoj crkvi neće da se vjeruje. Pa u koju svrhu to biva? Valjda ne na korist i dobro naroda? Biva na propast našu, jer neda nam doći do željnoga sjedinjenja. Što ne valja, što nije istinito, što nije bratsko — odbacimo, i neslušajmo svoje dušmane, te bolje bude po nas, a sjedinjenje postignemo lakše. Sad jošte

4. Imamo-li se nadati kakvomu uspjehu? Stvar je moguća, da se sjedinimo. Rekoh, samo prave volje treba. Kad su se do sada tolike hiljade ljudi, koji su živili u vjerskom razdoru i razkolu poduže vremena, mogli pomiriti s Isusovom crkvom i s njom se opet sjediniti, zašto ne bi mogli to urediti cieli narodi, navlast sad, kad nam se ukazuje zviezda danica bolje budućnosti — barem kod nas na istoku. U vrieme odpadnuća i nesretnoga po sve nas razkola nije se ni mislilo na to, odciepiti se i odpasti od Isusove crkve, nego samo popraviti i urediti, što se uvuklo bilo nevaljanosti radi ljudske slaboće. Govorilo se je i radilo onda; kako odstraniti zle uporabe u raznih stvarih, a o drugom ne. Nu jer su se umješale na veliku žalost našu strasti ljudske razdvojismo se i razcjepkasmo u vjeri i crkvi. Ljudi su to počinili, ljudi mogu opet sve to popraviti i urediti. Neslogi i nazadku našemu vesele se dušmani naši, te nad tom našom nesrećom zidju oni kule svoje budućnosti i jakosti. Da mi to mirnim i ravnodušnim okom i srcem gledamo, te da to dopustimo? Ne — stoput ne. Već sdružimo se i sjedinimo, da budemo i mi silni, mogući, napredni, ugledni i slavni narod! Mnogi misle, da će tek onda svanuti dan naše sreće i sjedinjenja, kad bude najgore stajala stvar naša, stvar narodna, jer da će tek onda otvoriti oči, koji jošte ne vide, il neće da vide, te pružiti ruke na sjedinjenje. Bilo bi to malko kasno, nu svakako ipak časno. Misli nisu baš loše, zato nadovezujem je dalje. Ti se dani približuju. Na religioznom polju cvate i buji indiferentizam i nevjera; tà već i Isusa ne drže za Boga, nego za prosta čovjeka, a sv. pismo za izmišljotinu i suštu bajku. Ne vjeruje se u neumrlost duše, tiela uskrsnuće ni u život vječni. A kako je s vjerom, tako je i s moralom. Pokvarenost i opačina svake ruke preuzimlje mah u toliko, da me je sram i stra hreći, a božji strah sve više i više izčezava. Ženitbe se sklapaju lahkoumno i površno, a jošte lahkoumnije se riešavaju. Ne uzimlje se žena kao žena radi dobrote i naredbe božje, niti muž kao muž čistom nakanom, nego to se čini sve radi novca, bogatstva i vanjske ljepote. Prodje-li to, onda s Bogom ženo, s bogom mužu, ajde kamo ti drago. A djeca?

uvidjeti. Oni dokazuju, da je na stogodišnjicu god. 1867. primat rimskoga biskupa sa svojimi praerogativami i darovi živo lebdio pred duhom biskupâ. Stogodišnjica i sama sobom i svojimi svečanostmi, govori i sastanci zorno te reć bi osjetljivo iztaknu dvostruku službu nasljednika sv. Petra, naučanje naime i jurisdikciju, drugimi riečmi: njegov primat i božju pripomoć, koja ga neprekidno u čuvanju objavljenih istina podupire. Ove činjenice pokazuju na dalje, kojom obzirnošću izbjegavahu članovi odbora sve, po čem bi se samo pričinjati moglo, kao da se je htjelo vatikanski sabor preteći ili kao da se je smieralo već unapred predobiti biskupe rabeć u izjavi izraz, koj doondašnji auktoritativni nauk crkve prekoračuje. Nu ipak nikakve ne ima dvojbe, da je utisak, koj učini stogodišnjica na duh biskupa, mnoge sklonuo, da svimi u njihovoj vlasti stojećimi sredstvi nastoje kraj učiniti razpri, koja je vazda ponavljajuć se kroz mnoga stoljeća crkvu uzrujavala.

(Konac V. odsjeka će sliediti.)

Bourbonci proti crkvi.

(Preveo Gjuro Jušić.)

(Dalje.)

Španjolska povede se napokon za primjerom Portugalske i Francezke. U Spaniji vladala je neka druga loza bourbonske kuće, a Aranda bio je prvi ministar kralja Karla III. Taj isti Aranda bio je poput portugalskoga Pombala i francezkoga Choiseula, privrženik enciklopedista i ljut protivnik kršćanstva. Posve je naravski, da je on, kao što i njegovi drugovi u susjednih zemljah, mrzio Isusovce, te jim o glavi radio. Podje mu za rukom, te podbode kralja proti njim kao što je to i Pombalu u Portugalskoj za rukom pošlo. On dade sastaviti krivih listova, koji su tobože od Isusovaca potekli te jih podnese kralju na uvid. U ovih listovih izjavljalo se je, da je dvojbeno, da-li Karlo III. potiče iz kraljevskoga koljena, a time se je u dvojbu povuklo takodjer i njegovo pravo na kraljevski španjolski prestol; a iznieli su ti spisi i mnogo toga na vidjelo, što je bilo na sramotu i kralju i njegovoj kući. To je dakako kralja vrlo uzpalilo proti Isusovcem, pak stoga privoli na to, da se red ukine i iz države proždene. Noćju od 1. na 2. travnja 1767. dopraćeni bi svi Isusovci na ladje i iz Španjolske odpravljeni u crkvenu državu, a da kralj nije niti najmanji razlog naveo, što ga je na taj korak ponukalo.

Primjer bourbonske kuće u Francezkoj i Španjolskoj oposliedi doskora i druga loza te kuće, koja je gospodovala u Napulju. I ovdje je bio uzrokom, da su Isusovce protjerali prvi ministar Tarnucci, koj je bio velik protivnik vjere i kršćanstva. Noćju 3. studenoga 1767. pohvatali su sve članove družbe Isusove po svoj kraljevini, odpratili jih na ladje i odaslali u crkvenu državu

Isto tako je i parmanski vojvoda i infant protjerao Isusovce iz svoje zemlje. I ovdje je u tom poslu imao svoje prsti zao ministar, privrženik encyklopedista — dakle već peti, a da idemo dalje namjerili bi se i na šestoga — du Tillot, felinski markez. Napokon protjera Isusovce sa Malte dne 22. travnja 1768. i maltežki veliki meštar, koga je na taj korak ponajviše silio dvor napuljski. I tako je družba Isusova bez svakoga temelja, bez svakoga dokaza da je što kriva, na puke osvade i klevete, silom i samovoljom zlih, nekršćanskih, i u slabih kraljeva svemogućih ministara u glavnih katoličkih zemljah ukinuta, a njezini članovi iz njih proćerani. Nu tim još nebi dosta neprijateljem crkve. Mržnja, koju su gojili proti religiji i zla sviest nije dala mira i pokoja onim, koji su ovakova nasilna sredstva proti Isusovcem rabili, već jih je sve to većma podbadala i na dalnje korake gonila. Oni su htjeli da se red posvemašno ukine na usta glave crkvene, da tako Isusovce posvema unište i svoje vlastito postupanje proti redu izjavom glave crkve pred svietom opravdaju.

Kod pape Klementa XIII. koj je u ono vrieme upravljao kormilom crkve nisu mogli izposlovati, da se red ukine; jer se je ovaj u svojoj buli „Apostolicum“, koju je 7. siečnja 1765. s privolom kardinalskoga kolegija izdao, izjavio za Isusovce te jih uzeo pod okrilje proti njihovim neprijateljem i progoniteljem. U toj buli izjavi papa; „da je družba Isusova u podpunoj mjeri pobožna i sveta, prem ima ljudi, koji, pošto su ju opakimi klevetami pogrdili, još se nežacaju prozvati ju bezvjerskom i bezbožnom, te tako najsmiešnijim načinom crkvu ruglu izvrgavaju; jer ju potvaraju, da se je tako daleko dala zasliepiti, te proglašuje nješto pobožnim i Bogu dopadnim, što je u istinu bez vjere i bez Boga.“

Nu papa se obrati i osobno na bourbonske dvorove, da jih sklone, neka zadrže družbu, nu uzalud mu prošnje, nastojanja i opomene. Poslanici ovih dvorova zahtjevali su sve to većom silom da se red ukine, nu papa se je tomu čvrsto i postojano opirao.

Po njegovoj smrti zasjedne papinsku stolicu Klement XIV. god. 1769. Bourbonski dvorovi ponove i kod njega svoju tražbinu, da se red posvema ukine. I car Josip II. nastojao je sklonuti si majku, Mariju Tereziju, koja je bila sklona Isusovcem, da i ona ustane za to, te bi se red Isusovaca dokinuo. Pošto je tim papa i posliednje podpore lišen, popusti bourbonskim dvorovom i ukine posvema red Isusovaca na svoj zemlji. U dotičnom breve-u što ga je 21. srpnja 1773. razaslao, kojim ukida red Isusovaca nije on osudio — a to valja da si dobro zabiju u glavu oni, koji se toliko u naše dneve pozivlju na tadanje dokinuće družbe Isusove po papi — nije velim osudio niti nauka niti načela, niti ćudoredna ponašanja Isusovaca, već samo izjavi; „da ukida u kršćan-

*

stvu red jedino miru za volju, koj će se tako dugo, dok red obstoji, narušivati, i iz razloga razboritosti, kojih nije pobliže označio, već jih za sebe zadržao."

I tako su bourbonski dvorovi postigli svoju svrhu; papa se je tako slabim pokazao, te je miru za volju dokinuo red. Nu kakov je ipak to bio mir, sbog koga su protivnici Isusovaca postigli, što su tražili, sbog koga je sav uzvišeni red dokinut, sbog koga se je i u naše dane u Njemačkoj podpisalo ukinuće toga reda? Parižki nadbiskup Krištof Beaumont, koj se protivio tomu, da se taj breve u Francezkoj proglasi, označi taj mir i nazva ga pravim imenom. „Bez dvojbe" reče on, „to je mir, koj se s redom isusovačkim nemože složiti, to je mir, koga je Isukrst nazvao lukavim, varavim i lažnim, to je onaj mir, koj se mirom zove, nu mir u istinu nije: „Pax et non est pax" t. j. „mir a nije mir", veli prorok Isaja. To je mir, što ga opačina usvaja i takovim priznaje, koj se nije nikada niti će se ikada izmiriti sa kriepošću, već je usuprot uviek i bio i biti će glavni neprijatelj pobožnosti. „To je", nastavlja nadbiskup, posve naravski onaj mir, komu su Isusovci po svem širokom svietu neprekidni naviestili rat, koga su svom snagom i najboljim uspiehom vodili."

Isusovci pokorili su se, prem nisu ništa sakrivili i prem su u svem, što jim se je predbacivalo nevini bili, odluci, koju su jim neprijatelji iztisnuli od pape; oni razpuste svoj red, svoja odgojilišta, svoje samostane, povrate se u privatni svećenički život. Samo se održe u Pruskoj i u Ruskoj. Dva nekatolička souveraina, kralj pruski Fridrik II. i carica ruska Katarina pridrže jih u svojih zemljah i uzprotive se izvršenju papinskoga breve-a. Svomu poslaniku u Rimu abbe-u Columbini-u pisa kralj Fridrik II.: „Vi ćete svakomu, tko bude htio čuti, nu bez svake affektacije izjaviti, a to će Vam biti dužnost da potražite i papinskoga kardinala tajnika, te mu reknete, da sam ja pogledom na Isusovce čvrsto odlučio, ove, kao što su dosele postojali i nadalje pridržati u svojih zemljah. Ja sam u breslavskomu ugovoru garantirao za odnošaje katoličke vjere kakovi postoje u Slezkoj, i od to doba nisam našao boljih svećenika, nego-li Isusovci. Osim toga ćete primjetiti da me, jer spadam medju krivovjerce, sveti otac ne može dispensirati od toga, da održim svoju rieč, a niti od toga, da ne vršim svoje dužnosti, i kao pošten čovjek i kralj." Budući da su francezki filosofi, s kojimi si je Friderik II. pouzdano dopisivao, bili vrlo nezadovoljni s njegovim držanjem napram Isusovcem te mu to i predbacivali, to je napisao Voltaireu, patrijarki nevjerstva sliedeće rieči u tom pogledu: „Premda sam krivovjerac, pak još povrh toga pravi nevjerac, to sam ipak za shodno pronašao, da Isusovce pridržim i to iz vrlo razboritih razloga. Čovjek neće nigdje naći učenijih katolika nego medju Isusovci; oni popunjuju profesorske stolice, bile ove gdje mu drago izpražnjene. Ili valja škole zatvoriti ili red pridržati, koj sbog svojih glavnica malo što stoji; dočim inače nebi bilo moguće niti polovicu profesora vanjskih plaćati.*) Nadalje naobrazuju Isusovci bogoslove, koji će danas sutra ići u duhovnu pastvu. Kad bi dakle htio ukinuti red, to bi nastalo veliko pitanje za sveučilišta, da-li mogu postojati i nadalje, a župe i ostala crkvena dostojanstva morao bih popuniti sa na polu naobraženimi i skroz takovimi svećenici, koji ništa neznadu; ili bi čovjek bio prinužden Šlezijce slati u Česku, da tamo uče bogoslovje, a to se sa načeli mudre državne uprave složiti neda."

Sjajnijega svjedočanstva, osobito za odgojiteljnu struku, nebi nijedan ultramontanac mogao podati Isusovcem, nego-li je to evo učinio protestantski kralj Fridrik II.

Kad su Isusovci, koji su svoj zavjet „poslušnosti" napram papi htjeli na vlas izpuniti, zamolili kralja, da dozvoli ukinuće njihovoga reda, što ga je papa izrekao, učini on to, prem se je tomu silno opirao; nu nije jim konfiscirao dobara niti jim je zatvorio samostane. Ovdje su živili Isusovci zadružno, te su nastavili svoja predavanja sve do smrti kraljeve, a svaki pojedinac dobio je primjerenu mirovinu.

I carica ruska Katarina uvidi izvanredne prednosti Isusovaca, pridrža jih u svom carštvu i izprosi kod pape, da jih u njezinom carstvu pridrži, te su ovi mogli i nadalje ovdje svoje djelovanje nastaviti. I tako se je božja providnost pobrinula, da su se oni, koje su katolički vladari progonili, koje su katoličke zemlje iztisnule, uzdržali n nekatoličkih zemljah, te jih nekatolički vladari podupirali.

Nu katoličke vladare stigne doskora pravedna kazan božja sbog zločina, što su ga počinili na nedužnih muževih, koji su bili crkvi na veliku uslugu i korist. Pošto su Isusovci protjerani, mogli su slobodni dusi, bezvjerski filosofi, neprijatelji toli kršćanstva koli i kraljestva mirno izvoditi svoje, da razvrate svaki mir i poredak u crkvi i državi — njihovi bo glavni protivnici, silna upora i žrtvenika i prestola, srušena bi. Pak to su oni upravo i htjeli, i stoga su baš tako biesnili proti Isusovcem i proveli njihovo ukinuće.

(Konac će sliediti.)

Dopisi.

Osiek 6. prosinca. (Gospodinu H., piscu članka: „Njekoliko rieči o crkvenoj glasbi u nas i o sv. Ceciliji" — štampana u „Katoličkom listu" od 22. i 29. studenoga t. g.) Da i ni ste g. uredniče „Katoličkoga propovjednika" podpisali početna slova častnoga si prezimena, imao bih bio i bez toga temeljitih razloga držati, da ste Vi pomenuti članak napisali, pošto ste Vi jedan onih riedkih pisaca, koji većinom skroz negativno pišu, a uz

*) Ova opazka kralja Fridrika II. može se i danas primjetiti, te uporaviti na redovnike i redovnice, koje učiteljuju na pučkih školah.

KATOLIČKI LIST.

Broj 42. U Zagrebu, 18. listopada 1877. **Tečaj XXVIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu.

Crte iz pastorala.

Od Dr. *Martina Štiglića.*

VI. Bogoslužni jezik.

Apoštoli u kojem su jeziku gdje propoviedali, u onom su i službu božju vršili. Nego kako god su židovi u starom zavjetu posvećen židovski jezik u svom bogoslužju i poslje povratka iz progonstva uzdržali, prem ga već puk nije razumio; tako su isto i u novom zavjetu nasljednici apostola barem prva tri stoljeća u kršćanskom bogoslužju samo tri, na križu posvećena jezika rabili: židovski (siro-kaldejski), grčki i latinski[1]). Ovo vrieme ne bijaše niti moguće u drugom kojem jeziku obavljati službu božju. Dio bo kršćanskoga bogoslužja sačinjavaše čitanje sv. pisma, a ono do onda ne obstojaše nego u onih trih jezicih[2]). Prva dakle tri stoljeća vršila se je kod mnogih naroda služba božja takodjer u jeziku, koga oni ne razumiše. Jer kako nas crkvena poviest uči, bijaše već onda Isusova vjera u mnogih pokrajinah razprostranjena, u kojih ona tri jezika bijahu nepoznata. I ako se je već sv. pismo u tudjem jeziku čitalo, koje se ipak po neki način i puka ticalo, koliko većma to valja ob onih molitvah i riečih presv. žrtve, koje spadahu na samoga svećenika.

Počam od četvrtoga stoljeća sv. pismo bje i u druge jezike prevedeno, čemu su puno pripomogla ista krivovjerstva. Stoga crkva u obće takvih prevoda nije mogla ravnodušno podnositi, niti je tako lahko dopuštala prevode u narodnom jeziku u bogoslužnih skupštinah čitati.

[1]) „Cum Dominus crucifigeretur, titulus inscriptus est a Pilato et positus rex Judaeorum tribus linguis: hebraea, graeca et latina, quae linguae toto orbe maxime excellunt.“ S. Augustinus in ps. 58. prooem. Opp. t. VIII. col. 58.

[2]) Srav. Benger II. 221. —

Nu kad se je radilo o obraćenju nevjernikâ ili krivovjeraca, da se laglje obrate, dozvoljavala je, navlastito na istoku, da se i čitava služba božja vrši u narodnom jeziku. Tako dopusti Egipćanom koptički jezik, Etiopejcem etiopički, Armencem armenski, Arabom arapski itd., što sv. rimska stolica ne samo sveto čuva, nego još i brani; pače rado gleda, gdje se u samom Rimu, osobito u osmini bogojavljenja (u crkvi sv. Andrije della valle) u svih istočnih obredih i raznih jezicih Bog slavi i časti. Ona je dapače i posebni sbor stožernikâ osnovala, koj se ima skrbiti za čistoću bogoslužnih jezika i istočnih obredâ. Već više stoljeća sama na svoje troškove tiska jim i šalje bogoslužne knjige i molitvenike, pripravlja i podučava njihove buduće duhovne pastire i vjerovjestnike.

Nu ne samo u istoku, nego i u zapadu neke se liturgije obavljaju narodnim jezikom. Tako se n. pr. Rusini služe staroslovjenštinom, a Rumunji svojom rumunjštinom. Pače u nekih biskupijah naše domovine, kako ćemo dole viditi, ista rimska liturgija služi se staroslovjenštinom. Liturgički jezik jednom dopušten, imao je ostati nepromenljiv, pak makar prestao biti narodnim jezikom.

Sv. rimska stolica mogla bi i danas s važnih razloga, n. pr. kad bi se radilo o obraćenju čitavoga naroda, dopustiti, da se služba božja obavlja u narodnom jeziku, prem to nerado dopušta. Tako je n. pr. Klemente V. (1305—1314.) Ivanu Montkorvinskomu, nadbiskupu Lambalianskomu, iza kako je dulje vremena propoviedao evangjelje Tartarom, dopustio, da im služi sv. misu u njihovom jeziku[1]). Isto tako kad se je radilo o obraćenju Kineza na Kristovu vjeru, na opetovane molbe ondješnjih vjerovjestnika Isusovaca, dozvolio je Pavao V. (1605—1621.)

[1]) Migne, Encyclopédie Théologique, Liturgique, 699. —

prevesti misal u kinezki jezik, kako ga rabe književnici, a ne kako ga prosti puk govori, (in liguam non tamen vulgarem, sed eruditam et literatorum propriam). Nu tim misalom nisu se Isusovci nikada služili. Pače ni povlastica, da mogu služiti liturgiju kinezkim jezikom, prem je već bio i misal gotov i pečatnica, kojom se to dozvoljavalo podpisana (1615), sbog nastavših zapreka nije bila Isusovcem nikad niti priobćena[1]).

Rim je nekada gospodovao malo ne cielim poznatim svietom. Odanle se razprostranila sv. vjera Isusova u sve zapadne pokrajine. Iz Rima su vjeroviestnici sobom ponesli i obred i jezik bogoslužja. Služila se je pako tada u Rimu služba božja latinštinom Latinski je jezik kako i židovski i grčki na križu Spasiteljevom krvju posvećen[2]). I prem je ondje na zadnjem mjestu, providnost ga je božja više nego druge odlikovala. Židovski jezik osta vlastit židovom, grčki poganom, sám latinski posta obćenim jezikom crkve, u kojoj se i židovi i pogani u jedinstvo vjere sdružiše[3]). Latinski je jezik danas skoro u čitavom svietu bogoslužnim jezikom. On je umro kako i Isus, al je kako i on uzkrsnuo, da više ne umre; on je mrtav, pak ipak žive; njega se ne čuje na ulici, a opet svatko ga može lako naučiti; nije prost, već dostojanstven, ozbiljan, uzvišen i pun tajnâ; a takav treba da bude liturgički jezik. Svete tajne moraju se koprenom otajstvenih rieči sakriti. To opažamo u svih vjerozakonih. To isto po izviešću sv. Franje Žaverija činjahu i brakmani u Japanu[4]). I sada, kojim bje kada dopušteno u narodnom jeziku obavljati bogoslužje, drže se prvobitnoga, prem ga više puk ne razumije; a drže se toga sveto i sve druge sljedbe. Svrha bogoslužju nije podučavati narod, nego milosti mu dobavljati, a to se poluči, ako puk i ne razumije rieči bogoslužja. Bogoslužni bo čini, kaošto je žrtva svete mise i sakramenti, djeluju ex opere operato[5]). Vjernici se sa propovjedaonice moraju podučavati ne samo u istinah vjere i ćudoreć nosti, nego i u onih tičućih se sv. mise i sakra menata, u koliko jim to treba znati. da dostojn i koristno mogu sv. misu slušati i sakrament primati. Nalaže to sabor trid. svim dušnim pa stirom[1]). Što čovjek svaki čas čuje i razumij to mu brzo omrzne, malo po malo izgubi dužn počitanje, te često obraća to na šale i rugl izvrgava; česa pako ne čuje ili ne razumij uviek za otim teži i visoko cieni. Stoga ak je kada crkva i dopustila vršiti bogoslužje narodnom jeziku, bitne i poglavitije strane s mise uviek je zapoviedala i zapovieda, kao što latinskom, tako i u narodnom jeziku, tiho molit Ako se sada puk na mnogih svećenicih smu ćuje, što brzo izgovaraju latinske rieči, akoprem ih ne razumije, a kako bi se tek smućivao, ka bi ih razumio? — Latinski je jezik nadalje je zik glave crkve i svih biskupâ na svietu. Njim se razpravljaju crkvene stvari u saborih, njim pisa najviše svetih crkvenih otaca i naučitelja njim je napisano najviše bogoslovnih knjigâ, njim se uči bogoslovje, njim razgovaraju svi svećenic po čitavom svietu, njim može svaki dà, svak svećenik svagdje služiti sv. bogoslužje. Latinsk je jezik jezik Rima, središta katoličanstva, jezi crkve. Njim obće djeca s otcem, a otac s dje com. On je svim katolikom jezik materinsk koga u čitavom svietu nadju. Njim se kao ob ćenitim bogoslužnim jezikom divno označuje je dinstvo vjere I kako god se kod gradjenja ba bilonskoga tornja ljudi pometnjom jezikâ u na rode razdieliše, tako se mogu najbolje jedni jezikom u jednu crkvu sdružiti i u zajednici dr žati. Latinski se jezik ne mienja, nit se je bo jati, da će se kada promieniti, jerbo je savršen Pače čim više idemo natrag, tim ga savršen jega nalazimo. Katolička crkva utemeljena je z sve narode do konca svieta, treba dakle, da s služi jezikom, koji se u svih narodih govori, jezi

[1]) Bened. XIV. de sacrif. Miss. sect. I. n. 79. —

[2]) Luk. 23, 38. —

[3]) Sv. Hilarij prol. in psal. —

[4]) Srav. Benger II. 241.

[5]) „Imprimis sacrificii oblatio magis in re, quam in verbis consistit. Nam illa actio, qua corpus Domini super altare ponitur ad Dei honorem, vera ac realis oblatio est, etiamsi verbis non dicatur „offero“, vel „offerimus.“ Porro illa actio verba quidem aliqua necessario requirit, nimirum verba consecrationis; sed illa verba non diriguntur ad instruendos auditores, sed ad elementum consecrandum, ut notum est. Sed elementum nullam linguam intelligit; quare impertinens est ad realem oblationem, utrum missa dicatur lingua vulgari, vel non vulgari. — Sacrificium non offertur ad populum instruendum, si de primario et proprio fine agatur, sed ad Deum colendum, et id imp tranda populo beneficia: non igitur id requiritur ut p pulus intelligat id, quod dicitur, sed satis est, si Dei intelligat.“ Bellarminus de Missa l. II. c. 11. —

[1]) „Etsi Missa magnam populi fidelis contineat eruditioner non tamen expedire visum est patribus, ut vulgari passi lingua celebraretur, quamobrem, retento ubique cujusq Ecclesiae antiquo et a Sancta romana Ecclesia omniu ecclesiarum matre et magistra probato ritu, ne oves Chris esuriant neve parvuli panem petant, et non sit, qui fra geret eis, mandat sancta synodus pastoribus et singul curam animarum gerentibus, ut frequenter inter missaru celebrationem vel per se vel per alios, ex eis, quae in mis leguntur aliquid exponant; atque inter caetera sanctissi hujus sacrificii mysterium aliquod declarent, diebus pra sertim dominicis et festis.“ Sess. 22. cap. 8. de sacri miss.; sravn. takodjer sess. 24. cap. 7. de reform.

e prem mrtav uviek živiti, a to je latinski. jezikom obavljali su bogoslužje u Rimu :i apoštola sv. Petar i Pavao. On je već dvotisućnom porabom u službi božjoj po- n, dočim se živući narodni jezici često aju a i propadaju. Kolika bi dakle bila ja i težkoća osobito za liturgijske knjige, bi se svakomu narodu svoj jezik u bogo- ı dopustio! Koliko bi se tu uvuklo pogre- ! U svakom skoro mjestu služile bi se drug- najuzvišenije i nepromienljive tajne. Da la- na ni najmanje ne prieči narodne književ- , ili da narodi ne budu dobri narodnjaci, mnogi sanjaju, živimi su svjedoci toliki li. Još manje prieči latinština pravu po- ost i duh crkveni. Uzrok, zašto mnogi ne :e na službu božju, nije što ne razumiju službenih rieči, već što ne razumiju bogo- ıih čina, koje im duhovni pastiri ne tumače, bi trebalo. Tomu dakle nehajstvu za službu ı nije kriv liturgički jezik, već nemarnost ·vnih pastira, a morda i to, što mnogi sve- :i najuzvišenije čine obavljaju bez svakoga i pobožnosti. Za čudo je i to, što za na- im jezikom u liturgiji najviše teže upravo koji najmanje mare za službu božju. Ili zar i ljudi morda marljivije pohadjali crkvu, bi se misa služila u narodnom jeziku? S tih i mnogih drugih razloga mudro na- crkva, da se u latinskoj crkvi u bogoslužju › latinski jezik rabi, i osudi one, koji bi se ili reći: da se ima sv. misa jedino u na- om jeziku služiti[1]).

Medjutim latinska rimska crkva ne osu- › druge jezike, ona sve časti, jer i sv. duh :i apoštole razne jezike; pače izrično uči, se Bog može u svih jezicih slaviti. Na- › ona je u svoj latinski bogoslužni jezik ge rieči iz tudjega jezika: grčkoga i židov- a uzela kao: Kyrie eleison, hosanna, racha, › o theos, alleluja, amen itd., i kadgod sv. svečano misi, epistola i evangjelje pjevaju ajprije latinski, pak onda grčki, a u ilirskoj i sv. Jerolima u Rimu na veće blagdane ski i slavenski. I tako ništa ne prieči, da a ne bi mogla dopustiti i čitavu službu božju koga obreda obavljati u narodnom jeziku. mademo za to i više primjerâ. Tako do- Ivan VIII. (872—882) sv. slavjanskim apo- m Cirilu i Metodiju u Moravskoj narodnim om vršiti službu božju, tako ipak, da se većega počitovanja evangjelje prije latinski

[1] Si quis dixerit . . . . lingua tantum vulgari missam elebrari d e b e r e: anathema sit." Conc. Trident. Sess. 2. can. 9.

pak onda slavjanski pjeva. U nekih bisku- pijah naše domovine poimence u biskupiji senj- skoj za Innocencija IV. (1243—1254.) bijaše slavjanski jezik u bogoslužju stvar starodavna i obćenita[1]). Rimski su pape slavjanski jezik u bogoslužju, gdje obstojaše bud osobitom povla- sticom sv. rimske stolice, bud od starodavnoga običaja, ne samo odobrili, nego jošte i obredne knjige kao misal i časoslov dali pregledati, iz- praviti i izdati, poimence Urban VIII. (1631.)[2]) i Benedikt XIV. (1741.), nu ujedno strogo na- ložili, da se staroslavjanski jezik (slavum lite- rale) ili glagolica čista uzdrži[3]). Benedikt XIV. o izdavanju glagolskih liturgijskih knjiga piše: „Ut omnes catholici sint, non ut omnes latini fiant, est necessarium." Nego nekoliko godina kašnje[4]) s t r o g o z a b r a n i dà i same molitve i pjesme u narodni jezik prevadjati, i tako sta- roslavenski s novim miešati. Gdje ne ima po- vlastice služiti n. pr. sv. misu u drugom jeziku, osim u latinskom, smrtno bi sagriešio svećenik, koj bi se usudio misiti u drugom jeziku[5]), ili znameniti dio sv. mise, pače i nekoliko samo rieči u poglavitijih dielih u drugom jeziku ho- timice izreći[6]).

Opazka. Sada se u biskupijah: senjskoj, modruškoj, krčkoj i porečkoj osim malo iznimaka u pjevanih sv. misah rabe dva jezika: latinski i hrvatski. Štogod se pjeva, to je

[1] „Innocetius Episcopus etc. Venerabili fratri . . . . Episcopo Sceniensi (Segnensi), salutem etc. Porrecta nobis tua petitio continebat, quod in Slavonia est littera specialis, quam illius terrae clerici se habere a beato Jeronimo asserentes, eam observant in divinis officiis celebrandis. Unde cum illis efficiaris conformis, et in terre consuetudinem, in qua consistis Episcopus, inniteris, celebrandi divina secundum dictam litteram a nobis suppliciter licentiam postulasti. Nos igitur attendentes, quod s e r m o r e i e t n o n r e s e s t s e r m o n i s u b j e c t a, licentiam tibi in illis dumtaxat partibus, ubi de consuetudine observantur prâemissa, dummodo sententia ex ipsius varietate littere non ledatur, auctoritate praesentium concedimus postulatam. Nulli ergo etc. nostrae concessionis etc. Datum Lugduni IV. Kalendas Aprilis, Pontificatus nostri anno quinto." Srav. Raynald ad an. 1248 .n. 2. (Theiner.) vetera monumenta Slavorum meridionalium pag. 78. n. XCVIII.

[2] Urban VIII. pečatnicom „Ecclesia catholica" od 9. trav. 1731. tiskanom na početku glagoljskoga misala strogo zabranjuje služit se drugim glagolskim misalom, osim onim, što ga je on izdao, ili latinskim ako tko voli njim se služit. —

[3] Sada naš puk staroslavenštinu ništa bolje ne razumije, nego Talijani latinštinu. Misal, što ga je izdao Karaman, koji se sada najviše rabi, pun je rusizma, te svećenik ne može od rieči do rieči iz njega čitati ili pjevati, a da puk ne uvredi. Naš vriedni P a r č i ć priprema sad nov glag. misal, koj će bez dvojbe svim zahtjevom zadovoljit.

[4] Const. Ex pastorali 17. kol. 1754. —

[5] Sab. trid. sess. 22. cap. 8. can. 9. povelja sv. Pija V. na početku misala. —

[6] Suarez disp. 83. de Euch. sect. III.

*

hrvatski, a ostalo latinski. U senjkoj i modruškoj biskupiji poimence služi za to uz rimski misal još jedna obredna knjiga: Sćavet, izdana god. 1822. senjskim biskupom Ježićem. Pokojni je biskup barun Mirko Ožegović god. 1667. o tom točno izviestio sv. rimsku stolicu, poslavši na sv. sbor za širenje vjere pod br. 1400. dugu spomenicu, zamoliv ujedno, da bi se isti sv. sbor pobrinuo za novo izpravljeno izdanje misala u staroslavenskom (glagolskom) jeziku. Sv. rimska stolica je vladajuću zlorabu múkom saslušala. Ondje se od starodavnih vremena skroz hrvatski obavljaju i sv. sakramenti. Prvi hrvatski diecezanski ritual tiskan je u Senju g. 1507., zatim u Mletcih god. 1561., Rimu god. 1621. i 1629., god. 1640. pod Urbanom VIII., napokon na Rieci 1824. i u Zagrebu 1859. itd. I tako se ne samo čestimice sv. misa, već i sv. sakramenti i sva ostala služba božja obavljaju narodnim hrvatskim jezikom. Tomu se svećenici ne samo smiju, već i moraju mirnom dušom prilagoditi, niti im je slobodno u tom štogod vlastitotom vlašću mienjati.[1])

Na što smieraju liberalci kad umre sv. otac Pio IX.?

(Dalje.)

Liberalizmu se hoće liberalna pape, takva namjestnika sv. Petra, koj bi se priljubio „zahtjevom vremena", koj bi pred tudjimi idoli koljena sagibao. Liberalizam očekuje, da će se križ na visokih kupolah ponizno poklonit modernim idejam; liberalizam se nada, da će se ladjica Petrova sliedeć varavo svjetlo razmrskati o klisuru. Kako daleko moraju biti od naše crkve liberalci, kad se oni čemu takvomu mogu nadati! Kako su posve morali izgubiti mjerilo za ustanove katoličke crkve, kad se usmjeluju tražiti liberalnoga papu! Ta nada tako je izlišna ko što ona, da bi moglo figovo drvo obroditi korunom ili da bi jasno svjetlo moglo izvesti iz sebe tmicu? Može-li čovjek sama sebe preskočiti, ili može-li biti pape nad crkvom i izvan nje? Mogu-li zdravi moždjani tu misao zmisliti, da bi jedno udo u organizmu moglo samo za sebe raditi, bez obzira na druga uda? Zar je „papa" i „ne papa", namjestnik Kristov i namjestnik protukristov svejedno. Ili zar ne znaju toga liberalci, da kad bi osoba papinska promienila svoje viersko osvjedočenje, da bi se već tim odrekla i prestala biti pravim papom?

Ali ne samo, da se zahtieva od pojedinca, neka se opre prošlosti i sadašnjosti katoličke crkve, već se traži i od čitavoga izbornoga kolegija, t. j. o svih onih, koji imadu pravo izbora, neka pomognu pripraviti razkol od svoje vlastite stvari; drzovito se iztiču nad jednu kat. dogmu, da mogu onda sve srušiti. Kad bi oni vjerovali, da će kod izbora pomagati i duh sv. ko što on pomaže u obće katoličkoj crkvi, tad nebi što takova ni pomisliti smjeli. Jer niti može onakov kolegij, koga duh sveti prosvjetljuje, takovoga papu odabrati, koj bi se suprotivio duhu svetomu; niti može namjestnik Kristov, koj pomoćju duha svetoga ravna crkvom, suprotiviti se namjeram božjim.

Pak upravo da se stavimo na stanovište onih, koji jednostavno nijeću sudjelovanje duha sv., to bi mi ipak samo ne stolikom sigurnošću, do istih zaključaka[...] Nam se najme pričinja sasma nevjerojatno, da bi i svjestni si svoje dužnosti izbornici, koji mogu diti zamašaj svojega čina, da bi izbornici u koji[...] liškom interesu stoji uzdići na stolicu vrhovnu strogo crkvenoga duha, kad bi — velju — ovi o[...] takovoga, koj bi u oprieci bio s velikimi tradicija[...] kve, nazori njezinih najodličnijih knezova i učitelja[...] čenika i priznavaoca. Ne može se, mislimo mi, [...] misliti, da bi oni ono tlo, koje su njihovi predš[...] pedalj za pedljom krvlju svojom kupili, izvojevali i [...]nili, da bi ga oni lahkomišljeno i sramotno izdati samo za to, što im tko srdačno stisne ruku, pot[...] im se na prijateljsku podsmjehne, zvučnu im rieč Za nemoguće mi držimo, da bi se ikoji izabrani digao proti duhu istine, proti jasnim činjenicam, Bogu i svojoj vlastitoj saviesti. Tà njemu progov[...] dvie hiljade godina, vežu ga historijske činjenice, ga svuda priznate kršćanske istine! Svuda ga su[...] duh neumrlosti, po svih ga mjestih nevidljive sile minju na Boga i njegove sude, sjećaju ga, kako je [...] slaba čovjeka osobiti trak milosti božje obasjao, za njega sveci mole i umrli ruke dižu, kako za nj[...] kršćanstvo na noge pada.

Nu k čemu toliko vike? K čemu toliko prepi[...] radi tako nespretne izjave? Jer ne spretna je želja, d[...] budući namjestnik Kristov kulturni boj dovršio, te našao i uveo njeki modus vivendi.

Zbilja! tu se radi za malenkost: crkvu s tiha i buke modernim ravnateljem svieta izdati! Ništa nije[...] njega nego kulturni boj dovršiti, papa neka se s[...] izjavi, da je sluga svjetske vlasti, zajednički ministar dinjenih država evropejskih. — Pak zašto i ne bi[...] dući papa skrenuo? zašto ne bi popustio? Zar se to nije dogodilo? Zar katoličke vlasti nisu uplivale na pinski izbor?

Pape su bili popustljivi, katoličke vlasti vršile upliv na Conclave; nu takova šta nije se još ni[...] dogodilo. Drugo je bludnji podvržen papa-vladar, a dr[...] namjestnik Kristov ex cathedra loquens. Vladar [...]kvene države mogao je biti za Francezku i za N[...] mačku ili proti jednoj i drugoj, on je mogao ovomu onomu pobjedu zaželjeti, on je kano souverain imao pr[...] zajednice sklapati, rat naviještati i kano vladar bio prevarljiv. Bez dvojbe bilo je u interesu svjetskih vla[...] da na stolicu zasjedne takav crkveni dostojanstvenik, [...] će misliti bud austrijski, bud francezki, bud izključ[...] talijanski, da papa vladar bude naklonjen ovoj ili o[...] dinastiji. Stoga se je nastojalo svimi mogućimi nači[...] osobito pravom Exclusive da se neprijateljski, nepoću[...] kandidat odstrani, te navrne izbor na osobu ovomu onomu naklonu.

To se razumije, nit se može po temeljnoj svoje misli ukoriti. Papa-vladar sjedinio je u svojoj osobi d[...] vlasti, svjetovnu kao souverain i vladar samostalne držav[...]

[1]) Sv. Bouvry I. str. 57. i 58.

vani, da stvar božju promičemo, da od zla odvraćamo i spas vjernih pospješujemo. Istina je, da će na onoga, koj tu obuku drži, doći nješto više posla u jutro; nu svatko će rado tu obuku uz misu i kratak govor preduzeti, kad će viditi, da će uz isti trud, što ga po podne u nju ulaže, bude-li ju pred podne držao, mnogo obilatiji plod žeti. — Poduzmimo dakle što je bolje; jer izbilja ono puko čitanje propisanih glava katekizma, što se po nedjeljah i svetcih čita, neznači ništa; a ovako se može jedno s drugim spojiti uz veći probitak. — A što je s novim izdanjem toga katekizma? *)

Sisek 14. listopada. Danas pod sv. misom školske mladeži dodje na jednom poslanik mjestnoga nadzornika, te pozove i ravnajućega učitelja na gradjanskoj školi i onoga na djevojačkoj učioni, neka poslie podne dodju na sprovod sa svom mladeži židovu Liebermannu. Razlog je, što je pokojnik ostavio siromašnoj mladeži 200 for. — Na cieloj gradjanskoj školi i s njom skopčenoj pučkoj dječačkoj jedva je 12 židova, dočim je upisanih katolika do 300. I na djevojačkoj učioni od 200 djevojčica tek ih je njekolicina židovka. Pa ipak su prisiljena sva djeca službeno sa svojim sborom poći na sprovod izraelićaninu. Prošle godine umro je imućan gradjanin Fulo, pa je njegova obitelj htjela platiti, da mu podje školska mladost na sprovod. Nu njemu katoliku nije bilo dopušteno djeci poći. Katehete o tom nitko ni pitao nije prije, već mu je tek poslie podne prijavljeno, kad nije mogao shodnih koraka učiniti. Uslied ovoga slučaja vriedno je, da se naša duh. oblast zamisli u pitanje: je-li dopušteno, da katolička mladež sa svojim učiteljskim sborom sasvim službeno prisustvuje sprovodu židova? Ne utire-li se tim put vjerozakonskomu indiferentizmu, od koga je do nevjere malen samo skok? Ne bi-li onda ovo bio samo daljnji korak na onom putu, po kom su pošli sastavljači nove početnice, koji su sbog dva tri židova izpustili iz nje sva kršćanska štiva, te samo nješto obćenita umetnuli. Videant consules!

Virje. Kako god svako čovječe družtvo, da u istom sloga i red vlada, treba opunomoćnoga poglavara; tako je i božanstveni utemeljitelj crkve kršćanske, koju je on za sve vieke ustanovio, u osobi Petra apostola vidivu glavu postavio, kad je na ovom kao na temeljnoj pećini crkvu svoju osnovati obećao, tako da nikakva sila, ni isti pakao nju nadvladati ne bude mogao; i istomu u sliki ključeva vrhovnu vlast nad cielom crkvom podielio (Mat. 16. v. 18.) Petra dakle je svojim nasljednikom postavio, kada mu je svoje jagance i ovce hraniti naložio (Iv. 25. v 15.) i zapovjedio, da on pošto poslie njekanja spasitelja svoga obraćen bude, braću svoju (ostale apostole) u vjeri utvrdi, tim ga je drugovom mu predstavio. Pa zaista je ne samo ciela katolička crkva kroz 19. viekova rimskoga papu počamši od apostola za vrhovnu glavu svoju priznala, već i ista promisao božja očevidno štitila. Svjetska sila rimska, premda je papu u Rimu imala, i kroz 300 godina skoro sve njih smrću pomorila, ipak Petrova stolica nije bila uništena; Rim je prestao ne samo svjetska, već i osrednja sila biti; a progonjeno papinstvo je u Rimu, i u obziru vjerozakona kršćanskoga svieta poglavarom postalo. Ostavimo druga progonstva svih viekova. Napoleon I. je dva pape Pija VI. i Pija VII. u sužanjstvo odveo, (od ovih prvi je i u sužanjstvu umro) i svoga sina kraljem Italije proglasio. Kad je njega Pio VII. zbog toga iz crkve izobćio, reče Napoleon: Piovo prokletstvo ne može mojim 600.000 vojnicima oružje iz ruku izvaditi. Šta bi? Kralja Italije ne stade, papa se vrati u Rim; Napoleon silni bi dvaput u sužanjstvo vodjen, tamo i preminu na Helenskoj stieni kao sužanj! A vojski njegovoj u Moskvi pade oružje iz ruku sâmo, papa se pako plemenito osvetio, cielu porodicu i majku Napoleonovu M. Laetitiu pokupi oko sebe i njegovao je sve, koju osvetu morade Napoleon gledati! Šta se sbilo sa Napoleonom III. i zašto, dosta je poznato. Da nije tu očevidna zaštita Božja? Viktor Emanuel ote opet Rim od pape, i poče ga nemilo gnjesti, ali jošte nije kraj njegovu progonstvu, mislimo da će i on doživiti plod djela svojih. Stari su bezbožci, materijaliste, slobodni zidari, Darvinci, socialiste, odpadnici itd. i više proti crkvi i njenom temelju rimskoj stieni pokušali. Drevniji od njih su bez traga propali, a noviji su u svem medju sobom nesložni, samo se slažu u progonjenju crkve, i njezinoga bogom postavljenoga poglavara, premda bi mogli uviditi, da niti pakao, niti pako izaslanici njegovi ne mogu protiv njoj uspjeti. Što više svi napori neprijateljski pomažu da se crkva širi, i istinitost nauka njezinoga razjasnjuje: tako da sada rimska katolička crkva medj svimi protivnici svojimi najjača je. Iz uzroka: što ona nauci nebeskoga učitelja svojega i osnovnoj pećini svojoj nerazdruživo vjerna jest i ostaje. Ali vele oni: neki pape i mnogi služitelji crkveni neuredno su živili, to pako ne bi moglo tako biti, kad bi crkva i njezin nauk čist i božanstven bio! Nisu-li vjerozakon i njegovi služitelji raznovrstne stvari? Nije-li svaki čovjek slobodan, i ne može-li on slobodu svoju na zlo upotrebiti? Jesu-li svi protivnici jednaki? Nije-li sam Spasitelj rekao: na prestolu Mojzesa sjede pisci i farizeji, ono što vas ovi uče tvorite; ali djela njihova ne nasljedujte, jer oni riečjom uče ali sami drugo čine. Pa baš to je divno u uvom predmetu, da veličanstven zavod ovaj u čovječim rukama, medju tolikimi zaprekami i protivnici ne samo postoji, već se još razvija i napreduje. Svako bilje, koje nije otac usadio biti će izkrčeno, samo istina božja će postojati na sve vieke. Kojim dakle pravom napadaju griešni ljudi, koji poslanje svoje dokazati nikako ne mogu, ovo djelo Božje samo zato, jer se medju služitelji njegovimi nedostojnih nalazilo! Kad je dakle plitko, da nereknemo ludo navaljivati na kat. crkvu sbog ovoga ili onoga nedostojnoga

*) Priobćismo ovaj dopis, jer se glede ove obuke nješto svakako učiniti mora, pa je vriedno, da se sa svake strane točno razgleda. Ured.

njena službenika, što da reknemo o hulenju jednoga lista zagrebskoga, koj se usmjeluje pretiskavat zlobne laži o uzvišenoj sadanjoj glavi kat. crkve, koje laži zasiecaju u najprivatniji život ljudski. Crkva je tielo, komu je glava nevidiva sam Spasitelj, a ravnatelj joj Božji Duh, nije-li dakle veliki grieh napadati na nj i njegovu vidivu glavu, koja tako očevidno pod neposrednom obranom svemogućega Boga stoji!? Neće-li ruka ovoga svemogućega Boga zamahnut nad narod, koj je stao mirne duše dopuštat ovakovo ruglo?

Dr. med. *A. Ivanović*,

Viestnik.

Zagreb. Uzoriti gospodin kardinal-nadbiskup otišao je na svoje imanje u Gradec, gdje će njeko vrieme ostati.

— Veleč. g. Ivan Pliverić, bilježnik duh. stola imenovan je tajnikom, a g. Stjepan Rihtarić bilježnikom duh. stola.

— Postali su katehete: g. Ivan Bujanović, svećenik biskupije bosansko-djakovačke i sriemske na kr. velikoj realci u Osieku; g. Stanko Matijević, duh. pomoćnik u Osieku na obćoj pučkoj dječačkoj i djevojačkoj školi u gornjem gradu Osieku i g. Josip Oberleitner, duh. pomoćnik u Drenju na obćoj pučkoj dječačkoj i djevojačkoj školi u dolnjem gradu Osieku.

— Sutra će biti instalacija novoga rektora sveučilištnoga presv. g. dra. Konstantina conte Vojnovića. Tom sgodom će preuzv. g. ban J. Mažuranić predati častnička insignija velem. gosp. odstupajućemu rektoru dru. Kržanu, koj će za tim njimi nariesiti novoga rektora i dekane.

— Iz Rima javljaju početkom o. mj.: „Od 4 do 5 dana po prilici sv. ocu znamenito je bolje. Glavni uzrok tomu jest promjena vremena. Od više dana vrieme je prekrasno. Mjesto južnjaka popuhnuo je slabi sjeveroistočnjak. Papa trpi kad je bud prevruće, bud je prevelika vlaga u zraku. Sada kan da nije ni jedno ni drugo. Drugi bi uzrok tomu bio i to, što su liečnici njegovi od njekoliko dana promienili svoj način liečenja kod visokoga svoga bolestnika. Pio IX., koj je prije 6 do 8 dana na večer osjećao, da je jako utrudjen, neosjeća toga sada ništa. On je sada posve isti, koj je i prije bio, te se, okružen svojim dvorom i svojimi ministri, vrlo zanima s onim, što mu predlažu. On sam pripovieda iz svoga života, pita druge oko sebe, pa se jasno vidi, da mu je opet mnogo bolje. Hvala Bogu!“

— Ovih dana dobio je sv. otac vrlo liep dar iz Francezke. To je srebreni kip sv. Mihaila 20 cm. visok. S podnožjem, na kom stoji, i sa zastavom, koju svetac drži u ruci, kip je do 40 cm. visok. Štit, križ na okl držak na maču, sve je to od zlata. Kipu je dc zlatna kruna. Na jednoj strani podnožja napisanc „Papi Pii IX., katolici Francezke“, a na drugoj je s grb sv. oca, skupa s grbom sv. stolice. Krasnomu i u nomu daru veseli se sv. otac.

— Viest, koju smo mi u predzadnjem broju ja bivšem kralju španjolskom Amadeju kao da će istinu obistiniti. Barem je sva prilika, da Amadej osbiljno namišlja stupit u koj samostan. Jasno je rieči sv. oca, koje je 2. o. mj. rekao oko sebe sakı nim praelatom. Kad su mu najme počeli kazivat viest reče sv. otac: „Čini se, da kraljević Amadej o u sebi zvanje, posvetit se svećeničkomu stališu.“ sv. otac ne bi rekao, kad o tom šta izvjestna već znao ne bi. Amadej morao je već sv. ocu o tom p kako su to liberalne novine već pred njekoliko tje javile. Dakako da će princ imati velike zapreke, d vede svoj naum, prem s druge strane doglašuju, (kraljevska kuća neće možda mnogo protiviti, jer (nada, te bi Amadej danas sutra mogao zasjesti u vatil

— Kako „moderni liberalizam“ usrećuje čoječa neka posvjedoči i ovaj kratki putopis jednoga krin noga činovnika u Berlinu: Bilo je pônoći. Pokucasm vrata, a u susret nam dodje stara gospoja s malom nicom. Uvede nas u vežicu, gdje da je mjesta za stojnu“ čeljad. Tu nadjosmo do 25 osoba, gdje spa muževa, žena i mladića. Ležale su po zemlji na ili su sjedile po stolcih, a glavu si naslonile o stol. bila je srednje veličine. Otuda odvedoše nas preko d Što smo tu vidjeli, ne da se opisati. Sgrozismo s zamazanoj razdrtoj i staroj konjušnici leže na goloj lji bez slame stvorovi, koje već po odielu razpozı Odličniji ležali su u starih iztrošenih jaslah. Probu jednoga za drugim, a oni mrmljajuć pitahu, zašto il nimo u snu. Rekosmo im tko smo i oni ne prigovo odgovoriše na sve, što ih pitasmo. Jadnika ovih b 60—70. Ne našav, koga tražismo odosmo u drugu Tu vidismo nješto još groznijega. Prolazeć preko t dvorišta vidismo, kako su 4 uzke, zadušne i sm sobice prepune čeljadi svake ruke, gole na goloj z jedno do drugoga natisnute. Toliko biede i smrad nikad ne vidjesmo. — Ali ako krštena čeljad ne gdje da pristojno prenoći, a ono se „liberalne“ gc brinu, da njihovi psi imadu što pristojnije ležište. Gc B. priredila je ljeti svojim preugodno mjestance, mora služavka što bolje čistit. Zimi pako mora il žavka uzeti u svoju sobu, na svoju postelj. Jadnoj dj jedva 3. molba dosudila, da ne mora sa psi spavat

---

Knjižtvo. *Vjera štit i kotva* kršćanina ı našnje doba. Vrlo liepi niz članaka, što je pod naslovom bio otisnut u zadnje vrieme u našem list bran je na pose u jednu knjižicu, te se može dob 20 novč. Preporučamo što toplije ovu knjižicu gg. ketom srednjih škola, da je što više svojoj mladeži u ruke.

Urednik **Andrija Jagatić.** Tiskom **Dragutina Albrechta.**